

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

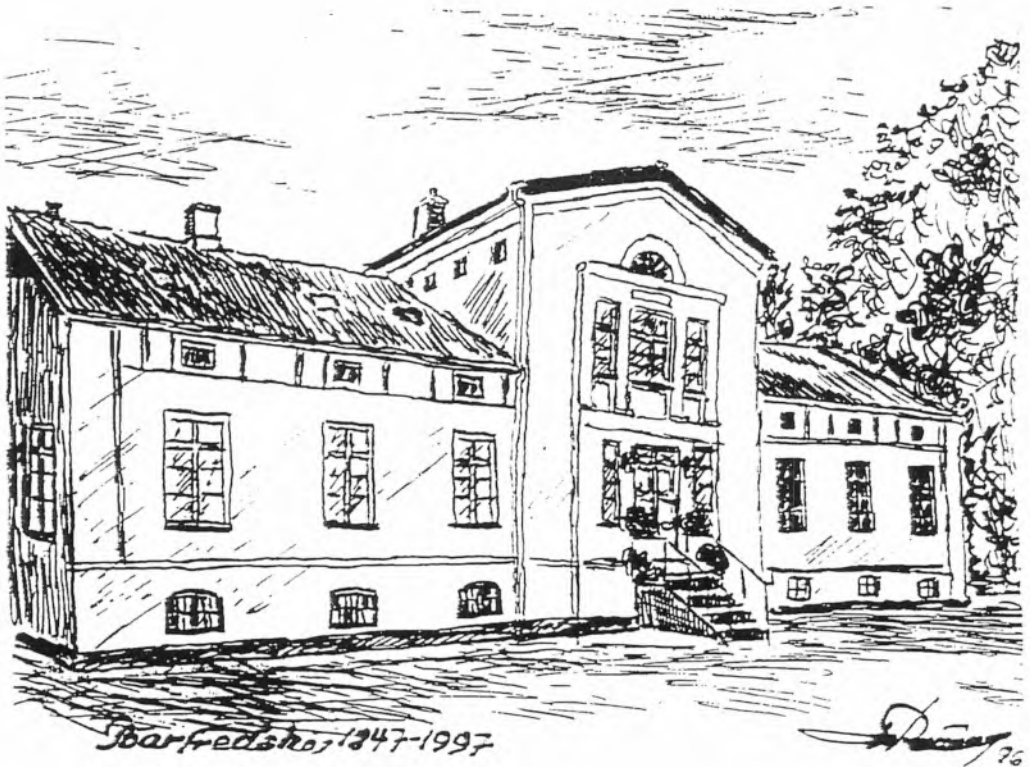
MINDER FRA BARFREDSHØJ

EN PROPRIETÆRGÅRD PÅ VESTEGNEN

v. Mie Bernhagen

Proprietærgården Barfredshøj

Den elegante, symmetriske bygning og den lange allé op til gården giver udtryk for, at det er en stor og fin gård. Stregtegning fra 1976. Ukendt kunstner.

Minder fra Barfredshøj – en proprietærgård på vestegnen

- Udgivet af: Thorslunde-Ishøj Lokalhistoriske Forening
- Redaktion: Mie Bernhagen og Lise Heeno
- Redigering: Journalist Thomas Vinge.
- Layout: Lise Heeno
- Billeder: Venligst stillet til rådighed af folk med tilknytning til Barfredshøj samt flere museer, se kildeangivelse.
- Billedbehandling: Peter Rasmussen Heeno
- Tryk: LaserTryk.dk
1. udgave, 1. Oplag: 2018
- ISBN: 978-87-986192-3-9
- Forside: Proprietærgården Barfredshøj medio 1960

Indhold

Forord	side 5
Barfredshøjs historie	side 8
Proprietær-familien på Barfredshøj	side 19
Barfredshøjs Hovedbygning	side 38
Forvalter-familien	side 43
Forvalterboligen	side 47
Fodermester-familien	side 51
Fodermesterboligen	side 54
Årets gang på Barfredshøj – i 1950'erne –	side 57
Det daglige arbejde	side 67
Landbrugselever på Barfredshøj	side 78
Gårdens maskiner, afgrøder og dyr	side 81
Det sociale liv	side 88
Hovedbygningens husholdning – i 1960'erne –	side 101
Barfredshøjs bygninger	side 102
Barn på Barfredshøj	side 106
Kohusene	side 113
Folkeholdet	side 118
Efterord og stor tak	side 120

Kilder:

Kilde: 1950'erne - rødt tegltag - Fredet og tinglyst bevaringsdeklaration	side 16
Kilde: 1978 - farvesætning af vinduer - <i>Kulturarv.dk</i>	side 17

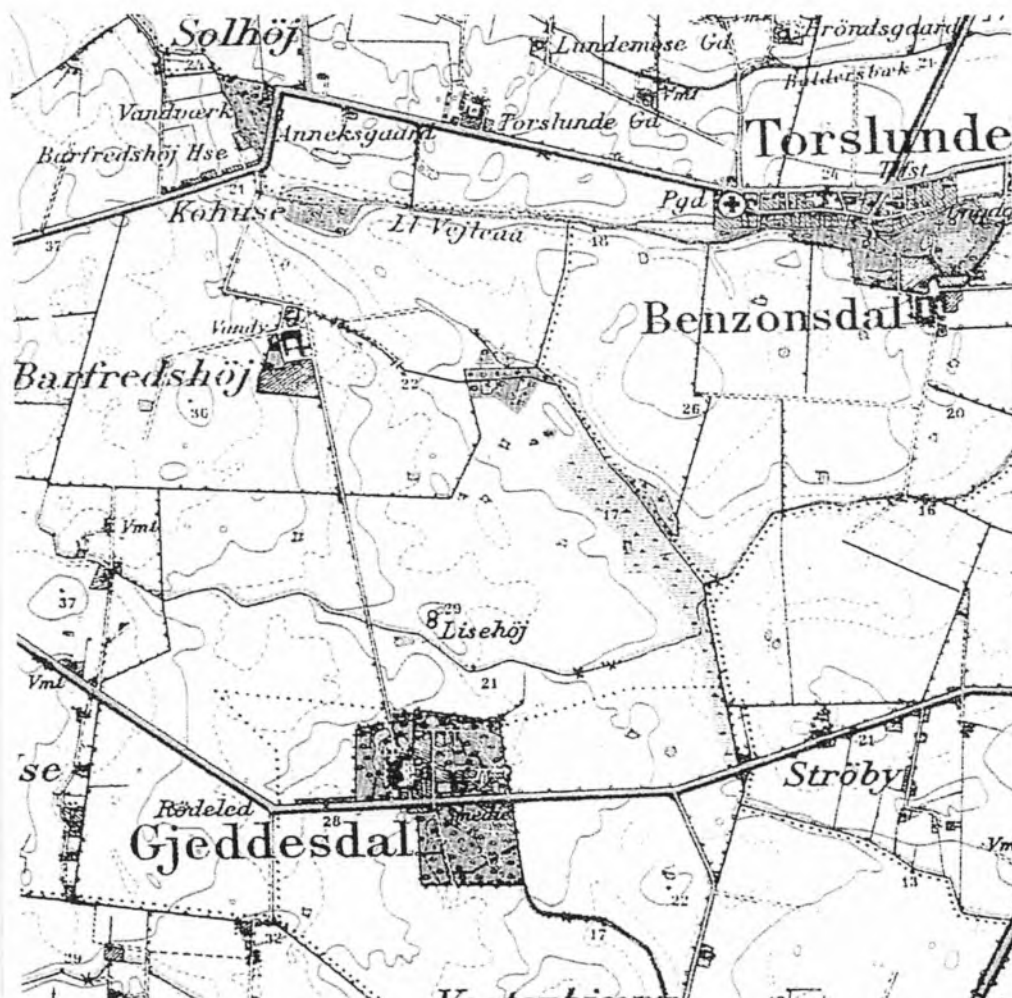
Foto:

Kilde: Gjeddesdals hovedbygning - <i>Gjeddesdal Kroneborg</i>	side 21
Kilde: Slagtning - <i>Fanø Guiden - Det Lokalhistoriske arkiv</i>	side 53
Kilde: Trompetskraberen - <i>Tølløse Lokalarkiv</i>	side 53
Kilde: Roekuler - <i>Molsarkivet</i>	side 65
Kilde: Gammeldags tærskværk - <i>Andelslandsbyen Nyvang</i>	side 65
Kilde: Malkning - <i>Kødbyens Historie</i>	side 68
Kilde: Underbenklæder - <i>Andelslandsbyen Nyvang</i>	side 93
Kilde: Ungarnshjælpen - Børn på Brandbil - <i>Sorø Lokalarkiv</i>	side 100
Kilde: Rerslev skole - <i>Tåstrup Kommune</i>	side 106
Kilde: Spanskrør - <i>købt af Gyldendal Billedbibliotek</i>	side 107

Forord

Bogen her fortæller historien om proprietærgården Barfredshøj. En stor gård på Vestegnen, mellem landsbyerne Torslunde og Rørslev, cirka 25 kilometer vest for København.

Barfredshøjs samlede areal er ca. 300 tønder land eller 161 hektar; en tønde land er 5.516,2 m² eller 0,55 hektar.

Proprietærgården Barfredshøjs beliggenhed i landskabet syd for Torslunde med herregårdene Gjeddesdal og Benzonsdal. Kortet er fra 1931.

Barfredshøj udgør sammen med Gjeddesdal og Benzonsdal et unikt, sammenhængende herregårdslandskab. Herregårdene ligger i et stort, åbent, fladt og frugtbart landskab. Det karakteristiske åbne herregårdslandskab er fredet.

Proprietær og proprietærgård

Hvor mange mennesker ved vel i dag, hvad en *proprietær* endsiges en *proprietærgård* er? Langt op i 1900-tallet talte man ude på landet ærbødigt og underdanigt om egnens storbonde eller proprietær. Han boede på en anseelig gård, som, selv om den ikke var stor nok til at være en herregård eller et gods, alligevel havde en størrelse, så der skulle et større folkehold til at drive den.

Det gjaldt i høj grad også for proprietærgården Barfredshøj, som, fra den blev bygget i 1819, og helt op til 1950'erne, var en vigtig arbejdsplads med op mod 40 ansatte.

Et samfund i samfundet

Proprietærgården var et helt lille samfund i samfundet. Et samfund med et tydeligt hierarki med proprietær-parret i toppen. Proprietæren og proprietærfruen boede sammen med deres børn i gårdens store, fine hovedbygning. Under proprietærparret var forvalteren, som boede med sin familie i forvalterboligen. Forvalteren ledede og fordelte arbejdet på gården. Dog ikke i stalden, som var fodermesterens domæne.

Til at udføre gårdens mange forskelligartede arbejdsopgaver var der en række nøje definerede jobfunktioner, hvoraf flere ikke eksisterer længere: *Forkarl.*

Husmænd. Røgttere. Fodermester. Malkekoner. Husjomfru. Stuepiger. Køkkenpiger. Landvæsenselever.

Hestekræfter

Endnu i 1950'erne var hestekræfter noget, der spiste havre og vrinskede, og på en stor proprietærgård som Barfredshøj, var der brug for mere end et dusin heste til arbejdet i marken og som trækheste for gårdens hestevogne.

Men med ét rullede traktorer, mejetærskere og andre selvkørende maskiner ind på gården og overtog meget af det hårde arbejde.

Denne mekanisering af landbruget betød store fremskridt og en mere effektiv drift af gården og dens marker, men betød også, at både hestene og gårdens store folkehold blev overflødiggjort.

Et stykke historie

Proprietærgården og dens særegne liv er et spændende stykke egnshistorie og Danmarkshistorie. Men netop historie, for Barfredshøjs tid som storgård er forbi. I dag klares såning, høst og pløjning af maskiner fra Gjeddesdal Gods, og et brilllefirma er flyttet ind og har indrettet kontorer i hovedbygningen, hvor proprietærparret tidligere boede.

Heldigvis er historien ikke længere borte, end at nogle af dem, som boede og arbejdede på gården i 1950'erne, 60'erne og 70'erne, stadig husker og kan fortælle om arbejdet og dagliglivet på proprietærgården i gamle dage.

Det er hele denne spændende historie, vi her vil fortælle.

Bogen indledes med en kort historisk gennemgang af gårdens udvikling, fra den blev bygget i 1819 og op til vor tid.

Bogens hovedvægt ligger på den epoke, som tog sin begyndelse i 1908, hvor proprietærparret Christen og Paula Hansen overtog Barfredshøj. De to drev Barfredshøj helt op til 1970'erne, hvor de døde i en alder af henholdsvis 91 og 90 år.

Især beskrives livet på gården, som det udfoldede sig i 1950'erne og 60'erne, netop i de skelsættende år, hvor landbrugets mekanisering slog igennem.

Livet på proprietærgården beskrives, som det blev oplevet af: Proprietærens børnebørn, forvalterens datter, fodermesterens børn, landbrugseleverne, stuepigerne, husjomfruerne og alle de andre tidligere ansatte og deres børn, som har bidraget med deres erindringer til denne bog.

Samlet er de mange vidnesbyrd med til at tegne et unikt billede af Danmark ude på landet, sådan som det så ud for ikke så længe siden.

Dengang, der var proprietærgårde til!

En proprietær / Proprietærgård

Ordet proprietær er lånt fra fransk – propriétaire – og vandt i 1700-tallet indpas i det danske sprog med betydningen: En stor jordbesidder. I 1800-tallet var betydningen mere præcist en ikke-adelig besidder af et større landbrug.

En Proprietærgård er en større gård; en større gård regnede man tidligere en gård på mindst 12 og højst 23½ tønder hartkorn.

En tønde hartkorn er en enhed for værdien af landbrugsjord, en kombination af jordens areal og ydeevne, også kaldet bonitet.

Bonitet er mængden af korn og træ eller andet, der kan dyrkes på en given jord.

Indehaveren af en proprietærgård havde titel af proprietær. Det var ikke kun størrelsen, der gjorde, at landets proprietærgårde skilte sig ud fra de almindelige bondegårde. De så også ud af mere.

I anden halvdel af 1800-tallet, hvor landbruget oplevede økonomisk fremgang, fik de store gårdmænd, proprietærerne, mulighed for at modernisere bygningerne. Det var i denne periode, at proprietærgårdene fik det udseende, vi ser i dag.

Gårdenes gamle udbygninger og stuehuset i bindingsværk blev erstattet af mere moderne, grundmurede bygninger.

De nybyggede proprietærgårde bestod af tre- eller firelængede anlæg med et stort stuehus, som ikke var bygget sammen med de øvrige længer. I midten af den store gårdsplads var der ofte et træ, et springvand eller en græsplæne med flagstang.

I tilknytning til gården blev der typisk anlagt en allé og en parklignende have – som var det en herregård.

Særlig vægt lagde man på at give stuehuset et herskabeligt udseende, både hvad angik størrelsen og den ydre byggestil og indretningen inden døre.

Det nye stuehus var både længere, bredere og højere end det gamle bindingsværkshus og havde en symmetrisk facade.

Betegnelsen proprietær gik ud af brug i løbet af 1900-tallet, men rummede op til omkring 1950'erne en mental-kulturel afstandsmarkering til den egentlige bondestand. En proprietær tog således normalt ikke del i det fysiske arbejde på gården. Det havde han folk ansat til at tage sig af.

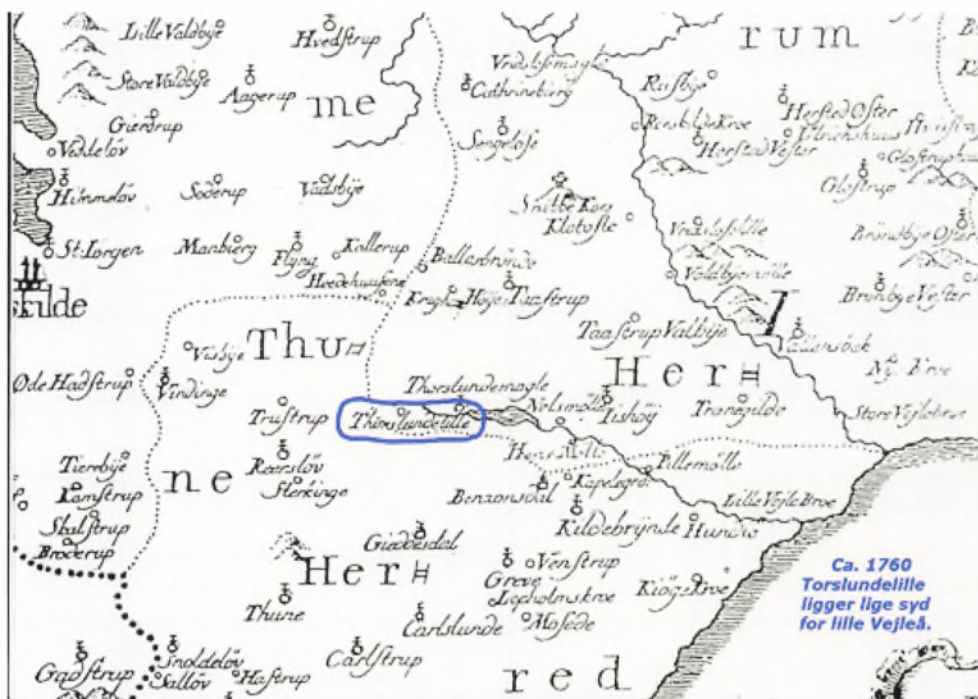
Barfredshøjs historie

Historien om Barfredshøj er tæt knyttet til godset Gjeddesdal, der ligger omkring en kilometer syd for proprietærgården, og hvis historie går tilbage til 1672.

Det var Gjeddesdals ejer, Jens Lauritz Barfred, der i begyndelsen 1800-tallet efter en testamentarisk bestemmelse af Gjeddesdals tidligere ejer, Michael Wulff Gjøe, udstykkede Barfredshøj som en selvstændig proprietærgård. Foruden at eje godserne Gjeddesdal, Benzonsdal og proprietærgården Barfredshøj var Jens Lauritz Barfred justitsråd.

Han valgte at anlægge Barfredshøj, hvor landsbyen Torslundelille havde ligget frem til 1715.

Torslundelille, som havde seks gårde, blev nedlagt med henblik på at gøre Gjeddesdal til et større gods. Landsbyen lå øst for det nuværende gårdkompleks ved et mindre vandløb, der er et tilløb til Lille Vejleå.

I begyndelsen af 1700-tallet nedlagde godsejer Peder Benzon de seks bondegårde, som udgjorde landsbyen Torslundelille. Ideen var at gøre Gjeddesdal til et større gods. Omkring 100 år senere blev proprietærgården Barfredshøj anlagt i det område, hvor landsbyen havde ligget.

Barfredshøjs fede jorder

Barfredshøjs jorder hørte og hører til landets bedste. Det var således en mark fra samme egn, som i sin tid blev valgt til fremtidig norm med top-taksten 24, da man udarbejdede et system fra 0 til 24 til klassifikation af landbrugsjordes ydevne (bonitet). Næsten al jord, der hører til Barfredshøj og de nærliggende herregårde Gjeddesdal og Benzonsdal, er i denne høje klasse.

1802 – 1807 – 1819

Det er svært nøjagtigt at datere, hvornår Barfredshøj blev bygget, men Barfredshøjs klokke er i hvert fald dateret 1802. Imidlertid skal man frem til 1807 for at finde den første omtale af proprietærgården. Omtalen findes i kirkebogen for Reerslev Sogn, der nævner en "gudmoder" med bopæl på Barfredshøj. Det firlængede gårdanlæg med stråtag blev imidlertid først opført i 1819.

Den nye gård var opkaldt efter Jens Lauritz Barfred. Tilføjelsen "høj" kan være en henvisning til, at gården ligger højt. Alléen fører stejlt opad fra Thorsbrovej.

I parken bag hovedbygningen blev der udgravet fiskedamme til gedder og karusser, og det var opgravet jord herfra, der blev brugt til at skabe yderligere en høj med udsigt over mod Gjeddesdal.

Til gården hørte egen frugt- og blomsterhave, køkkenhave og humlehave samt en asketræsplantage. Bag hovedbygningen blev anlagt en have i engelsk stil med grusstier.

1820

Omtrent samtidig med, at Barfredshøj blev bygget i 1819, lod Jens Lauritz Barfred gården udskille som selvstændig ejendom, som han i 1820 overdrog til sin søn Frederik Mathias Barfred.

1830

Barfredshøj blev solgt til professor i medicin og kirurgi Callisen.

1848

Barfredshøj fik en ny hovedbygning i senklassicistisk stil, tegnet af Gustav Friedrich Hetsch, en i samtiden anerkendt arkitekt af tysk afstamning.

1868

Barfredshøj blev købt af *Carl Frederik August Petersen*, gift med Charlotte Amalie Petersen, født Dorph.

1882

Charlotte Amalie Petersen solgte gården til sine sønner, Peter Henning og Jens Frederik Siegfried Dorph Petersen, som indgik ejerskab med proprietær C.V. Barner.

1908

Barfredshøj blev den 1. januar købt af proprietær Christen Hansen. Christen og Paula Hansen giftede sig den 19. maj i Roskilde Domkirke. Den store gård blev rammen om det nye proprietærpars liv i over 65 år.

Bemærk at stald- og ladebygningerne i gamle dage havde stråtag. De blev i 1908 erstattet med eternittage.

Proprietærfruen får militær assistance ved fodring af gårdens gæs. Billedet er taget omkring 1910. Dengang var det almindeligt, at militæret benyttede landets store gårde under manøvrer. Herskabet beværtede officererne i stuerne i hovedbygningen.

Barfredshøj var ret forfalden, da parret overtog gården. De påbegyndte en omfattende restaurering. Her erstattedes bindingsværket af grundmurede bygninger, og staldlængernes stråtage måtte vige for eternittage. Hovedbygningen fik nye gulve.

Barfredshøjs symmetriske, hvidkalkede hovedbygning set fra parken.

1911

Gårdens gamle lade brændte. Til erstatning opførtes en stor, ny rød lade.

1915

Avlsbygningerne fik nye tage.

1916

Den militære forlægning Barfredshøjlejren blev anlagt på Barfredshøjs jorde, som er en del af Tune-stillingen, der strakte sig fra Køge Bugt til Roskilde Fjord, oprettet i årene fra 1915 til 1918 efter udbruddet af 1. Verdenskrig.

Barfredshøjlejren

Tune-stillingen opstod under 1. Verdenskrig, hvor Danmark følte sig truet af Tyskland, som havde udviklet en kanon, der i folkemunde blev kaldt "Tykke Bertha". Kanonen kunne skyde længere, end der var fra Vestvolden – det gamle forsvarssystem omkring hovedstaden – til Københavns centrum. Det fremskudte forsvarsværk ved Tune bestod af pigtråd og skyttegrave hele vejen mellem Køge Bugt og Roskilde Fjord.

Under verdenskrigen var der indkaldt 50.000 soldater til Københavns forsvar.

Der opstod behov for indkvartering i forbindelse med den store koncentration af tropper i et område, hvor der ikke var eksisterende kaserner. Forsvaret besluttede at opføre to store baraklejr: Grevelejren og Barfredshøjlejren. De blev anlagt i 1916-1917 i området mellem Torslunde, Greve og godset Gjeddesdal. Divisionshovedkvarteret lå på herregården Benzonsdal.

Hærens Ingeniørtropper indgik aftale med proprietær Christen Hansen om, på Barfredshøjs jord at opføre en lejr med plads til 1.100 mand.

Aftalen indeholdt en fast årlig erstatning på 4.740 kroner for leje af de i alt 8,6 tønder land samt for slid på privat vej og øvrige ulemper af enhver art.

Beløbet kan sammenlignes med, hvad man på den tid ville have kunnet tjene på at udleje (forpagte) et tilsvarende landbrugsareal. Forpagtningsafgiften ville ifølge "Statistisk årbog 1916" på daværende tidspunkt have udgjort 1.463 kroner.

Lejren var dårligt bygget, fugtig og usund. Årsagen var dels, at budgettet var stramt. Dels måtte der ikke bruges grus og skærver som underlag, da området senere skulle kunne anvendes til landbrugsjord igen. At byggeriet foregik om vinteren med kulde, regn og sne øgede ikke kvaliteten.

I lejren lå officersbarakker, mandskabsbarakker, kontor- og depotbygninger, køkken- og spisebarakker, arrest, stalde og toiletter.

Barfredshøjlejrens hovedvagt

Krigsfanger på Barfredshøj

Selvom Danmark i de fire år, hvor verdenskrigen rasede, fra 1914 til 1918, var truet af en tysk invasion, formåede landet at bevare sin neutralitet. At Tyskland ikke invaderede Danmark hang blandt andet sammen med den store eksport af kødkonserver til Tyskland. En hel ny overklasse af såkaldte "gullaschbaroner" opstod på denne tid. Der blev tjent store penge på at levere madvarer til fronten, især gullasch på konserverdåser. Ofte af tvivlsom kvalitet.

Da 1. Verdenskrig sluttede den 11. november 1918, var der ikke længere brug for Barfredshøjlejren. Men den tjente en tid som indkvartering for engelske soldater og officerer, der havde været krigsfanger, og som i vinteren 1918-19 var i transit på vej til deres hjemland fra fangelejr i Rusland og på Østfronten.

Ikke kun engelske, men også franske, italienske, tyske, engelske og russiske soldater, op mod 100.000 i alt måtte i løbet af vinteren 1918-19 indkvarteres rundt omkring i Danmark.

Barfredshøjlejren tjente sammen med Grevelejren som indkvartering for soldater, der skulle forsvare Tune-stillingen.

Soldater præsenterer gevær foran barak i Barfredshøjlejren.

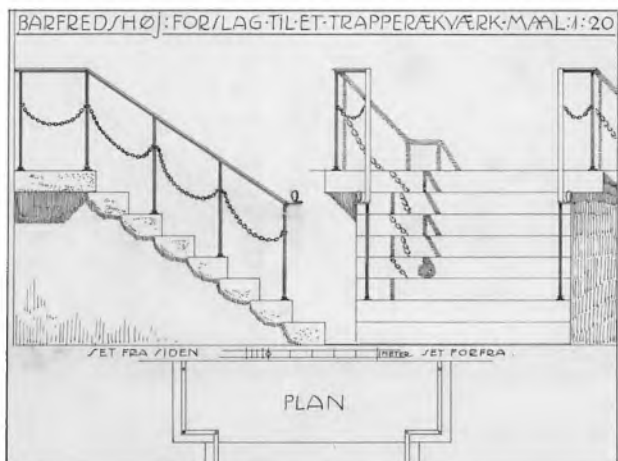

1916-18: En god cigar.

Barfredshøjlejren blev revet ned i 1919 og 1920. Mange af de nedrevne bygningsmaterialer kom flere borgere fra Torslunde til gode, idet de kunne udbedre deres boliger med træ fra de nedrevne barakker.

1916

Trappen mod gårdsiden fik nyt gelænder, tegnet af arkitekt Gerhardt Poulsen (1883-1918), som var anerkendt for sin nybarokke stil. Hans væsentligste værk var herregården Gjeddesdal ved Greve.

Tegning af nyt gelænder til trappen mod gårdsiden af arkitekt Gerhardt Poulsen

1917

Fodermesterhuset blev ligeledes bygget efter tegning af arkitekt Gerhardt Poulsen.

1919

Arkitekt Gerhardt Poulsen døde i 1918 af den spanske syge af den spanske syge var en dødelig luftbåren influenza, som ødelagde lungerne. Epidemien rasede over det meste af verden i 1918 og kostede på verdensplan over 50 millioner mennesker livet. I Danmark mistede 14.000 personer livet som følge af den spanske syge.

Arkitektens kone, Douca, på dansk Dagmar (født Rahbek), døde året efter. Ægteparrets to sønner Alfred og Peder, der var blot to og fire år gamle, var nu forældreløse. Proprietærparret, som var barnløse og nære venner af forældrene, adopterede de to brødre.

1920-29

Barfredshøj fik over en årrække opbygget en større ko-besætning af rød dansk malkerace, som dengang var den mest udbredte kvægrace i dansk landbrug. Besætningen vedligeholdtes af "eget tillæg", som man sagde, det vil sige i kraft af egen avl med gårdens tre tyre.

Proprietæren beser et af gårdens føl.

Proprietæren med en af gårdens tyre.

Parken fik genskabt sit tidligere udseende – i engelsk stil med slyngede, grusbelagte stier.

1927

Der plantedes bøgetræer på højen bag hovedbygningen. Alleen af bornholmsk røn, der fører op til gården, blev anlagt samme år.

1928

Proprietæren fik en bil, en Buick fra amerikanske General Motors.

Landposten i 1938.

Husmand Laus Mortensen vasker proprietærbilen i 1938.

1930-39

I 1929 indledtes en verdensomspændende økonomisk krise med en række voldsomme kursfald på det amerikanske aktiemarked i Wall Street i New York. I løbet af et par få oktoberdage i 1929 reduceredes værdien af mange aktier med en tredjedel. Børskrakket medførte massearbejdsløshed og en økonomisk depression, der fortsatte op i 1930'erne.

Også i det danske samfund satte krisen ind med lave priser og høj arbejdsløshed, og priserne på landbrugsejendomme styrtdykkede. På Barfredshøj rykkede proprietærfamilien sammen i én, opvarmet stue.

I denne periode indrettedes en fløj med værelser til landvæsenselever, det vil sige de landbrugselever, som kom til Barfredshøj som en del af deres uddannelse.

Landvæsenselever

En landvæsenselev svarer til det, der i dag hedder en landbrugselev. Eleverne skulle lære dyrkning af alle afgrøder på gårdens marker. Eleverne kom rundt i praktik på flere store gårde og godser for at lære det hele. På Barfredshøj var der typisk 2-4 landvæsenselever ad gangen. De rejste igen efter at have været der et halvt eller et helt år.

1934

Det halve af kostaldslængen blev fornyet.

1944

Gården fik en ny hestestald, bygget i egetræ. På markerne udførtes store dræningsarbejder.

En ny sandstensterrasse anlagt på bagsiden af hovedbygningen, ud mod haven.

Der nedgraves tegl-drænrør i 1944.

Ny og større terrasse med Nexø-sandsten ud mod haven bag hovedbygningen i 1944.

1945

I 1945 ansatte proprietæren sin nevø, Ebbe Vallø Hansen, som året efter afløste forvalter Andersen Jensen.

1946

Forvalter Ebbe Vallø Hansen og husjomfru Nanna Belling blev gift.

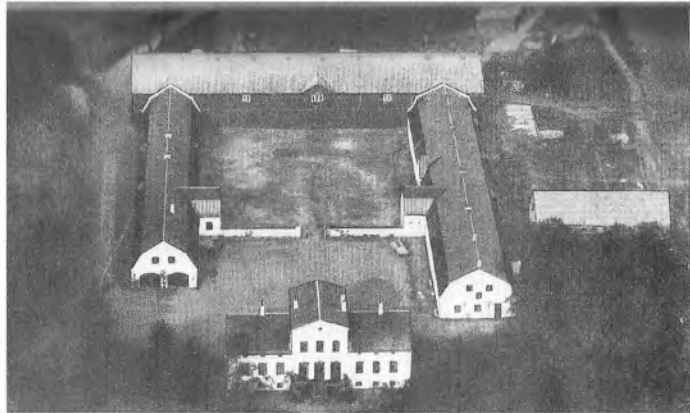
1948

Barfredshøj fik centralvarme med et såkaldt stokerfyr til biobrændsel. På Barfredshøj fyrede man med avner, som var et restprodukt fra kornproduktionen. Det var gratis og lige ved hånden. Fyret havde et sneglesystem, der pressede det brændbare materiale ind i brændkammeret i takt med forbrændingen.

Det nye fyr kunne opvarme ikke alene hovedbygningen, men også forvalterboligen og elevværelserne. Indtil dette tidspunkt var al opvarmning foregået med brændefyrede kakkelovne.

Fodermester Knud Jacobsen flyttede sammen med sin kone Gerda og deres to børn Bodil og Henning ind i fodermesterhuset. Parret fik senere to børn mere, Kurt og Inge.

*Luftfoto af
Barfredshøj før
1930. Bemærk
der er vognporte i
venstre længe*

*Luftfoto af
Barfredshøj, som
gården tog sig ud i
1940'erne*

Heste- og kostalde samt den store tværgående lade vidner om en stor og produktiv gård med en stor besætning af malkekøer, ungvæg, kalve og tyre foruden arbejdshestene.

*Luftfoto af
Barfredshøj
fra 1950'erne.
Bemærk den nye
terrasse.*

1950'erne

Hovedbygningens oprindelige sorte tegltag blev udskiftet med et rødt tegltag, årstallet kan desværre ikke fastsættes nærmere, i henhold til Fredningsstyrelsen.

1951

Det unge forvalterpar flyttede i 1951 ind i en nyindrettet lejlighed med centralvarme, indrettet i forlængelse af hestestalden.

1953

Der opførtes en ny kostald og et roerum ved siden af 'mejeriet': Mejeriet var gårdens rense- og kølesystem.

Hvor gårdens tyre hidtil tilførte nye generationer af kalve, blev dette nu klaret af en inseminør, som efter behov kom på besøg og sørgede for kunstig befrugtning af køerne.

1954

Forvalterparret Ebbe og Nanna Vallø Hansen flyttede fra Barfredshøj, efter at have købt en gård i Nordsjælland.

Ind flyttede gårdens nye forvalter Folmer Nielsen sammen med sin kone Ingrid og deres datter Mie.

Gårdens to Massey Ferguson-traktorer blev suppleret med to Farmall-traktorer. Til gengæld svandt antallet af heste på Barfredshøj ind.

Barfredshøj fik en såkaldt 'bugseret transportør', med andre ord et traktor-trukket transportbånd. Pigge på transportøren 'fangede' kornnegene, som stod på jorden, bragte dem op på båndet og kørte dem op, så de kunne falde ned i vognen, hvor en mand stod parat til at pakke dem tæt.

Transportøren overtog nu det tunge arbejde med at løfte kornneg op i ladvognen.

Gårdens tømrer, Olav Petersen fra Tune, byggede et langt transportbånd fra laden hen over kostalden. Med en flytbar aflæsningsrampe var det nu en let sag at vælte hø og halm fra loftet ned til fodergangene i stalden.

1958

Fejring af 50-året for proprietærparrets overtagelse af gården den 1. januar 1908. Den 19. maj kunne proprietærparret desuden fejre guldbryllup. Begge dage blev festligholdt. Ved guldbrylluppet blev, foruden en aftenfest på Langelinjepavillonen, afholdt en fælles frokost for alle ansatte. Endnu på dette tidspunkt kunne Barfredshøj mætte op mod 40 munde, når man medtager familierne til de ansatte.

1961

Da mejeriet Enigheden forlangte, at der skulle installeres tank til mælken, syntes proprietæren, at det var for stor en opgave. Samtidig trængte mekaniseringen sig på til afgrøderne, og i sit 79. år solgte han alle køerne.

Gårdens drift blev omlagt fra kvægavl til planteavl. Nu satsede man på dyrkning af korn, frø, raps og ærter.

Salget af de cirka 100 stk. malkekvæg og 50 stk. ungvæg gav et overskud, som brugtes

til at opføre et korntørringsanlæg med 10 siloer med plads til i alt 3.000 tønder korn, der indkøbtes 2 mejetærskere og 3 traktorer. Samtidig forsvandt gårdens sidste heste.

Frem til dette tidspunkt var høstarbejdet blevet udført med 'selvbinder'.

Ligesom overalt i Danmark forsvandt selvbinderne også fra Barfredshøj i begyndelsen af 1960'erne. I første omgang fik man en såkaldt *bugseret* mejetærsker, som betød, at mejetærskeren blev trukket efter en traktor.

Ikke længe efter fik gården desuden en selvkørende mejetærsker.

1972

Proprietærparrets sønner Alfred og Peder Gerhardt Poulsen-Hansen modtog Barfredshøj i gave.

1973

Proprietær Christen Hansen døde 91 år gammel.

1978

Proprietærfrue Paula Hansen døde i en alder af 90 år.

Efter proprietærfruens død, flyttede sønnen Peder Gerhardt Poulsen-Hansen og hans kone Anne-Lise ind på Barfredshøj.

Samme år indtrådte ægteparrets tre sønner Lars, Svend og Per Poulsen-Hansen som medejere af Barfredshøj.

Hovedbygningen gennemgik en grundig renovering. Bygningen, der i en årrække havde fremstået hvid, blev sandblæst og malet gul med grå farvesætning på vinduer og døre.

Slots- og Kulturstyrelsen freder Barfredshøjs hovedbygning fra 1847.

Barfredshøjs bevaringsværdige arkitektur

I Slots- og Kulturstyrelsen begrundelse for at frede Barfredshøjs hovedbygning hedder det, at hovedbygningen i sit ydre har et "elegant og stilrent udtryk" med et "nærmest sydlandsk udseende".

Inde i hovedbygningen lægges der særligt vægt på hallen og dens præg af streng symmetri, mørke farver på pilastre og den høje stukkant, der giver en "herskabelig stemning".

Arkitektonisk værdi tillægges også de oprindelige fyldningsdøre og paneler med malede motiver - samt hovedbygningens smukke lysindfald.

1989

Indtjeningen var ikke god, og Barfredshøjs fremtid usikker. Gårdens fem ejere besluttede at sætte gården til salg.

Ejeren af Gjeddesdal, Steen Nymann, kom med et fornuftigt bud, og efter 170 år blev Barfredshøjs jord igen drevet af godset Gjeddesdal, nu som Barfredshøj Herregård.

1991

Peder og Anne-Lise Poulsen-Hansen flyttede fra Barfredshøj. Anne-Lise døde senere samme år.

1993

Barfredshøj havde længe hørt under Høje-Taastrup Kommune, men ved at bytte jord, et såkaldt mageskifte, kom gården i 1993 til at høre under Ishøj Kommune. Barfredshøjs nuværende adresse: Thorsbrovej 22, 2640 Hedehusene.

1994

Peder Gerhardt Poulsen-Hansen døde.

Gjeddesdal udlejede hovedbygningen til forskellige, der blev indrettet et badeværelse på første sal.

Barfredshøjs elmetræer må fældes på grund af elmesyge.

Fra gammel tid havde Barfredshøjs køkkenhave været et vigtigt led i gårdens selvforsyning. I takt med, at der fra 1950'erne og frem blev færre munde at mætte, var haven skrumpet ind, og nu blev den helt sløjftet.

Efter proprietærens død blev der plantet juletræer i frugthaven. Salget af juletræer var ingen succes, og træerne voksede sig store.

Som mange andre gårde på dette tidspunkt stod man nu med tomme bygninger og indrettede i kostaldslængen 5 anvendelige rum, hver med en port ud mod møddingssiden, hvor små virksomheder kunne leje sig ind.

Hestestalden lejedes også ud og folkeværelserne i elevfløjen blev ombygget til 2 lejligheder.

Maskinhus, hønse- og andehusene samt vandbeholderen blev revet ned.

1997

Jubilæum på Barfredshøj i anledning af 150-året for hovedbygningen, som blev opført efter tegning udført i 1847 af den berømte arkitekt Gustav Friedrich Hetsch.

Dagen markeredes med et stort træf for tidligere ansatte og egnens lokalhistoriske foreninger.

2000

Brillefirmaet FLEYE overtog hele Barfredshøjs hovedbygning til kontorer og lager.

Proprietær-familien på Barfredshøj

Fortalt af proprietærparrets børnebørn, Per, Svend og Lars Poulsen-Hansen samt forvalterens datter, Mie Bernhagen.

Den 1. januar 1908 overtog Christen Hansen Barfredshøj. Han var født den 1. november 1881 og var således 26 år gammel, da han blev proprietær på Barfredshøj. Han var på det tidspunkt forlovet med Paula Hansen, og parret blev viet den 19. maj i Roskilde Domkirke samme år, som de overtog gården.

Paula, der var født den 28. august 1887, kom fra en større proprietærgård, Nymølle med mølleri og bageri, vest for Hedehusene.

Proprietærfruen Paula Hansen, fotograferet i 1921.

Også Christen Hansen var opvokset på en proprietærgård, idet hans forældre ejede den over 200 tønder land store Stenagergaard, umiddelbart nord for Taastrup. Han var landvæsenselev på Tune Landboskole og efter praktik på flere større gårde blev han forvalter på godset Seinhuus på Stevns.

Da Christen Hansen var indkaldt som soldat, lå han ved 1. regiment på Kastellet i København. Muligvis som følge af skydeøvelser her fik han en høreskade, som siden betød, at der skulle tales højt, for at han kunne høre, hvad der blev sagt.

Barfredshøj var på det tidspunkt en ret forfalden gård. Det unge pars forældre lånte dem pengene til udbetalingen på Barfredshøj.

Proprietærparret Paula og Christen Hansen.

I ungdommen var Paula blandt andet på husholdningsskole og traf her Dagmar (Douca) Rahbek fra Athen. Dagmar var af halvt dansk, halvt græsk herkomst. Venskabet mellem de to unge piger skulle siden få afgørende betydning.

Dagmar giftede sig i 1912 med arkitekten Gerhardt Poulsen. Han var født i Odense i 1883. Parret fik to sønner, og Gerhardt åbnede egen tegnestue i Odense. Men så ramte ulykken den lille familie.

*Dagmar og Gerhardt Poulsen,
som efterlod sig de to små drenge*

Både Gerhardt og Dagmar blev ramt af den spanske syge – en smitsom lungesygdom, der bredte sig som en steppebrand i årene omkring 1. Verdenskrig. Gerhardt døde af sygdommen i 1918, 35 år gammel, og året efter døde også Dagmar. De to små brødre var nu forældreløse. Venskabet med proprietærparret på Barfredshøj førte til, at Christen og Paula i 1919 adopterede Alfred, som var født i 1915, og Peder, kaldet Per, født 1917.

Alfred og Peder var altså kun 2 og 4 år gamle, da de blev adopteret af proprietærparret. Deres nye efternavn, Poulsen-Hansen, afspejlede både deres afdøde forældres og adoptivforældrenes efternavn.

*Brødrene
Peder og Alfred Poulsen-Hansen,
fotograferet i 1919 og 1925*

Proprietæren var 37 og fru en 32 år gamle, da de adopterede Alfred og Peder.

Op gennem barndommen havde de to drenge nogen, men ikke megen, kontakt med deres biologiske bedsteforældre i Odense og Athen.

Den Spanske Syge

Den Spanske Syge var en global, luftbåren influenza-epidemi, der rasede i 1918 i både Europa, Nordamerika og Asien. Over 50 millioner døde, heraf 14.000 danskere.

Med til at sprede sygdommen var ikke mindst de massive troppebevægelser under 1. Verdenskrig. Ude i skyttegravene var mange soldater svækket af underernæring, stress og kemiske angreb og var dermed mere modtagelige for smitten.

Det store antal ofre – cirka 3 % af verdens befolkning bukkede under for den spanske syge – gør den til en af de naturkatastrofer, som har kostet flest liv i menneskehedens historie.

Den spanske syge opstod sandsynligvis blandt amerikanske soldater, som bragte den med sig til Europa under 1. Verdenskrig. Navnet skyldes, at de første efterretninger om sygdommen kom fra Spanien.

*Brødrene Peder og Alfred
fotograferet i 1920'erne.*

Fortalt af Svend Poulsen-Hansen, proprietærparrets barnebarn:

Min far og hans bror vidste meget lidt om deres far under opvæksten. De vidste, at Gerhardt havde været på studieture i Tyskland og Italien, og at han havde tegnet fodermesterhuset på Barfredshøj.

Gerhardt Poulsen tegnede tre broer i samarbejde med arkitekterne Vilhelm Petersen og Hjalmar Kjær: Kastaniebro og Klarebro i Odense samt Tietgensbro i København. Derudover stod han bag en række byggerier i nybarok stil primært i Odense, blandt andet mineralvandsfabrikken Odense Bryggeri.

Endelig havde han været arkitekt på den store, smukke hovedbygning på godset Gjeddesdal i 1917. Denne bygning regnes for et af Gerhardt Poulsens væsentligste værker.

Gjeddesdals hovedbygning

*En af Gerhardts akvareller
fra Grækenland*

I 1908 blev Gerhardt Poulsen udpeget af Kunstakademiets Arkitektskole i København til at rejse til Grækenland for at foretage opmålinger af klassisk arkitektur. Det var her, under opholdet i Athen, at han mødte sit livs udkårne, Dagmar (Douca) Rahbek.

I mit barndomshjem var Gerhardts billeder praktisk talt de eneste dekorationer, vi havde på væggene. Foruden at være arkitekt var han en talentfuld kunstner med fine tegnefærdigheder og en sikker akvarelteknik.

Jeg vil tro, at min far og hans brors ønske om at tage en uddannelse var inspireret af deres fars præstationer.

Da Gerhardt og Dagmar døde af den spanske syge i 1918 og 1919, blev deres efterladte ejendele opbevaret på Barfredshøj i syv særligt fremstillede trækasser. Kasserne blev først åbnet i slutningen af 1930'erne og indholdet delt mellem de to brødre.

Mine bedsteforældre, proprietærparret på Barfredshøj, skulle vise sig at være særdeles kapable forældre for Alfred og Peder.

Der var sporadisk kontakt til familierne i Odense og Athen. Kontakten til Athen opretholdes stadig.

*Proprietærparret
på terrassetrappen
ud mod haven bag
hovedbygningen i 1938.*

Efter at være blevet studenter fra Roskilde Katedralskole, uddannede Alfred sig til læge og Peder til civilingeniør, og de blev derfor kaldt for "doktoren" og "ingeniøren".

*Doktoren - Alfred
Poulsen-Hansen.*

*Ingeniøren - Peder
Poulsen-Hansen.*

Peder giftede sig i 1939 med Anne-Lise og fik de tre sønner: Lars i 1942, Svend i 1944 og Per i 1946.

Alfred drog efter Danmarks befrielse i 1945 udenlands og virkede som læge i Afrika i Tanganyika (en del af det senere Tanzania), i Korea, Afghanistan og Philippinerne. Han var blandt andet ansat ved FN's hjælpe- og genopbygningsorganisation UNRRA. Siden blev han embedslæge i London, hvor han boede, indtil han i en alder af over 80 år vendte tilbage til Danmark. Han var ikke gift og stiftede ikke familie.

Fortalt af Per Poulsen-Hansen, proprietær-parrets barnebarn:

Min far var Peder Poulsen-Hansen, den ene af proprietærparrets adoptiv sønner. Som voksen giftede han sig med Anne-Lise Poulsen-Hansen. Siden kom vi tre børn: Lars, Svend og jeg selv.

For os børnebørn var Barfredshøj et fast program punkt og en spændende legeplads. Her kom vi til jul, nytår, påskeferie, efterårsferie, mange weekender samt særlige festdage.

Om sommeren spillede det "Lille Hus" ved Greve Strand en særlig rolle. Oprindeligt havde det lille strandhus tilhørt proprietærfruens mor, og her boede min familie om sommeren.

Godsejerfamilien Nymann fra Gjeddesdal havde sommerhus i nærheden, og her holdt vores familier et årligt, fælles hummergeilde.

Proprietær Christen Hansen sammen med Johanne Nymann, godsejerfrue på Gjeddesdal.

Sommerhuset Lille Hus ved Greve Strand. På bænken sidder proprietærfruen Paula Hansen med svigerdatteren Anne-Lise.

Det var karlene fra Barfredshøj, som stod for at vedligeholde sommerhuset ved Greve Strand. Græsset slog de med le, og de gule mure kalkede de, mens gårdens tømrer udbedrede de mere trætte dele af husets træværk.

Proprietæren og fruene var hyppige gæster, og det vakte opsigt, da proprietæren i en meget høj alder tilbagelagde de otte kilometer fra Barfredshøj til Lille Hus på sin Hamlet-cykel. En særlig forlystelse for vi børnebørn var en motorcykeltur fra Lille Hus til Barfredshøj: Lars og Svend sad på passagersædet, mens Per sad foran på tanken hos far.

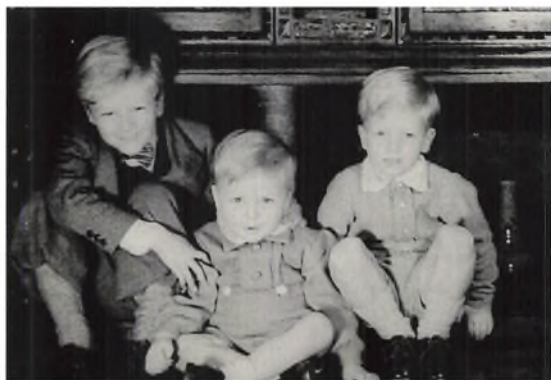

Proprietærparrets børnebørn Lars, Svend og Per på farmands motorcykel.

I hovedbygningen på Barfredshøj tog husjomfruen, kokkepigen og stuepigen sig af alt det praktiske, og livet fulgte klare rutiner med faste spisetider frokost og aften.

Aftensmad var præcis klokken 18, hvilket bagefter gav en ganske lang aften. Den fordrev de voksne med at spille bridge, hvor overskuddet gik til Kirkens Korshær. Vi drenge læste bøger fra husets gode bibliotek. Her stod blandt andet bøger fra Taastrupegnens Læsekreds. Det var en forening, proprietærparret var medlem af, og som indkøbte bøger, der gik på omgang i kredsen.

Farmor var en god historiefortæller. Særligt husker jeg, at hun fortalte, hvordan en af de unge piger en mørk aften var blevet overfaldet af en ugle, da hun kom cyklende. Den store rovfugl havde sat kløerne i hendes hår og hovedbund. Den historie skræmte min bror Svend og jeg fra vid og sans. Den aften var det svært at falde i søvn på vores soveværelse på 1. sal.

Proprietærparrets børnebørn, Lars, Per og Svend. Proprietæren med barnebarnet Per.

Der var en ganske omfattende selskabelighed på Barfredshøj. Fruens skolekammerater kom på besøg en gang årligt, og andre vigtige mærkedage var proprietærens fødselsdag den 1. november og fruens fødselsdag den 28. august.

Til de store begivenheder var påklædningen kjole og hvidt for herrernes vedkommende, mens damerne mødte op i lange kjoler. Vi drenge kom vandkæmmede, velsoignerede og klædt i mørkt tøj eller blazer med grå bukser til.

Ofte kom naboerne fra godserne Gjeddesdal og Benzonsdal på besøg.

Godsejerfrue Johanne Nymann fra Gjeddesdal og proprietærfruen.

Ved de festlige lejligheder var proprietæren en glimrende taler, men hans indlæg kunne godt trække lidt ud. Han sluttede af med at hilse med en skål på de mandlige gæster, der rejste sig, og som derpå forventedes at returnere skålen.

I forbindelse med de store selskaber, hjalp vi børnebørn vores farfar med at hente vin i et aflåst kælderrum under fortrappen. Vi fik også lov at trække flaskerne op i anretterværelset. Efter middagen bød vi cigarer, cigaretter, cognac og likør rundt til gæsterne. Den lysende gule, cremede italienske Strega-likør var et fast indslag.

Proprietærfruens bror Thorkild, som var emigreret til USA i 1920'erne, var sammen med sin kone Elise på et enkelt besøg i 1950'erne. Under dette besøg var Thorkild med på jagt, hvor han nedlagde en hare, som han resolut spændte op på en bøjle og flåede i løbet af nul komma fem.

Proprietærparret på dagen for 50-årsjubilæet for overtagelsen af gården den 1. januar 1958.

Guldbryllup

Den 19. maj 1958 kunne proprietærparret fejre guldbryllup med en fest på Langeliniepavillonen i København. Der var også et festarrangement for gårdens ansatte i form af en fælles frokost på Barfredshøj.

Guldbrylluppet var en stor begivenhed, hvor personalet satte en flot æresport op. Maleren fra landsbyen Kildebrønne malede skjoldet med initialer, dato og årstal.

Af proprietærfrue Paula Hansens dagbogsoptegnelser fremgår det, at der var mange forberedelser forud for guldbrylluppet:

- 7. marts *Prøvede kjole [sandsynligvis hos Holger Blom]. Spiste hos Krog på Gammeltorv og så Baalsruds film.**
- 26. marts *Var på Langelinie med Anne-Lise [svigerdatter]. Så selskabslokaler. Prøvede kjole.*
- 5. maj *På Langelinie at gøre aftale om guldbryllup.*
- 11. maj *Var ude at invitere folkene til frokost.*
- 18. maj *Hele besætningen til frokost.*
- 19. maj *Kogekonerne Marie og Signe til hjælp søndag og mandag.
Naboer og unge af familien til frokost.
Middag for alle (familie og venner) og ældste generation på Langeliniepavillonen.*

Guldbryllup. Skildpaddesuppe – fiskefileter – lammesteg – omelet surprise.

*I 1957 havde den norske film "Ni liv" premiere. Filmen handlede om den norske modstandsmand Jan Baalsruds dramatiske flugt fra tyskerne til Sverige under 2. Verdenskrig efter en mislykket sabotageaktion i Nordnorge i 1943. Filmen blev nomineret til en Oscar.

Opmåling til æresport: Forvalter Folmer Nielsen og husmændene Poul Nielsen og Knud Olsen. Til højre står tømrer Olav Petersen og husmand Oluf Olsen.

Æresporten.

Guldrudeparret ved æresporten.

Flagallé: I forgrunden ses i rødt husmand Stanislav Persson

Guldrudeparret med børn, børnebørn og personale.

Personalets sang til proprietærparrets guldbryllup i 1958, afsunget under frokosten på Barfredshøj.

Ved Guldbrylluppet på Barfredshøj

1958

Mel.: Langt højere bjerge....

1: For guldbrudeparret vi synger en sang,
og mindes skal de henrundne dage.
Om tiden der gik kan os synes så lang,
der er en masse minder tilbage.
Vi husker så klart, at med brudekaret
et brudepar kom, - "Barfredshøj" var beredt.

```

+   +
ooo|ooo
+   +
  
```

2: Og sammen de stræbte for hjem og for gård,
de sammen gik i hverdagens øele.
Som årene svandt, så man knapt det forstår,
så blev der skam system i det hele,
og fru en alt færdes i haven med saks,
er Peder i tvivl, ja så er hun der straks.

```

+   +
ooo|ooo
+   +
  
```

3: Så rask og så rørig er Hansen på fart,
og vågent ser han efter det hele.
Ja, sandelig her tager hver da sin part,
og løn og bryderier må de dele.
Så enigt de livet og arbejdet fandt,
og ansvar og arbejde, kærlighed bandt.

```

+   +
ooo|ooo
+   +
  
```

4: Og guldbrudeparret vi ønske nu vil,
al lykke for de kommende dage.
Vi håber at helbredet stadig slår til,
at mange gode år er tilbage.
og med et tillykke vi slutter vor sang,
og råber HURRA, - skal vi prøve engang.

```

x   x
ooo|ooo
x   x
  
```


Guldbryllupsfrokosten på Barfredshøj i 1958. Husmand Knud Olsen bydes af smørrebrødsfadet. Til højre hans hustru Ruth.

Malkekone Meta var en rigtig humørbombe. I midten proprietærparrets svigerdatter Anne-Lise og yderst til højre hushjælp Bertha Nielsen.

Peter forkarls kone Kathrine, fodermesterfrue Gerda. Halvt skjult, malkekone Rosa og yderst til højre hushjælp Else.

Fodermester Knud Jacobsen, forvalter Folmer Nielsen og røgter Gunner.

Yderst til venstre guldbruden. Foran hende stuepigen Inge i hvidt. Søstrene Signe og Marie (bagest i billedet, med hvid krave) fra Taastrup hjalp ofte til ved fester. Forrest har forvalterfruen Ingrid øjenkontakt med fotografen. Bag hende sidder landvæsenselev Knud Erik Kløve.

Kogekonen Signe klarer opvasken i tekøkkenet på første sal efter guldbryllupsfrokosten på Barfredshøj i 1958.

Guldbryllupsfest den 19. maj 1958 på Langeliniepavillonen i København.

Guldbrudeparret ved middagen på Langeliniepavillonen.

Fra København fik proprietærparret jævnligt besøg af deres venner, Einar Nørby, som var kammersanger på Det Kongelige Teater, og hans hustru, pianistinden Guldborg Nørby. Kammersangeren var en charmerende mand, der underholdt med anekdoter fra teatret.

I 1920'erne havde Guldborg Nørby som ung konservatorieelev givet adoptivsønnerne Alfred og Peder klaverlektioner. Turen fra København til Barfredshøj var noget af en rejse dengang, hvor Guldborg Nørby først måtte tage toget til Hedehusene, for her at blive afhentet med tohjulet enspændervogn med to sæder – en såkaldt jumbe.

Mange år senere kom Peders sønner, Svend og Per, til at gå til klaver hos Guldborg Nørby i parrets spændende lejlighed i Nyhavn 10.

Kongelig kammersanger Einar Nørby på inspektion i laden med proprietæren.

Einar og Guldborgs to børn, Claus og Ghita, var ofte med på Barfredshøj. Ghita Nørby blev jo siden dansk teaters førstedame. Også hendes bror, Claus Nørby, blev noget ved musikken. Han uddannede sig til operasanger og havde en lang karriere frem til 1993. Det år købte han den lille fine delikatesse-, the- og kaffeforretning "Alhambra" på Værnedamsvej på Frederiksberg, som han drev i mange år.

Proprietærparret med deres efterslægt:

*Til venstre med briller:
Sønnen Peder. I midten:
Svigerdatteren Anne-Lise.
Yderst til højre: Sønnen
Alfred. Forreste række
fra venstre børnebørnene
Svend med hunden Flaks,
Lars og Per.*

Da proprietærparret fik fjernsyn, faldt proprietærfruen hurtigt i søvn på en af de umagelige stole i stuen, mens hendes mand måtte vejledes og bistås råbende på grund af hans svære døvhed.

Vi børnebørn hjalp tit farmor med at løse krydsord, som hun gik meget op i.

*Proprietærparret
gætter kryds og tværs.*

Inden sengetid skulle schæferen Flaks luftes, og ofte benyttede den muligheden til en større strejftur. Farmor måtte bruge hundefløjte og sin meget kraftige stemme for at hidkalde hunden, som hun i øvrigt talte et særligt hundesprog med. "Pisnersørgnerse" betød således at besørge.

Flaks var ikke min ven. Jeg var bange for den og formulerede det således: "Når Flaks er inde, er Per ude, og når Flaks er ude, er Per inde."

Fortalt af Svend Poulsen-Hansen, proprietærparrets barnebarn:

I 1952 fik proprietærparret, som var min farmor og farfar mini-schæferen Flaks. Det var en hanhund med en god, dyb gøen, altid vagtsom og parat, når der var fremmede på gårdspladsen og ved døren. Flaks var med på min farfars ture i marken og fulgte med al sin forstand hans forberedelser, når han tog overtøj på og fattede stokken.

Da Flaks var omkring ni år gammel og begyndte at falde af på den, måtte den aflives. Det var fodermesteren, som på ordre af min farfar, skød den. Den dag kørte jeg traktor med den foranspændte hørive, da min farfar grædende kom ud i marken og fortalte mig det. Siden købte min farmor en sort labrador "Siw" af Zoologisk haves dyrepsykolog Poulsen. Kort efter min farfars død i 1973 købte hun en ny labrador, "Tiki", på Valdemar Slot.

*Proprietæren omgivet af børnebørnene
Per og Svend til venstre og Lars til højre. I
forgrunden schæferen Flaks. Billedet er fra
begyndelsen af 1950'erne.*

Fortalt af Per Poulsen-Hansen, proprietær-parrets barnebarn:

En senere hund, der også var en schæfer, strejfede vidt omkring, så der måtte ringes fra nærliggende gårde og huse med besked om, at nu var den der. Så startede min morfar Rover'en medbringende sit Sauer-jagtgevær og knaldede et par skud af på stedet, hvilket fik køteren til at halse hjem til Barfredshøj.

Ellers blev dette gevær ikke anvendt meget. En undtagelse var nytårsaften, hvor farfar fyrede et par skud af ved midnat. Da jeg selv senere fik jagttegn, lånte jeg bøssen og blev oplært i jagten af overbetjent Knudsen, der havde sin gang på Barfredshøj, hvor han havde sine bistader stående.

Hver lørdag eller søndag kom han kørende på sin Nimbus-motorcykel med sidevogn for at se til bierne og slynge honning, når det var tid til det. Engang, hvor jeg fik opgaven at passe på huset under herskabets bortrejse, gav farfar mig Sauer'en med patroner i begge løb til eventuelt selvforsvar.

For en legelysten dreng var Barfredshøj et eldorado. Jeg udviklede især et meget tæt legefællesskab med fodermesterens yngste søn Kurt. Han havde som helt lille svært ved at udtale r og gik derfor en periode under navnet "øven", fordi han havde fortalt, at han var faldet "på øven i g'øften".

Kurt og jeg havde begge en livlig fantasi og kunne lege i timevis med hjemmelavede buer og andre våben, hængt op i bindergarn. Gårdens sækkevogne var stridsvogne, hvor vi skiftedes til at være hest.

Vi var særligt optaget af at lege Gøngehøvdingen. Men Kurts storebror, Henning, og min storebror Svend havde allerede sat sig på de to store helte Svend Gønge og Ib, så hvis de var med, måtte vi nøjes med at være Tam og for Kurts vedkommende den tapre Palle. Vi kæmpede mod den imaginære kaptajn Mannheim og den træske (udspekulerede) Kulsoen.

Vi var kun hjemme til måltiderne, men kiggede da ind i både hovedbygningen og i fodermesterhuset for at få noget saftvand eller en sukkermad hos pigerne eller hos fodermesterkonen, den flinke og hjertelige fru Jakobsen. Hos fodermesteren skulle vi altid respektere hans lange middagslur, som måtte til for at klare den hårde dont med tidlig og sen malkning.

Drenge er jo drenge, og vi vidste, at fodermester Jakobsen havde en U.S. Carabin og en Browning-pistol. Begge var de våben fra krigens tid, hvor englænderne kastede våben, ammunition og sprængstof ned til modstandsbevægelsen i Danmark. Der var mange af dens slags våben i omløb i efterkrigstiden.

Selv om pistolen var låst nede i skrivebordet, lykkedes det os at liste nøglerne fra den sovende fodermester, så vi i smug kunne beundre det smukke våben.

Riflen og pistolen blev siden afleveret under en af politiets "frit lejde-kampagner".

Da proprietærparrets hund Flaks som tidligere beskrevet blev gammel og aflægs og måtte aflives, gjorde fodermesteren det nænsomt ved at gå en tur med hunden og skyde den med Browningen gennem lommen i en gammel frakke.

Til venstre proprietærparrets børnebørn Lars og Per. I midten deres mor Anne-Lise. Til venstre barnebarnet Svend sammen med fodermesterens drenge Henning og Kurt Jacobsen. Billedet er taget i 1950.

Når noget tøj var blevet for småt til mine brødre og mig, pakkede min mor det omhyggeligt og gav det videre til brug for fodermesterens to drenge, Henning og Kurt.

Vi legede også skjul og blindbuk på loftet i hovedbygningen, og da mine brødre og jeg fik et Märklin-tog, var fodermesterens to drenge med til at lege med det i en af stuerne i hovedbygningen.

En 1. april, hvor vi var på Barfredshøj, bildte vi som aprilsnar fodermesterdrene ind, at Flaks havde spist lokomotivet. En anden gang var jeg så ondskabsfuld at binde Kurt på ærmet, at hovedbygningens rullegardiner, der forestillede de københavnske slotte, med jævne mellemrum skiftede billede. Stakkels Kurt stod længe, men forgæves, på gårdspladsen for at se det ske.

Øverst: Fodermesterens datter Bodil Jacobsen og proprietærparrets barnebarn Lars. I midten: Proprietærparrets barnebarn Svend, husmand Poul Nielsens søn Claus samt fodermesterens sønner Kurt og Henning. Forrest: Proprietærparrets barnebarn Per.

Vi københavnerdrenge kom med i arbejdet på gården, hvilket var et klogt træk af proprietærparret og vore forældre, for her lærte vi at tage fra med hårdt korporligt arbejde. Og vi fik arbejdskammerater, som vi ikke kendte magen til i mit barndomshjem i Livjærggade på Østerbro i København.

Under forvalter Folmer Nielsens kyndige og myndige ledelse blev vi koblet på i vores ferier, til tarifmæssig betaling. Selv deltog jeg i forårsarbejdet, de hektiske høstdage, arbejdet med roerne i efterårsferien og lærte som lille at omgås arbejdshestene. Jeg var stolt af, at jeg havde en navnebror blandt hestene, hesten Per, som vist var den sidste hest på Barfredshøj. Særligt fascinerede var vi af traktorerne, som vi lejlighedsvis fik lov at køre.

Vi nød nok en vis status og beskyttelse ved at være proprietærens børnebørn, men vi fik sandelig lov til at tage fra. Men det var lange, gode dage, hvor vi nød samværet med karle, husmænd og elever. Arbejdshandsker brugte man ikke, så der gik normalt et stykke tid med vabler i hænderne, før huden blevet hård og modstandsdygtig.

Når jeg var på Barfredshøj for at arbejde, boede jeg i et af karlekamrene og fik den gode kost hos forvalterens kone, Ingrid Nielsen. Når der blev arbejdet, var hovedbygningen lukket land for mig. Først efter aftensmad kunne jeg renskuret få adgang til hovedbygningen, hvor farmor inspicerede neglene. Det knob tit med at holde sig vågen efter den lange arbejdsdag.

Husmændene Stanislav og Knud på en fridag, hvor der blev flækket brænde.

Jeg blev også introduceret til dele af tilværelsen, som en jomfrunalsk københavnernægt endnu ikke havde fået øjnene op for. Der blev fyret mange sjofle vittigheder af, og pigerne i hovedbygningen blev underkastet indgående vurderinger og forestillinger på et helt bestemt område.

Alt forgik dog i en munter og hjertelig tone. Jeg knyttede mig især til Stanislav Persson, som var husmand på Barfredshøj, og hvis fornavn skyldtes, at hans mor var født i Polen. Stanislav var meget stærk og stabil. Også husmand Knud Olsen, som også havde en imponerende fysik, var jeg knyttet til. Jeg lærte at spise snus, som i høsttiden kunne holde en gående uden mad til sent på aftenen.

Alkohol var der ikke noget af før høstgildet. Jeg husker et høstgilde, hvor jeg og min bror Svend i hovedbygningens kælder listede os til at fylde snapseflasker op med vand. Det blev straks bemærket og var ikke populært!

Mine barndomsophold på Barfredshøj har givet en dimension i mit senere liv med respekt for landbrug, for hårdt fysisk arbejde og for et stærkt arbejdsfællesskab.

Proprietærparrets tre børnebørn, fra venstre Per, Svend og Lars, foran hovedbygningen i 1960.

Fortalt af Lars Peder Poulsen-Hansen, proprietærens barnebarn:

Sommeren 1960 var jeg med, da der skulle høstes korn i august måned. Det var selvbinderhøst, hvor der var brug for mange hænder. Det var akkordarbejde, hvor vi blev betalt 1,1 øre pr. løftet neg. Negene blev samlet i hobe af 6 eller 8. Ved arbejdstidens ophør kørte forvalterens kone Ingrid marken rundt og talte hobene, og så fik vi 11 øre udbetalt pr. hob (udtalt hou). Typisk gav det en dagløn på 20 kroner.

Tidligere denne sommer var jeg på en to uger lang rejse til Paris. Rejsen kostede 695 kroner, og jeg var ene dansker i et rejseselskab bestående af nordmænd og finner. For at få råd var jeg nødt til at bede min farfar om et forskud. Efter hjemkomsten arbejdede jeg på gården, så jeg kunne betale tilbage. Ud over at hjælpe til med høsten, lagde jeg også gulv i laden, som var, når man pakkede kornnegene tæt sammen på gulvet.

Efter aftensmaden hos forvalterfamilien, var der aftenkaffe oppe hos min farmor og farfar. En dag, jeg var ude at harve med tallerkenharve, havde jeg lige opdaget, at en tallerken var røget af, da jeg så farfar på vej ud i marken til mig. Så var det om hurtigt at komme tilbage og få tallerkenen sat på igen.

Proprietærens motto var: *Man skal passe sine ting.*

Roehøsten i efterårsferien foregik med gamle hestetrukne vogne med jernbeslåede træhjul og skråtstillede sider. Roerne blev læsset med roegreb, og vognen blev trukket af et tospand heste.

Jeg kan huske nogle af hestenes navn: *Lasse, Svend, Per og Klaus* samt et par seje hopper, *Frederikke og Amalie*, som altid gik sammen.

Det var spændende at se, når køerne blev 'løbet' af tyren, som man sagde, når en af gårdens tyre bedækkede en ko. Det foregik i et stativ bag kostalden.

Proprietærfruens mor, Anna Hansen, sammen med oldebarnet Lars og barnebarnet Alfred.

Proprietærfruen med dagens høst af frisklagte æg.

Proprietærparret med barnebarnet Lars på vej for at fodre hønsene og hente æg.

Vi var ofte med farmor og farfar i Reerslev Kirke, hvor vi sad på den forreste bæk oppe ved prædikestolen. Det var, så min farfar bedre kunne høre pastor Hermansen, som var bornholmer og derfor talte med en særlig diktion. Min farmor sang højlydt med på salmerne med sin flotte sangstemme, for som ung havde hun gået til sang.

Engang var jeg til bal i forsamlingshuset i Reerslev med husjomfru Birte Olsen (senere gift Thyssen). Hende var jeg så betaget af, at jeg skrev et digt til hende. Digtet havde hun med, da vi mange år senere, i 2010, mødtes igen til et stort Barfredshøj møde på Bredekærgård, en besøgs gård i Ishøj Kommune, hvor den lokalhistoriske forening har til huse. Birte blev senere borgmester i Toftlund i Sønderjylland og gift med en gårdejer og fik tre børn.

I hovedbygningen arbejdede foruden husjomfruen to stue- og køkkenpiger. De boede i værelser oppe på loftet, hvor de også havde en slags dagligstue, mens der var brusebad i kælderen.

Farmor havde et godt ry blandt de tjenende piger. Det kunne hænde, at de kom på besøg en søndag. Hun kaldte dem ved fornavn og var De's med dem. Hvis hun skulle bebrejde dem noget, kunne hun finde på at sige "lille De".

Farmor kunne en historie om en daglejer, som en dag var kommet for skade at åbne døren til brusebadet. Han skyndte sig at lukke døren, men åbnede den så igen og sagde meget langsomt "Uuuunnnnddskyld" til den unge nøgne dame, for at nyde synet lidt længere.

Der var faste tider for dagens gang i hovedbygningen: Frokost klokken 11.45 og aftensmad klokken 18.00. Måltiderne blev indtaget i spisestuen, hvor en stuepige med kappe bar maden rundt. Til middagen klokken 18 klædte man om.

Efter frokost plejede farfar at tage sig en middagslur i lænestolen i stuen med avisen over hovedet.

Proprietæren får sig en middagslur i herreværelset.

Når vi efter ferierne vendte tilbage til skolen, måtte vi fra klassekammeraterne høre for, at vi havde lugten af kostald i tøjet. Men farmors sønderjyske spegepølse var populær. I spisepausen fik min klassekammerat Jacob Clemmesen altid den ene skive pølse fra min mellemmad.

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

Proprietærens humør kunne være svingende. Fruens kælenavn til ham var 'Knalle' (med højt a), mens han kærligt tiltalte hende med et 'Lille pige'. Man kunne tydeligt se, hvordan humøret var, når proprietæren gik ned over gårdspladsen med stokken i hånden. Holdningen fortalte alt. Gik han langsomt og foroverbøjet og kiggede ned i jorden, var humøret ikke det bedste. Var gangen mere rask til, og var han rank i ryggen og med smil på læben, så 'skinnede solen'.

Når han ville følge med i, hvordan det gik med arbejdet, kørte han ud ad markvejene i sin mørkegrønne Rover.

Proprietæren var som tidligere nævnt tunghør som følge af en høreskade, han pådrog sig, da han var soldat. Når han lyttede til middagsradioavisen, mens han spiste frokost, var der skruet så højt op for lyden, at de, der opholdt sig på gårdspladsen, kunne følge med i oplæsningen af dagens store og små nyheder.

Proprietæren i sin grønne Rover A812 først i 1970'erne, som altid om sommeren klædt i hvid lærredsjakke. I høsten elskede han at køre bag mejetærskeren, hvor føreren måtte sikre sig bagud før stop, da den gamle herre ellers ville kolliderer med tærskeren.

Proprietæren tog selv del i høstarbejdet, også i en høj alder, hvilket proprietærfruen nævner i sin dagbog. Her har hun i 1956 noteret, at han som 75-årig kørte traktor.

Fru Paula var en aktiv kvinde, gik til yoga og stod på hovedet hver dag: "Det er godt for blodomløbet," som hun sagde. Hun lavede også sang- og åndedrætsøvelser.

I en periode sad hun i sognerådet i Reerslev. Fruen var meget optaget af sin have, hvor hun klippede, beskar og anviste Peter forkarl, hvad der skulle gøres. Hun hentede ofte blomster og grøntsager ind, og altid med parrets hund i hælene. Gårdens høns var hendes gebet, og hun kom daglig i hønsehuset for at hente æg.

Når der skulle bruges en høne i køkkenet, kunne hun i et snuptag vride halsen om på den. Nogle gange var vi børn med til at plukke de slagtede høns nede i det store køkken. Bagefter skulle resterne af fjerdragten, dunene, svides af over en gasflamme. Det lugtede ikke godt. Vi lærte også at tage indvoldene ud. Det var ikke særlig delikat, men man kan, hvad man vil.

Fruen kunne være barsk og besad en humor, vi børn ikke rigtig forstod, men det blev meget bedre med årene. Hun havde et højlydt organ, brugte en tung parfume, som særligt kunne duftes i hendes eget værelse, hvor dejlige, bløde ræveskind prydede sofaen.

Proprietærfruen fodrer høns i 1938.

Proprietærparret tog ofte ind til byen for at gå i teatret eller se film i SAGA-biografen. I fruens dagbøger nævner hun, at de i 1950'erne blandt andet så filmene "Ung Leg" med Ghita Nørby og Frits Helmuth. "Bus Stop" med Marilyn Monroe og var til koncerter med den danske pop-duo Nina og Frederik samt den tyske variété-sangerinde Catarina

Valente i Palladium. Ligesom de var i Det Kongelige Teater for at se balletterne "Frøken Julie" og "Harlekins Millioner" med balletdanser Erik Bruhn og ballerina Kirsten Simone.

På turene til København var de ofte på den mondæne café Brønnum på Kongens Nytorv, som var mødested for tidens kulturpersonligheder, skuespillere og forfattere. Også restaurant Wivex i Tivoli og restaurant Brasilko i Østergade hørte til parrets faste stoppesteder.

Fruen tog på udsalg i Illum i København og til mannequinopvisning i den legendariske hattesalon Vagn på Gammel Torv.

Kjoler fik hun syet hos Holger Blom, den tids førende modeskaber med mere end 40 syersker ansat under sig. Holger Blom var angiveligt model for Daniel Skjern i tv-serien Matador. Han syede kjoler til Københavns fornemste fruer, til kongehuset og mange af tidens førende skuespillerinder, som Bodil Kjær, Helle Virkner, Marguerite Viby og Liva Weel.

Proprietærparret fejrede hvert år årsdagen for deres overtagelse af Barfredshøj den 1. januar 1908. Her er de fotograferet i 1973 ved fejringen af deres 65 års-jubilæum som ejere af proprietærgården.

Bagest: Tage Perch-Nielsen med frue – Tage var søn af proprietærens søster. Forrest proprietærparrets svigerdatter Anne-Lise og forvalterparret Ingrid og Folmer Nielsen. I sofaen proprietærparret.

Proprietærparrets tre børnebørn: Per, Svend og Lars fotograferet i 1950.

Proprietærparrets tre børnebørn: Lars, Svend og Per fotograferet i 2014.

Barfredshøjs hovedbygning

Hovedbygningen set fra haven i 1958.

Fortalt af Per Poulsen-Hansen, proprietærparrets barnebarn:

Hoveddøren til hovedbygningen på Barfredshøj åbnede til en stor hall, hvorfra en trætrappe førte op til første sal. Trappen var forsynet med et stålgelænder, som proprietæren brugte som 'vækkeur'. Når han med sin vielsesring slog på gelænderet, var det tegn til, at de morgensnuende børnebørn skulle se at komme ud af fjerene. Fra hallen var der adgang til garderobe og et gæstetoilet.

Herreværelset på Barfredshøj. Fra venstre proprietær Christen Hansen. Dernæst børnebørnene Lars, Per og Svend og deres mor Anne-Lise, med svigerdøtrene Karen og Gethe. Bemærk L.A.Rings store maleri.

Gik man til venstre fra hallen, kom man ind i herreværelset, som var møbleret med tunge læderlænestole og et stort skab. På væggen hang et stort maleri af L.A. Ring: "Arbejdere ved en vandledning ved Søndersø" malet i 1891.

Dette maleri kan i dag ses på kunstmuseet i Maribo, vel at mærke i en meget lysere udgave end da det hang på Barfredshøj, hvor årtiers cigarrøg havde gjort billedet betydelig mørkere. Billedet blev solgt ud af familien i forbindelse med bodelingen efter proprietærparrets død. Det var, inden L.A. Ring for alvor blev populær. I dag henter hans malerier store priser på auktionerne.

Møbel i renæssancestil i herreværelset på Barfredshøj.

Proprietærfruen ved kaffen i herreværelset.

Proprietær Christen Hansen ved skrivebordet på sit kontor i 1950'erne.

Det var her, gårdens ansatte hver uge fik udbetalt deres løn.

Fra herreværelset førte en skydedør ind til kontoret. Her sad proprietæren ved sit skrivebord, når der skulle gennemgås regnskaber. I kontoret stod et radioapparat med en kraftig højttaler, der kunne overvinde proprietærens døvhed.

Fredag var lønningssdag på Barfredshøj. Ugelønnen til gårdens folk blev udbetalt i en konvolut på proprietærens kontor.

Siden overgik udbetalingen af løn til forvalteren, som udbetalte pengene fra et lille bord i entreen i forvalterboligen.

Når det var lønningssdag, kom folkene ind i strømpesokker på kontoret ad en trappe fra kælderens, hvor støvler og sko var efterladt.

Fra herreværelset kunne man gå ind i den store spisestue med vinduer mod haven. Herfra videre ind i havestuen med de store døre ud mod terrassen, et grønt persisk gulvtæppe og stilmøbler, der understregede den herskabelige stemning.

Kaffe og kage i spisestuen på Barfredshøj. Helt til venstre sidder baronesse Bing (Ingeborg) Lerche fra nabogården Benzonsdal. Ved siden af hende sidder proprietærparrets barnebarn Lars Poulsen-Hansen. I midten proprietær Christen Hansen. Yderst til højre det tidligere forvalterpar Nanna og Ebbe Vallø Hansen.

Gik man til højre fra hallen, kom man ind i 'oldemors stue', som hed sådan, fordi proprietærfruens mor boede i denne stue de sidste år af sit liv på Barfredshøj. Her havde et opretstående piano og senere fjernsynet deres pladser blandt tunge mahognimøbler i Empire-stil.

Fra oldemors stue førte en dør ind til proprietærparrets soveværelse, der var forbundet med fruens påklædningsværelse og et badeværelse. Badeværelset var noget ud over det sædvanlige, for her var en dyb skakt til kolde bade, anbefalet af læge Rasmussen, kaldet "Kolde Ras", som et middel til at kurere fruens rygproblemer.

Kolde Ras

Fra 1930'erne og en lang årrække frem var læge Knud Aage Rasmussen (1897-1976) klinikchef på bade- og massageklinikken på Bispebjerg Hospital i København. Hans mantra var, at "det skulle gøre ondt, før det gjorde godt". Patienter med smerter blev blandt andet udsat for 'vekseldouche', hvor de stod op mod en mur i et baderum og med en 'brandslange' blev sprøjtet over med koldt vand.

"Doktorens værelse" var et hjørneværelse, som lå over for badeværelset og blev anvendt af adoptiv sønnen Alfred.

Udsnit af de bemalede dørkarme (gerichter) til gæsteværelserne på 1.sal. Disse særlige dørkarme er i dag fredede.

På 1. sal var der tre gæsteværelser, to mod haven og et finere mod gården og alle forsynet med håndvaske, mens der ikke var toilet på etagen og derfor natpotter i toiletbordene.

Et toiletbord var et lille skab, som stod ved siden af sengen. Det fungerede som natbord og rummede samtidig natpotten.

Mod gården lå det bedste pigeværelse, hvor husjomfruen boede. Fra gangen ind til husjomfruens værelse gik en trappe op til loftet, der blev brugt til tørring af vasketøj. I gavlen var to små pigeværelser.

På 1. salen var også loftsrum til opbevaring. Et at dem tjente som legerum, når vejret var dårligt. Her var trapez og ringe til træning af gymnastiske færdigheder.

Pigerne havde en fælles dagligstue møbleret med slidte klunkemøbler, hvor de hyggede sig når arbejdsdagen var forbi.

En trappe førte ned til stueetagen med et mindre anretterkøkken. En trappe gik herfra ned til kælderetagen med to store køkkenrum og et stort brændekomfur. Her herskede husjomfruen og kokkepigen, som lavede mad til folkene, der var på kost.

Folkene, altså gårdens ansatte, spiste i tre adskilte spisestuer. I den første sad folkene fra stalden. I den næste spiste forvalteren og underforvalteren. Den tredje var folkestuen, hvor landvæsenseleverne holdt til.

De tre spisestuer lå på den anden side af en gang, der førte til køkkendøren og et mindre rum, hvor proprietærens sko blev pudset.

Længere inde i kælderen var et stort rum, hvor der blev dækket op til spisning ved det årlige høstgilde.

Proprietæren havde sin egen vinkælder i et rum under hovedtrappen. Til dette rum havde kun han nøglen.

I kælderen var to rum til opbevaring af madvarer og service. Her stod et stort køleskab.

Mod haven var der et brusebad til brug for gæster og tjenestepiger. Her var også yderligere to opbevaringsrum til brænde og æbler fra haven samt en vaskekælder med store skyllekar.

Her regerede vaskekonen fru Andersen, som én gang månedlig kom cyklende fra Hedehusene.

I de store støbte cementkar blev tøj sat i blød. Der var en elektrisk tromlevaskemaskine og en centrifuge. Når alt var vasket, genbrugte forvalterens kone sæbevandet til at vaske kitlerne, som blev brugt i kostalden.

Fortalt af Mie Bernhagen (forvalterens datter):

Over for vaskekælderen lå strygestuen. Foruden strygejern og strygebræt var her en rulle, som blev brugt til duge og lagener. Den store og meget tunge rulle bestod af en kasse fyldt med kampesten.

Den skulle betjenes af en person i hver ende, som trak kassen frem og tilbage hen over trærullerne.

*Sådan så Barfredshøjs gamle rulle ud,
for at fungere skulle den være fyldt
med kampesten.*

I strygestuen stillede køkkenpigerne tit skåle med kærnemælk og sødmælk. Det henstod natten over, og var så næste morgen blevet til tykmælk, som blev serveret med et lag revet rugbrød og drys af mørk farin hen over.

Hovedbygningen set fra haven i begyndelsen af 1970'erne.

Forvalter-familien

Forvalterparret Folmer og Ingrid Nielsen

Folmer Botolf Nielsen, født 1921, var forvalter på Barfredshøj fra 1954 til 1977. Han blev i 1951 gift med Ingrid Ulla Christiansen, som var født 1928.

De fik i 1952 og 1956 døtrene Anne Marie Nielsen (Mie) og Jane.

Fortalt af forvalterparrets datter Mie Bernhagen:

Jeg voksede op på Barfredshøj i 1950'erne, hvor min far arbejdede som forvalter. Da han var helt ung i 1938-1939, var han landvæsenselev på Roskildegården, som var en forsøgsgård, hvor der dels blev eksperimenteret med planteforædling, dels blev uddannet landbrugs- og gartnerielever.

Gården ligger der stadig, men har fået nyt navn, Vilvorde, som i dag er en del af Roskilde Tekniske Skole. Her kan man uddanne sig til dyrepasser, gartner, hestemanager, greenkeeper og mange andre grønne uddannelser.

På Roskildegården mødte min far andre unge, som kendte til Barfredshøj, der havde et godt ry som oplæringssted for landvæsenselever.

Far cyklede derud og gik med huen i hånden op ad trappen og bankede på døren til hovedbygningen. Proprietæren, der var en ældre fin herre, åbnede, og de to fik sig en snak. Far kom fra en gård på Stevns, hvor han var vokset op hos sin morbror og fra barnsben havde deltaget i landbrugsarbejdet. Morbroderen havde Frederiksborg-hest, som min far var vant til at køre med.

Proprietæren sagde til far, at hvis det havde interesse, kunne han få ansættelse fra 1. november 1939. Inden han takkede ja, ønskede far dog at få en bestemt ting på plads:

Han ville gerne køre med et godt hestespand. Et spand kaldte man to heste, som gik sammen parvis, når de arbejdede i marken. På Barfredshøj var der på daværende tidspunkt syv 'spand' heste. Der var forskel på hestespandene, som på de enkelte gårde blev rangordnet med nummer 1 som det bedste.

Til fars ønske svarede proprietær Hansen:

"Jeg kan ikke give Dem nummer 1, for det kører min forkarl med."

"Men De kan få lov at begynde med nummer 3, så kan vi se, hvordan det går."

Forvalter Folmer Nielsen ved tømmerne omkring 1939-41. Bemærk den gammeldags arbejdsvogn – en såkaldt 'stivvogn' på uaffjedrede træhjul med jernbeslag.

Far kom til at bo på et af gårdens elevværelser og fik kosten som en del af lønnen. De unge, hårdtarbejdende mennesker var altid sultne, derfor gjaldt det om at holde sig gode venner med husjomfruen. Så kunne det nemlig hænde, at der faldt nogle ekstra godbidder af.

Fra tid til anden kom husjomfruens tålmodighed og velvilje på prøve, når man i folkestuen indgik væddemål om, hvem der kunne spise flest fedtemadder.

Husjomfru

Husjomfru kaldte man i gamle dage den kvindelige køkkenleder, der stod for større husholdninger på herregårde, proprietærgårde og i herskabshjem. Husjomfruen var ofte en ikke helt ung, men ugift kvinde.

Husjomfruen fordelte arbejdet blandt tjenestefolk og køkkenpersonale og oplærte elever i husholdning.

Forvalter Folmer Nielsen fortæller om sin elevtid i 1939-41:

1. november i 1939 kom jeg til Barfredshøj som 1. elev, på det tidspunkt var der 6 elever. Der var ingen forvalter, Prop. C. Hansen var selv over alt.

Jeg kørte for fruene til møder om vinteren, hun var i sognerådet for Venstre, her sad jeg og ventede i flere timer i den kolde bil, og når hun så endelige kom ud, var hendes første replik, med et glimt i øjet: "fryser De om fingrene, Nielsen?"

Jeg kan huske, der var meget sne, og når pigerne, som arbejdede på gården, skulle til toget, var det også mig, der var chauffør.

Vinteren 1941: 19. februar var herskabet taget til fødselsdag med deres søn i København. Klokken 21.30 skulle jeg køre til Taastrup for at hente dem. I Thorsslunde var der en snefoged, Hans Hansen, ved kirken, som Proprietæren gerne ringede til, for at høre om det var muligt at komme frem. Det lykkedes mig dog at få bilen til Thorsslunde, herfra var vejene lukkede på grund af sne.

En gang imellem blev landbrugseleverne inviteret op i hovedbygningen om aftenen. Når proprietæren syntes, at de skulle more sig lidt, lærte han dem at kaste 2-krone i spand. Det krævede præcision at ramme nøjagtigt ned i spanden gang efter gang.

Tit lavede de ansatte løjer og sjov med hinanden. En gang var der en, der fandt på at sende en høne op med transportøren. På køreturen fra laden op til loftet over kostalden stod hønen helt stille, men fløj så med stort spektakel lige ud i hovedet på de to, som stod deroppe og arbejdede.

Landbrugseleverne Faurholt og den senere forvalter på Barfredshøj, Folmer Nielsen. 1939-41.

Folmer Nielsen og Faurholt 1939-41.

Der var flere andre elever på Barfredshøj i fars tid:

- Faurholt, som var forlovet med husjomfruen Britta.
- Vagn fra Torslunde.
- Rolsøe, som var slagtersøn.

- Bruno 'Klemme' Hansen, søn af fabrikanten på Klemmefabrikken i Roskilde, og kæreste med Olga, som var ældste datter af malkekone Rosa og husmand Oluf Olsen.
- Ole Kvist.

Der var også tid til at more sig. Folkene fra Barfredshøj var til baller på den nærliggende kro i Kildebrønde. Andre festlige dage var Børnehjælpsdagen i Taastrup og det store dyrskue i Roskilde.

Min far var, når han skulle til bal, ret genert over sine vejrbitte røde kinder, som han derfor duppede med hvedemel! Lidt forfængelig har man vel lov at være.

Når der blev spillet op til dans, måtte man passe på. Der kunne godt være øretæver i luften, for sådan nogle bønderkarle skulle jo ikke komme og tro, at de ustraffet kunne danse med pigerne på Lipperts Hotel i Taastrup. Det samme gjaldt med modsat fortegn, hvis der kom 'folk udefra' til for eksempel forsamlingshuset i Reerslev nær Barfredshøj.

*Et hold herregårds-'bisser'.
Det kaldte man de karle,
der arbejdede på godserne
og de større gårde*

Tiden efter Barfredshøj

Far var landbrugselev på Barfredshøj fra 1.nov. 39 til 1.nov.1941, hvorefter han var på Tune landbrugsskole og Gerlev idrætshøjskole. Derefter fortsatte han karrieren på blandt andet Gjeddesdal i flere omgange, først som ladefoged. En ladefoged var den, der havde ansvar for bygninger og redskaber, samt deltog i ledelsen af markarbejdet. Senere blev han ansat som underforvalter her.

Derefter var han på to proprietærgårde. Først på Vasebæk ved Køge som forkarl, siden på Løjtvedgården ved Kalundborg, hvor han tiltrådte sin første stilling som forvalter. Efter en tid på Tune landbrugsskole og Gerlev idrætshøjskole fik han med hjælp fra godsejer Martin Nymann på Gjeddesdal sit drømmejob som forvalter på Hvidkilde Gods på Sydfyn, hvor han var fra 01.07.47 – 01.11.51.

Inden han rejste til Fyn, havde far mødt min mor, Ingrid Ulla Christiansen, som var veninde med hans søster, Annie. Min mor var udlært i en skobutik i Roskilde og dyrkede i sin fritid gymnastik på eliteplan.

Mine forældre var forlovet i fire lange år, og bølgerne gik af og til lidt højt på grund af den lange afstand fra Roskilde til Hvidkilde Gods på Fyn.

Det endte med, at mor tog ansættelse på en gård, ikke så langt fra Hvidkilde, for her at lære husholdning og blive 'klædt på' til rollen som forvalterkone. Til den rolle hørte at have folk på kost, at kunne partere en gris og lave medisterpølse.

Tilbage på Barfredshøj 1954:

Efter at mine forældre havde giftet sig i 1951, fik de ansættelse som forvalterpar på den lille herregård Ørritslevgård ved Otterup på Nordfyn. Her kom jeg til verden, og det var, mens de arbejdede her, at proprietær Christen Hansen sendte bud og bad dem komme til Barfredshøj.

Proprietæren ønskede, at de skulle starte pr. 1. april 1954. Det passede med, at det var så-tid. Men arbejdsgiveren på Fyn ville ikke lade dem rejse, så de måtte vente til 1. maj.

Ansættelsen gjaldt begge ægtefæller. Forvalterens kone skulle afløse, når husjomfruen havde fri samt stille op som stuepige, når proprietærparret havde gæster, derudover stod hun for vask af kostaldens kitler.

Fra sin tid som landbrugselev på Barfredshøj, kendte min far de faste husmænd Oluf Olsen, Poul Nielsen og Stanislav Persson samt Olufs tvillingedrenge Knud og Kai, som også arbejdede på Barfredshøj. Her var også Peter forkarl og staldkarlen.

I vinterhalvåret kom gårdens landbrugselever en aften hver uge for at få teoretisk undervisning hos mine forældre. Her blev de budt på aftenkaffe med hjemmebag.

Det er mit indtryk, at de unge mennesker, både eleverne og pigerne, var glade for og havde tillid til mine forældre. Var der noget, der trykkede, vidste de, at de altid kunne komme til dem.

Af elever husker jeg Klaus Perch-Nielsen, Hans Christian Yde, Erik Rasmussen, Bent Jørgensen, Knud-Erik Kløve. Senere var der Svend Poulsen, Alex Rasmussen, Finn Poulsen og en elev, hvis fornavn var Frits.

Forvalterens arbejdsdag

Arbejdsdagen startede med, at forvalteren ringede med klokken og satte i arbejde klokken 7.30 om morgenen og igen klokken 13 efter frokostpausen.

Han deltog i det daglige arbejde, var med over alt, kørte traktor og mejetærsker. Efter samråd med proprietæren fordelte han de mangfoldige arbejdsopgaver mellem elever, husmænd og traktorførere.

Sammen med proprietæren deltog forvalteren i planteavlsmøder og var med, når der skulle købes maskiner. Han gik også med på markvandring på andre gårde, hvor medlemmer af landboforeningen besøgte og kommenterede afgrødernes beskaffenhed.

Når der var markvandring på Barfredshøj, blev der bagefter budt på forfriskninger i laden, hvor der var sat borde op med rødgrød og mælk eller saftvand og kage.

Til forvalterens arbejde hørte også at lave markplaner og planlægge drænarbejde og udarbejde gødningsplaner.

Planteavlskonsulenter bistod og rådgav efter behov omkring dyrkningen af afgrøder på gårdens marker.

Forvalter Folmer Nielsen på vej for at sætte folkene i arbejde. Fotoet er taget i 1957.

*Folkene venter på at blive sat i arbejde.
Fra venstre: Husmand Oluf Olsen og
landbrugseleverne Bent Jørgensen
og Erik Rasmussen.
Yderst til højre: Husmændene Stanislav
Persson og Knud Olsen i 1957.*

Forvalterboligen

Forvalterboligen fotograferet i 1973. Indgangen er i gavlen midtvejs i længen. Til højre er der garage og elevfløj. Til venstre indgang til fyrrum og hestestald.

I en af Barfredshøjs længer lå forvalterboligen. Det var en lille, 3-værelses og noget mørk lejlighed, særligt de bageste rum ud mod skoven. Det skyldtes, at vejen mellem længen og skoven dengang lå højt hævet. I soveværelset, der vendte ud mod skoven, sov både mine forældre, min søster og jeg selv.

Lejligheden havde to stuer, et soveværelse, et lille badeværelse og et meget lille køkken. Hen ad vejen blev lejligheden udvidet, først med et spisekøkken og senere et ekstra soveværelse.

Ud for hoveddøren var en lille forgård med en flisegang, omkranset af et raftehegn. Lige til venstre for lejligheden var gangen ind til fyret, hvor også gårdens klenodie af en klokke hang. Den var dateret 1802 og var i brug hver dag, når forvalteren ringede arbejdsdagen i gang. Klokkens ringen signal til, at det var tid til at genoptage arbejdet.

Der hørte ingen have til forvalterboligen, men da min mor fik folk på kost, fik hun lov at hente frugt og grøntsager i køkkenhaven bag hovedbygningen.

Da køerne i begyndelsen af 1960'erne forsvandt fra Barfredshøj, forsvandt også alle de folk, som havde arbejdet i stalden. Frem til dette tidspunkt var de ugifte medarbejdere blevet bospist i kælderens under hovedbygningen. Nu blev det besluttet, at de få tilbageværende markfolk skulle spise deres måltider hjemme hos os i forvalterboligen. Fra da af måtte vi vænne os til, at vi aldrig var alene under måltiderne. De første, som

spiste med, var staldkarlen Ejner, en tunghør og talebesværet mand, samt proprietærens barnebarn, Lars, som hjalp til under høsten. Senere hen fik alle landbrugselever og karle deres kost her. Efter nogle år blev der indkøbt et køleskab, som blev installeret ved elevværelserne. Nu kunne de ansatte selv sørge for tørkosten.

Det var praktisk, at forvalteren boede centralt på gården, men jeg husker også, at jeg nogle gange er vågnet med et spjæt ved, at der blev banket voldsomt på ruden. Derude i buldermørket stod fodermesteren og råbte: "Nielsen, Nielsen, kørerne er rendt ud!" Så måtte far skynde sig at komme i tøjet og løbe ud for at hjælpe til med at fange kørerne ind.

Forvalterparret fotograferet i 1957 med deres to døtre: Ingrid med Anne Marie. Folmer holder Jane og er iført mørkegrøn habit fra skrædder Lottrup. Skrædderen kom forbi et par gange om året og tog mål og syede spadseredragter til damerne og habitter til forvalteren og fodermesteren.

Her tanker forvalteren benzin foran forvalterboligen i 1963.

Uden for forgården og raftehegnet var en rosenklædt halvmur, der tjente til at adskille den 'fine' gårdsplads foran hovedbygningen fra den bageste gårdsplads. Det blev aldrig sagt, men lå ligesom i luften, at vi børn skulle holde os 'bagude'.

Foran halvmuren var nogle lange, overdækkede skure, som vi tit legede i. Skuret nærmest vort hegn var fyldt med småredskaber. Det andet skur, som vendte ind mod kostalden og mejeriet, havde hylder af jernrør til mælkejunger. Hylderne brugte vi tit som bænke.

Her tilbragte jeg megen tid, nogle gange sammen med fodermesterens Inge, som var jævnaldrende med mig. Sjældnere havde vi selskab af nogle af husmændenes eller røgterens børn, som kom op nede fra Kohusene, typisk når deres mødre var i kostalden for at malke.

Da jeg blev lidt større, fik jeg lov at løbe hjem og lege hos Inge, som boede i det gule fodermesterhus. Når hendes farmor var på ferie hos dem, sad vi omkring hende i lænestolen, mens hun læste historier for os. Hun havde masser af tid. Det var skønt.

I vores hjem kom foruden Barfredshøjs unge landbrugselever og tjenestepiger også gårdejere og gartnere fra omegnen. Så blev der spillet whist, både min mor og far var gode spillere.

Jeg husker smeden Magnus fra Torslunde, hvis kunststykke var at hælde en hel øl ned gennem halsen uden at synke en eneste gang.

En lav mur opdeltte proprietærgårdens gårdsplads i den 'fine' foran hovedbygningen og den almindelige gårdsplads på den anden side af muren. Til højre ses skuret med mælkejunger. Fotoet er taget i 1957.

Aktive Gymnaster

Mine forældre var begge gymnaster og uddannede til at lede gymnastikhold som 'delingsførere', min mor fra Ollerup Gymnastikhøjskole og min far fra Gerlev Idrætshøjskole. Far har fortalt, hvordan han, da han gik på højskolen, fik 1 krone fra hver elev for at lade sig klippe skaldet. Det var lettjente penge, for håret groede jo ud igen. I deres fritid ledede mine forældre gymnastikhold i Reerslev og Ishøj.

Gymnaster fra Ishøj, årgang ca. 1920, til opvisning i Borrevejle sidst i 50'erne

Afslutningen for sommerholdene var en begivenhed, alle så frem til. Den fandt sted ved Borrevejle Vig inderst i Roskilde Fjord. Her mødte familierne til gymnasterne op med madkurve.

Gymnastikopvisning Borrevejle Vig nær Roskilde.

Min far spillede dilettant (amatørteater) i Ishøj sammen med blandt andet Hans og Jenny, de boede på nabogården til kirken i Torslunde.

Min mor tog kørekort i starten af 1960'erne, det var lidt nyt, at kvinder sådan blev motoriserede. I 1960'erne hændte det, at hun var chauffør for det ældre proprietærpar på deres faste ugentlige tur til Taastrup for at handle. Hun kørte også for fru, når håret skulle sættes hos frisør Hartvig.

Proprietæren havde hidtil selv klaret gårdens regnskab, men bad i 1960'erne min mor om at føre det for ham, og hun var jævnligt oppe på proprietærens kontor for at ordne de løbende forretninger.

Far var ikke altid lige heldig. Han havde for eksempel altid blå negle. Det kunne være, at han havde tabt noget tungt ned over sin storetå. Fået en finger i en port eller slået sig selv over fingrene med en hammer.

I høstens tid. Stående: Forvalter Folmer Nielsen. På passagersædet proprietæren og ved rattet hans svigerdatter Anne-Lise Poulsen-Hansen.

Forvalter Folmer Nielsen bag rattet i traktoren først i 1970'erne.

Far blev af nogle betegnet som en 'høvding'. Sandt nok var han en temperamentsfuld herre og havde frie hænder i mange år. Han var kendt for sine høje råb, når temperamentet kom i kog. Én gang fik han dog lukket munden ganske eftertrykkeligt af en ko, som lige i rette øjeblik løftede halen og 'skød' en brun kugle lige i hul!

Min far var en dygtig landmand, og telefonen ringede ofte, når andre landmænd på egnen bad om et godt råd. Samtidig med, at far var forvalter på Barfredshøj, drev han nogle år sin egen gård i Frøslev på Stevns. Gården havde han arvet efter sin morbror. Baggrunden var barsk. Under depressionen i 1930'erne, som ramte dansk landbrug hårdt, sad fars forældre hårdt i det. Som den ældste af de fem børn derhjemme blev far 'givet' væk til sin morbror og tante, som ikke selv havde børn. Det var noget, han aldrig tilgav sin mor, for han måtte slide i det som en slags 'karl' hos det ukærlige par.

Den 1. maj 1977 valgte mine forældre at flytte til gården på Stevns for at få fod under eget bord.

Fodermester-familien

Fodermesterparret Knud og Gerda Jacobsen

Fodermesteren arbejdede på Barfredshøj fra 1948 til 1961.

Børn: Bodil, Henning, Kurt og Inge.

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

Fodermesterhuset 1948-1961:

Barfredshøjs gule fodermesterhus er den første bygning, man møder, når man kommer kørende op ad alleen til proprietærgården. Her boede gennem 13 år fodermester Knud Jacobsen med sin kone Gerda og børnene Bodil, Henning, Kurt og Inge.

Fodermesterhuset i 1958. Til højre ses garage og hønse- og andehus.

I fodermesterhusets stueplan var der et bryggers med gruekedel og et rum med kvas og koks til kakkellovnen. Her var også køkken med et stort, sort smedejernskomfur, spisekammer, to stuer, soveværelse og toilet. Måltiderne blev tilberedt på smedejernskomfuret, og om efteråret tørrede Gerda æblestykker i ovnen. Hængt op i en luftig stofpose i spisekammeret kunne de holde sig længe, for senere at bruges til grød eller 'slik' gennem den lange vinter.

Fra bryggerset førte en trappe op til et åbent loftrum på førstesalen, og i den ene ende af loftet, over entreen, var indrettet et lille uisolaret gavlværelse, hvor alle de fire børn sov sammen.

Fodermesterhuset i 1950'erne

Fortalt af Svend Poulsen-Hansen, proprietærens barnebarn:

Fodermesterhusets 'stadsstue' var særligt fin og blev kun brugt i højtiderne, altså jul og påske. Resten af tiden stod stuen ubrugt hen og var kold, ja næsten klam.

Jeg husker, hvordan familiens juletræ stod pyntet med englehår, som for mig var nyt og anderledes. Det havde vi hverken hjemme hos mine forældre i København eller i hovedbygningen hos mine bedsteforældre, proprietærparret.

Fortalt af fodermesterens børn, Henning og Kurt Nordstrøm Jacobsen og Inge Søndergaard:

Fodermester Knud Jacobsen havde to søstre, Esther og Hertha, som tidligere havde været husjomfru og stuepige på Barfredshøj. Gennem dem blev deres bror senere ansat som fodermester på proprietærgården.

Tre af fodermesterparrets børn, Inge, Kurt og Henning, med schæferhunden Conny. Fotoet er taget i 1956.

Fodermesterens arbejdsdag:

Fodermesteren stod for kobesætningen og ledede alt arbejde i stalden efter nøje aftale med proprietæren. De talte sammen hver dag.

Hver morgen klokken fire mødte fodermesteren på arbejde. Om sommeren gik han ned til engen for at hente kørne hjem til fodring og malkning og sikrede sig, at alle dyr var ok.

Malkningen af kørne tog malkekonerne sig af, og bagefter blev kørne gennet tilbage til engen. Klokken 11.30 var det tid til en lur.

Omkring klokken 15 var det igen tid til at hente kørne hjem til fodring og aftenmalkning. Arbejdsdagen sluttede ved 18-tiden, dog tilså fodermesteren altid dyrene, inden han gik til ro.

Dengang 'talte' man ikke timer: Fodermesteren stod til rådighed det meste af døgnet, for eksempel når en ko skulle kælte, ikke sjældent kom kalvene til verden midt om natten.

Fodermesterens kone deltog også i arbejdet på gården. Hun hjalp med at malke og efterfølgende rengøre malkeudstyret.

Husmand Poul Nielsen og fodermester Knud Jacobsen med tyren Øyvind. Gårdens tyre var ikke lige godmodige!

Fortalt af Inge Søndergaard, fodermesterens datter:

Køer er som regel fredelige, men kan være nysgerrige og nærgående og i sjældne tilfælde 'bisse' eller gå i panik. En olm tyr kan være et anderledes farligt bekendtskab, hvilket min far oplevede ved flere lejligheder. Han blev engang klemt mellem to tyre, som

stod bundet. En anden gang blev han kastet rundt af et par hidsige løse tyre, som angreb ham fra begge sider. Hans redning var vores schæfer Conny. Var den ikke gået ind i kampen på fars side, havde han ikke set godt ud.

Køer med trommesyge

Fortalt af Kurt Nordstrøm, fodermesterens søn:

En morgen var køerne brudt ud af indhegningen og skabte kaos ved roekulen ud for fodermesterhuset. De stod og gnaskede løs af de nyhøstede roer. Det var for meget af det gode, for flere af køerne fik trommesyge som følge af, at roesaften gærede i maven. Det fik deres maver til at svulme voldsomt op og var meget smertefuldt.

For at lindre dyrenes smerter måtte fodermesteren løbe rundt og stikke de syge køer. Til det brugte han et særligt spyd med et rør indeni – et såkaldt trommespyd. Spyddet punkterede vommen, og efter at spyddet blev trukket ud, sad røret tilbage og sikrede, at gassen kunne trænge ud via røret. Det gjaldt om ikke at stå i vejen for den gasfyldte vomsaft, som sprøjtede ud under betydeligt tryk. Det hurtige indgreb reddede nogle af køernes liv. Men ikke alle. Mange af køerne døde og lå opspilede med alle fire ben strittende mod hvert sit verdenshjørne.

Episoden med køerne, der fik trommesyge, fortæller noget om de store krav, der blev stillet til en fodermesters kunnen på en stor proprietærgård.

Slagtning af grise

Det hørte også til fodermesterens arbejde at slagte grise til gårdens husholdning, og for børnene, som deltog i slagtingen, kunne det være en grænseoverskridende oplevelse. Grisene gik dengang oppe i den ende af hestestalden, der vendte ud mod porten. Slagterrummet var øverst oppe i kostald-længen, så grisene fik efter tur slået et reb om maven og blev, meget modstræbende, med småstenene springende omkring grisetæerne og under øresønderrivende hyl og skrig, trukket og slæbt op over gårdspladsen.

*Der skal slagtes gris på Barfredshøj.
Fra venstre: røgter NN, Poul Nielsen,
fodermester Knud Jacobsen, røgter Gunner i 1958*

*Grisen skræbes
efter slagting*

I slagterrummet stod en stor gruekedel, fyldt med kogende vand, klar. Efter at have fået en kugle for panden blev grisen lagt hen over gruekedlen og her stukket i halsen med en kniv. Fodermesterens datter Inge og forvalterens Mie var forinden instrueret om at være klar med en stor spand til opsamling af blodet. De to piger skiftedes til at piske i spanden af alle kræfter, for at undgå, at blodet størknede og klumpede sammen.

Når blodet var rendt af, bragte de to piger det ned i det store køkken i kælderens under hovedbygningen, hvor køkkenpigerne stod klar til at lave blodbudding og -pølser.

Imens blev grisen skoldet for at løsne børsterne på kroppen.

Tilbage i slagterummet var de to pigers næste opgave, udstyret med hver sin 'metal-kop', kaldet en *trompetskraber*, at rage grisens behåring af. Store totter af hår fløj dem om ørerne.

Herefter blev grisen skåret op gennem hele bugen, så tarme og indvolde kunne tages ud. Til slut blev grisen hængt op i en krog og hang her til næste dag, så kødet kunne køles ned, inden den skulle parteres.

I forbindelse med slagtingen stod menuen ofte på krebinetter lavet af friskhakket svinekød. Når kødet var udskåret, blev det pakket i frysepapir og kørt til Scancold, et stort frysehus uden for Hedehusene, hvor Barfredshøj i mange år havde fryserum, indtil det blev almindeligt med hjemmefrysere. Frem til det tidspunkt måtte proprietærfruen og forvalterens kone køre af sted i bilen, når der var brug for noget fra fryseren.

Hos Scancold 'regerede' Harald Jensen fra Torslunde, en smilende og servicerende herre, som nogle gange inviterede ind i de kolde 'gemakker'.

Fodermesterboligen

Fodermesterhuset i 2017.

Gæs

Fortalt af Kurt Nordstrøm, fodermesterens søn:

Frem til jul havde familien en større flok gæs – gerne 10-12 stk. Det første år havde de dog kun to til at starte med, men de holdt ikke længe, for dem tog proprietærens schæferhund, Flaks, livet af.

En ny og større gåseflok kom til at gå bag en indhegning, så de var i sikkerhed for hunden.

Der var en vis respekt om gåseflokken, for gæssene kunne godt finde på at nappe dem, der kom forbi, i rumpen. Når gæssene var på fri fod ude i alleen, kom de løbende, skræppende og baskende med vingerne, når nogen nærmede sig. For et barn kunne dette virke vældigt truende. Fodermesterens datter Inge lærte hurtigt at varpe dem væk med en kæp. Hvis hun ikke var der, måtte forvalterbørnene opgive at komme forbi og

i stedet vende om og løbe hjem. Men når så en voksen kom ud med en spadserestok, skulle de pågående gæs nok forføje sig.

Proprietæren var glad for at få en gås eller to til jul, men var ikke vild med, at de holdt hvilepause på hans hovedtrappe!

Hundeliv på Barfredshøj

Fortalt af Kurt Nordstrøm, fodermesterens søn:

Proprietærens schæferhund Flaks var en god hund, men ikke lige så dygtig som vores hund Conny til at løbe malkekøerne sammen og lede dem hjem til malkning. Tidligt om morgenen fulgte den med min far, når han cyklede ud til engen for at hente køerne hjem til morgenmalkningen. Han lukkede bare leddet op og kørte så hjem igen, mens Conny som en anden hyrdehund fulgte køerne hjem.

Conny lod sig bedække af omegnens hanhunde, uanset størrelse. Det kom der hver gang 4-6 hvalpe ud af. Connys efterfølger hed Lady.

På et tidspunkt cyklede far sammen med Conny ud for at se til køerne, lige inden han skulle sove til middag. Han 'dækkede Conny af', altså gav den ordre til at blive liggende, mens han gik sin runde. Conny blev liggende, til hun fik ordre på at komme.

Lige den dag kom der ikke nogen ordre. For først, da far var hjemme igen og var ved at lægge sig, faldt det ham ind, at hunden ikke var kommet med hjem. Så var det op på cyklen og ud og få hentet hunden hjem.

Fortalt af Inge Søndergaard, fodermesterens datter:

En tidlig morgen, da jeg var 6-7 år gammel, gik jeg med Conny langt ud til en græsmark for at hente køerne hjem til malkning. Undervejs var der 3-4 folde med led, der skulle åbnes og lukkes.

Det havde om natten været et frygteligt uvejr, som må have gjort dyrene rædselsslagne. Da jeg åbnede leddet til folden, løb køerne rundt i vild forvirring. Jeg stod og græd, for jeg vidste, at jeg ville blive skældt ud, når jeg kom hjem, selv om det ikke var min skyld.

Vildkatte stod for skud

Fortalt Kurt Nordstrøm Jacobsen, fodermesterens søn:

Der var altid mange vilde katte på Barfredshøj, og når min far syntes, at nu var der for mange, tog han jagtgeværet med til aftenmalkningen og satte bagefter nogle skåle med mælk ud på møddingen. Det varede sjældent længe, inden den første kat indfandt sig. Han tog sit jagtgevær og tyndede lidt ud i bestanden.

Fortalt af Henning Nordstrøm Jacobsen, fodermesterens søn:

Som 12-13 årig passede jeg ungdyr og satte led for, det foregik om morgenen inden skoletid.

En dag sov jeg for længe og køerne løb ud. Jeg var bange for at blive skældt ud, men fik i stedet et vækkeur.

Efter skoletid i høsten lagde jeg læs efter en ny hovlæsser.

Der bliver 'lagt læs', som man sagde. Manden oppe på toppen af ladvognen får kornnegene smidt ned oppe fra transportøren og pakker dem så tæt som muligt.

Om efteråret efter skoletid var jeg med til at tage kartofler op.

Som jeg husker min barndom, var der en del arbejde, men også tid til leg.

En spændende oplevelse, som far lod mig få:

Jeg lå på et halmlæs en tidlig morgen ved Benzonsdalskoven og studerede legende ræveunger.

Årets gang på Barfredshøj

– i 1950'erne –

I dette kapitel fortælles om, hvordan hver årstid og hver måned havde sine arbejdsopgaver på proprietærgården Barfredshøj. En rytme af praktiske gøremål, som blev gentaget år efter år, og hvor årstidernes skiften og vejret var med til at bestemme dagens opgaver.

Januar

Året rundt skulle køerne malkes. Røgteren lavede hakkelse til foder. Bagefter fodrede staldkarlen og røgteren køer, heste og grise. Efter at hestene var striglet, var det tid til morgenmad. Bagefter skulle der muges ud ved alle dyrene, så der var pænt og rent i staldene.

Med en greb blev halm og komøg kastet på en trillebør og kørt ud ad det ofte smattede bræt til møddingen. Bagefter skyllede man efter med vandslangen.

Mælken blev opbevaret i mælkejunger i kølerummet. Mælkebilen fra Mejeriet Enigheden kom og hentede den hver dag. Efter malkningen skulle spande og malkemaskiner rengøres.

I stalden havde alle gummistøvler på, og konerne var klædt i kitler eller store forklæder. Røgteren bar en brun kittel og havde en lille brun kalot på hovedet.

Klokken 12 var der varm mad til middag. Måske kunne man også lige nå et lille hvil, inden arbejdet blev genoptaget klokken 13.

Om eftermiddagen lavede man stort set det samme, blot i omvendt rækkefølge. Malkningen var således det sidste arbejde, der skulle udføres, inden arbejdsdagen sluttede klokken 17.

Så var det tid til at vaske sig inden aftensmaden klokken 18. Den stod typisk på brasede kartofler og smørrebrød.

Med jævne mellemrum skulle der hentes roer i roekulen bag branddammen. Det kunne være et drøjt arbejde i frost og sne. Roerne blev opbevaret i kostaldens roerum, til de skulle bruges.

I skoven var der altid arbejde at gøre med at fælde træer, skære træet op og transportere det hjem til gården, hvor brændestykkerne skulle flækkes og stables.

Var der sne, gik der også tid med at skovle. Det var husmændene og Peter forkarl, der sørgede for, at veje og stier var ryddede.

Kornet skulle tærskes, så kornet blev adskilt fra strå og avner. Tærskværket stod i laden. Halmen, som var tilbage, blev brugt som foder til kreaturerne og som strøelse under dem.

Avnerne, som er de tynde skaller, der omgiver en kornkerne, blev blæst op på loftet over hestestalden. Herfra blev de løbende sendt ned i det store avnefy, som leverede varme til hele gården. Gården producerede ikke selv nok avner til at dække forbruget, så der måtte hentes ekstra avner, ca. 2000 sække årligt, hos Frøforsyningen i Roskilde.

For at kunne bruges som foder måtte halmen først gennem hakkelsesmaskinen, som blev drevet med et håndsving. Den fintsnittede halm – kaldet hakkelse – blev givet til køerne og hestene. Findelingen var nødvendig for at lette dyrene i tyggearbejdet. Samtidig hindrede det, at de vragede mindre attraktive dele af stråene.

Februar

I denne årets koldeste måned stod den især på arbejde indendørs med at male og reparere bygninger. Alt indendørs arbejde skulle gerne være færdigt før marts, hvor det var tid til at begynde på forårsarbejdet i marken.

Som forberedelse til forårets markarbejde bestilte forvalteren kunstgødning hjem.

Til fastelavn var det en fast tradition, at ryttere fra Reerslev Køre- og Rideforening kom ridende ud til gården. Optoget af fastelavnsryttere sang og indsamlede penge.

Marts

Den 2. februar markerer, at halvdelen af vinteren er gået, og i marts begynder dagene for alvor at blive længere og lysere. På landet ventede man på dage med fugt og regn, så ajlen kunne køres ud på markerne. Fugtig jord og regn sikrede, at den tyndtflydende ajle trængte ned til planternes rødder i jorden. Udbragt på tør jord ville en del af gødningen nå at fordampe, og udbragt på frossen jord ville det let rende af.

Efter at ajlebeholderen, som indeholdt urin fra køerne, var tømt, blev en mand sendt ned for at gøre beholderen ren i bunden. Det var ikke ufarligt, da man kan blive kvalt af gasser eller iltmangel. Forinden blev der derfor sænket en flagermuslygte ned på bunden af beholderen. Hvis lyset stadig kunne brænde, var der ilt nok til, at der kunne arbejdes dernede.

Nu skulle der gerne komme en uge med tørt vejr, så møddingen kunne tømmes. Det holdt tre mand fuldt beskæftiget at skovle det halvt nedbrudte møg og halm på vogne. De møglæssede vogne blev kørt ud på markerne og læsset af i store bunker, eller 'møgbatterier', som man sagde. Derefter var det fast arbejde for husmændene at sprede møget ud med en greb og få det jævnt fordelt over hele markens flade. Møget måtte ikke ligge og tørre ud, men skulle straks efter pløjes ned.

Møg fra møddingen skovles på vogne bag kostalden. Gang i mөгgreben på møddingen.

Udkøringen af møg til markerne foregik med heste, sædvanligvis tre spand. Det hårde arbejde med at skovle møg blev væsentligt lettet, da gården efter besættelsen fik sin første traktor. Med gravkograb placeret foran kunne traktoren gøre de tre mands arbejde væsentligt hurtigere og uden ømme rygge til følge.

Traktoren kunne også bruges til at 'jorde' roekuler med. Efter at roerne var læsset af i en aflang fordybning ude på marken, skovlede man først blade, halm og siden jord ovenpå som isolering mod frosten.

De to husmænd, Knud Olsen og Poul Nielsen, dækker den aflange roebunke med jord, så den er isoleret mod frost. Man kaldte det at 'jorde' roekulen.

Efter høsten det foregående år var der taget korn fra til såning. Denne 'såsæd' sendte man til bejdsning hos foderstofkompagniet i Roskilde. Ved bejdsning behandles kornet med en gift for at undgå svampe- og insektangreb. Hvis der var noget af det bejdsede korn til overs, måtte det ikke bruges til foder. Af samme grund er bejdsset såsæd altid rødt for at hindre, at landmænd ved en fejltagelse kommer til at anvende det til foder

Man brugte blandt andet kviksølv til at bejds såsæden med, hvilket blev forbudt i 1980'erne, da man opdagede, at rovfuglene langsomt forsvandt fra Danmark. Årsagen var, at småfugle spiste de bejdsede frø og siden blev spist af rovfuglene, hvorved de fik kviksølv ophobet i kroppen.

Nu var det tid til at klargøre de gødede marker til såning. Først kørte man over markerne med en grov harve. Derefter med en lettere harve.

Harvning er en mere overfladisk jordbehandling end pløjning. Meningen er at løsne jorden og plane den ud. Harvens næsten lodretstillede tænder efterlader de mindre jordknohle nederst og de største øverst, hvilket sikrer gode spiringsbetingelser for kornet.

Endelig var det tid til at så, og såmaskinen blev indstillet til at så den rigtige mængde. Efter at markerne var sået til, blev de tromlet. Tromling knuser jordknohle og hindrer jordfygning og udvaskning.

Foruden korn blev der i nogle marker sået forskellige slags græsfrø til næste års høst. De nyspirede lysegrønne marker var et flot syn, særlig i solskin med høj himmel og lærkesang.

April

I april var det tid at så roer i rækker med en vis afstand. Senere skulle de tyndes ud, så hver enkelt roe fik plads nok til at kunne vokse sig stor.

Vinteren kunne være hård ved hegnspælene om græsningsarealerne, så de skulle efterses og repareres, inden dyrene kom på græs, hvilket gerne skete, når vejret blev varmere, som vi nærmede os maj. Stivbenede, som de var efter at have stået en lang vinter i stalden, gjorde de forårskåde køer, kvier og tyre alle slags krumspring.

Når dyrene var ude, var det tid til at gøre hovedrent i kostalden, der skulle skures og skrubbes, og væggene fik en omgang kalk.

Også udenfor blev bygningerne efterset. Var kalken skallet nogen steder, måtte man i gang med at 'spække', det vil sige udbedre, før der kunne kalkes.

Kalken købtes hjem i sække med et grovkornet granulat. Inden brug måtte kalken 'læskes': En portion kalk blev hældt op i en trillebør, og når der så blev hældt vand over, kom kalken i kog. Det gjaldt om at holde afstand, for det kunne sprøjte. Når læskningen var klar, blev kalken hældt i en tønde og rørt op med vand til en passende konsistens.

Bagefter stod gårdens længer og hovedbygning lysende kridhvide. Arbejdet med at kalke skulle være færdigt til pinse.

Elevfløjen kalkes i 1938.

Den første dør førte ind til elevværelserne. Den anden dør ind til staldkarlens værelse. Lige inden for denne dør kunne man gå op ad trappen til loftet, hvor der lå to værelser til de daglejere, som hjalp til under høsten.

Efter behov kom maleren fra Kildebrønde ud til Barfredshøj for at male træværk, vinduer og døre. Med års mellemrum trængte også farven på den store røde lade til at blive frisket op. Det var en stor opgave, som husmænd og elever tog del i.

Da maleren skulle male stuerne i hovedbygningen, var der åbenbart ingen, som havde orienteret ham om, hvor det var tilladeligt at forrette sin nødtørft.

Således gik det til, at proprietæren fandt maleren siddende på sit *private* toilet i hall'en. "Kan De komme UD herfra!" gjaldede det, og maleren gjorde sit bedste for at holde bukserne oppe, mens han løb hen over gårdspladsen mod elevværelsernes toilet.

Maj

I årets sidste forårsmåned havde solen og varmen virkelig fået fat og sat fuld gang i spiringen ude på markerne. Nu var roerne klar til den første ukrudtslugning. Den var vigtig, da de spæde roespirer ellers hurtigt ville blive kvalt. Når roerne var skudt lidt i vejret, skulle der tyndes ud i rækkerne. Det foregik ved håndkraft med et roejern. Der skulle laves et pænt mellemrum mellem hver roeplante, så de havde plads til at vokse sig store. Der skulle både hakkes fri for ukrudt og udtyndes, så man fjernede de roeplanter, som voksede for tæt.

Mange var med til arbejde med at hakke roer, også nogle af konerne, som gik række op og række ned og fik betaling pr. roerække.

Efter sådan en lang dag i marken med klar himmel, var det ikke ualmindeligt, at man var solskoldet, og så følte det som at ligge på grus, når man kom i seng.

Maj er ikke altid sød og mild. Nogle gange blæste der en hård og stiv vind, og det kunne være så koldt, at der skulle overfrakke og vanter på for at holde varmen under arbejdet i roerne.

Hele maj gik med roerne. Man kørte med en roerækkerenser – en såkaldt radrenser – der var efterspændt et spand heste, senere en traktor, for at luge ukrudtet væk. Når man var færdig med at radrense alle roemarkerne første gang, kunne man begynde forfra med anden gang. Som regel var roearbejdet færdigt efter Grundlovsdag.

Peter forkarl såede den store køkkenhave til med alle slags grøntsager i lange rækker. Han stod også for at slå plænerne, rive grusgangene, klippe roser og luge i stauedebede og køkkenhave.

Kornmarkerne blev sprøjtet med insektgift. Dengang var der ikke noget, der hed miljøhensyn. Det var den rene bladan, også kaldet Parathion, som blev spredt ud over markerne. Bladan, som lugter af hvidløg og rådne æg, kan forårsage akutte forgiftninger hos mennesker.

Forvalteren kørte ud og gjorde dette arbejde om aftenen i stille vejr. Det ville han ikke byde andre. Som følge af giften fik han gentagne opkastninger. For at hjælpe købte proprietærens barnebarn, Svend Poulsen-Hansen, i København nogle beskyttelsesmasker. I dag er bladan for længst blevet forbudt at bruge.

Juni

Nu var det sommer med lange lyse aftener, hvor gårdens husmandsfamilier tit samledes på det store brønddæksel ved vandværksskoven nede ved Kohusene. Der blev røget tobak og fortalt historier.

Tiden nærmede sig, hvor græsset var blevet højt nok til, at høslætten skulle i gang.

Græsset blev slået med slåmaskine, revet sammen og stakket på tørrestativer, som bestod af tre pinde, der var bundet sammen i toppen.

Børnene havde stor glæde af disse stativer, der fungerede som indianertelte.

Det skulle helst være tørvejr i en periode, så høet kunne blive helt tørt, inden det blev kørt ind.

Græsfrøet: engsvingel, rødsvingel og engrapgræs blev høstet med binder og sat i hobe. Når det var tørt, blev en hel hob ad gangen løftet op og sat på vognen.

Årets længste dag, kaldet sommersolhverv, falder den 20. eller 21. juni, og på denne tid, i ugen omkring Sankt Hans, kunne markfolkene holde 1 uges ferie.

Juli og august

I venten på, at kornet voksede sig højt og modent til at blive høstet, gik sommerdagene med at luge, rive og slå græs omkring bygningerne.

I køkkenhaven var der også nok at gøre med at plukke modne grøntsager og bær og sylte græskar, asier og agurker. Løgene blev taget op og hængt til tørre i bundter i gangen under terrassen. Hasselbuske og valnøddetræer gav også et lille tilskud til husholdningen. Bimanden havde travlt med at hente honning i staderne. Honningen slyngede han ud af tavlerne med en elektrisk honningcentrifuge, der stod i det gamle slagterum i gavlen på kostaldslængen. Foruden de bøtter med honning, som han afleverede til proprietærfruen, solgte bimanden resten af honningen.

Kornhøst

Endelig var det tid til at høste. Endnu i 1950'erne foregik høsten med selvbinder, og her gik høsten i gang, når kornet var "bindemodent". Det måtte nemlig ikke være for modent, for så raslede kernerne af. Lige en to-tre uger, før det er modent, hænger kernerne stadig godt fast.

Selvbinderen mejede kornet og frøgræsset, det vil sige skar det af, hvorefter det blev bundet til neg med høstbindegarn. Når marken var mejet, blev negene sat sammen i såkaldte 'hobe' bestående af seks eller otte neg. Negene blev sat sammen som et langt 'telt', så luften kunne suse igennem og tørre korn og strå.

Det var et trælsomt arbejde at rejse de mange neg i hobe på en stor mark. Det var primært husmændenes job, men alle hjalp til, også børnene. Der blev gået mange skridt, og man syntes ikke der svandt meget på negene, selvom man havde gået der en hel formiddag og måtte fortsætte, indtil man blev færdig. Men det var et flot syn med hobene af kornneg stående i lange, lige rækker. Og arbejdet var vigtigt, for hvis kærnerne rørte ved den fugtige jord, begyndte de at spire, og havde så ingen værdi.

Begyndte det at regne, skulle man ud og vende negene. Blæste det, måtte man ud og rejse de væltede neg, så de ikke lå og blev våde på jorden.

Transportøren, også kaldet hoblæsseren, blev trukket af en traktor. Bag den kørte en anden traktor med efterspændt ladvogn, hvorpå negene fra transportøren endte.

Oppe i arbejdsvognen stod en mand og 'lagde læs'. Det vil sige pakkede kornnegene. Det gjaldt om at komme godt ud i hjørnerne og pakke vognen så effektivt som muligt. Det var en varm tjans.

Arbejdet var tilrettelagt, så transportøren kunne køre hele tiden. Så når en ladvogn var fuld og klar til at blive kørt hjem til gården, holdt en traktor klar til at tage over med en tom ladvogn.

Turen hjem med den tungt lastede vogn gik ikke ret stærkt. Til gengæld kunne turen ud i marken køres i højgear.

Indtil korn, halm og hør var bjærget i hus, stod alt arbejde på Barfredshøj i høstens tegn, og her var brug for alle ledige hænder: Forvalter, husmænd, elever, forkarl og gårdens større børn. I visse tilfælde ringede proprietæren til arbejdsanvisningen i Roskilde, som så sendte nogle daglejere ud for at hjælpe til.

Tjenestepigerne sørgede for at bringe saftvand og mellemmadder ud i marken til høstfolkene.

Hjemme ved laden blev negene med en høtyv kastet over på et transportbånd og på det kørt op til loftet over kostalden. Heroppe stod en eller to mand og satte dem i lag på korngulvet. Det kaldtes at 'lægge gulv'. Duften af de høstede kornneg var herlig.

Høst med selvbinder

I 1960'erne begyndte man at høste med mejetærsker. Før den tid brugte man en såkaldt selvbinder, som var en maskine, der i én arbejdsgang kunne slå og binde kornet til neg.

Selvbinderen var udviklet i USA i 1872 og kom til at spille en vigtig rolle i den første mekanisering af landbruget. I Danmark begyndte den at blive almindelig i begyndelsen af 1900-tallet.

Selvbinderen var attraktiv, fordi den gjorde det muligt for få mennesker at høste et forholdsvis stort areal. Den førte også til mindre spild.

De første selvbindere var hestetrukne, og der skulle som regel tre heste til at trække maskinen.

I 1950'erne overtog traktoren hestenes arbejde med at trække gårdenes selvbindere, indtil de blev afløst af selvkørende mejetærskere.

I 1950'erne begyndte man at udskifte hestene som trækraft med traktorer. Selvbinderen blev trukket efter en traktor og kunne både slå kornet, slå et stykke garn om hvert kornneg og kaste det ud til siden.

Negene ligger og venter på at blive stillet til tørre i 'hobe' bestående af 6-8 neg.

Den traktortrukne transportør sørgede for at transportere de tørre kornneg fra marken op til en bagvedkørende, traktortrukken høstvogn.

I høstens tid cyklede husmændene ikke hjem for at holde frokost, men spiste deres medbragte madpakker siddende i skrædderstilling på jorden i skyggen inde i porten.

Den 28. august var det proprietærfruens fødselsdag. Der blev serveret boller og varm chokolade til alle i det store folkekøkken.

Når høsten var i hus, var der høstgilde.

September

Barfredshøj havde om sommeren 10-15 kvier og et par heste på sommergræsning på Saltholm. Når kvierne i sensommeren blev hentet hjem efter at have levet det frie liv gennem en lang sommer, kunne de være livlige og ville ikke altid gå den rigtige vej.

Arrangementet med at leje græsningsarealer på øen Saltholm var kommet i stand, da gården skulle bruge sine egne arealer til at dyrke korn og græs.

Først på sommeren blev dyrene transporteret til Amager i lukkede kreaturvogne og svømmede over til øen efter en båd.

Køer Saltholm

Nu var det tid til pløjning, tromling, gødskning og såning af vintersæd.

I køkkenhaven var det tid til at plukke blomster, æbler og pærer.

Oktober

Med efterårets komme, stod høsten af roer for døren. Ikke kun de saft- og næringsrige rodknolde, men også roetoppene brugtes som foder – såkaldt ensilage.

Ensilage af roetoppe

Straks efter at toppene var høstet af roerne, blev de ensileret. Ensilering er en effektiv metode til at langtidsopbevare grøntfoder. Roetoppene presses let sammen og pakkes lufttæt, hvilket sikrer, at ilten forbruges hurtigt. Under de iltfrie forhold sker en gæring. Det er samme proces, som bruges til at fremstille surkål (Sauerkraut). Ikke alene øger gæringen foderets holdbarhed. Næringsstofferne bevares også.

Ensilering er uafhængig af vejret og kræver en lille arbejdsindsats, hvorfor det fortsat er en meget anvendt metode til fremstilling af vinterfoder.

Roeoptagningen foregik med håndkraft. Man sad på knæ, greb fat i en roetop, rykkede roen op af jorden og huggede den grønne top af med en krumkniv. Og fortsatte til næste roe. Roetoppene samledes i store bunker. En traktor kørte frem og tilbage over roetoppene, så de blev kvast. De maste toppe blev samlet i en fordybning i jorden på marken ud for fodermesterens hjem. Her blev de overhældt med mælkesyre og derefter dækket med en presenning, tunge sten og jord. Efter behov kunne man så hen over vinteren hente grønt foder til køerne i stalden.

Roerne blev taget op og lagt i nogle lange kuler bag skoven, efter at roehuset midt i kostalden var fyldt op.

Roekuler

For at kunne gemme roerne sikkert til brug hen over vinteren, blev de gemt i roekuler. Et tørt sted ude på marken gravede man en aflang 15-20 centimeter fordybning med en bredde på 2-4 meter. Roerne blev fordelt og toppet op i en trekantform over jordniveau. Derefter dækkede man roerne til med løs halm, sammenrevne blade og til slut med et lag jord. Nu lå roerne koldt og på én gang beskyttet mod regn og frost og kunne hentes hjem til foder for dyrene, efterhånden som der var brug for det. Køkkenhavens høst af kartofler, gulerødder, selleri, rød- og hvidkål hengemte man efter samme princip.

Roer kastet op på vognen med roegreb

Ude i marken trak hestene vognen, som roerne blev kastet op på med en roegreb. Når en vogn var fyldt, trak traktoren den hjem til gården. Oftest var jorden våd, leret og tung, så det var et rigtigt mandfolkearbejde. Når proprietærparrets børnebørn hjalp til i efterårsferien, brugte de en høtyv til at lange roerne op på vognen med, fordi roegreben var for tung for dem.

Senere kom to mekaniske fremskridt, der lettede det fysiske arbejde, som hidtil havde været forbundet med efterårets roehøst. Først fik gården en Taarup grønthøster og siden en maskine til at pløje roerne op.

I løbet af oktober skulle man nå at få de sidste marker pløjet. I køkkenhaven blev kartofler, gulerødder og rød- og hvidkål taget op og lagt i kuler. Blade, der faldt af træerne, blev revet sammen og brugt som dække på roekulerne.

November

Den 1. november var proprietærens fødselsdag.

I løbet af november, årets sidste efterårsmåned, skulle alt gøres vinterklart. Dyrene, som havde gået ude hele sommeren, blev taget hjem og sat i båse. Det krævede tålmodighed, for køer, kvier og tyre kunne være stædige og bange for at gå ind i stalden. Med alle dyr på stald igen bredte der sig en stemning af hygge på gården.

Endelig skulle der efter behov males korn til grisene. Man malede det på en hånddreven kværn for at øge næringsværdien: Ved at rive kernernes yderste hårde skaldele itu, behøvede dyrene ikke tygge så meget, og fordøjelsesenzymerne kunne lettere og hurtigere nedbryde stivelsen i kernerne.

Gårdens tærskværk var dansk og stammede helt tilbage fra 1911. Det var fabrikeret af Nordsten i Hillerød, landets dengang største fabrik til fremstilling af landbrugsmaskiner.

Gammeldags tærskværk, som det man brugte på Barfredshøj til at skille korn fra halm og avner. I 1960'erne blev tærskværkets arbejde overtaget af mejetærskere.

Tærskning af korn var et grimt arbejde. Det støvede så meget, at man ikke kunne se en hånd for sig. Et vådt tørklæde for mund og næse kunne være nødvendigt for ikke at få for mange sorte bussemænd.

Tærskværket blev drevet af en meget stor elektromotor, som med en bred, lang, snoet drivrem var forbundet til tærskerens store svinghjul. Snoningen forhindrede remmen i at løbe af svinghjulene.

Det var som regel husmand Stanislav Persson og gårdens landbrugselever, der førte negene hen til værket. Her overtog Oluf Olsen og Poul Nielsen, kaldet "Penilen" som en sammentrækning af hans for- og efternavn. Den ene var båndskærer og skar båndet på negene over og gav dem videre til den anden, som var ilægger, der bredte stråene ud i hele tærskcylinderens bredde.

Ved at 'tærsk' negene gennem den hurtigt roterende tærskcylinder blev kornet rystet fri af stråene. En blæser rensede derefter de frigjorte kerner fri for avner.

Halmen blev fra tærskværket ført videre til en halmpræsser, mens kornet blev fyldt på sække. Peter forkarl stod for at afveje kornet i portioner af 100 kilo = 1 tønde. Så var sækkene klar til at blive transporteret videre. Tidligere blev de tunge kornsække båret på ryggen, men nu blev de kørt bort på en sækkevogn og med en sækkeløfter flyttet op på en arbejdsvogn. På den kunne de transporteres det sidste stykke til magasin eller opbevaring på ladegulvet. Kornet gemte man, så det kunne sælges til grovvarereselskabet Nielsen & Smith i Glostrup, når prisen var 'rigtig'.

I laden og på halmloftet var der mange mus. Når der blev tærsket, blev nogle af dem 'hjemløse', og så havde gårdens katte livlige dage med at fange og æde dem. Lykkeligvis var der ingen problemer med rotter. De strejfer, der måtte komme forbi, tog kattene sig af.

December

På Barfredshøj blev der i tiden op til jul slagtet grise, gerne tre stykker. Noget af kødet gik til den store husholdning i hovedbygningen, mens resten blev fordelt blandt de ansatte, som en del af lønnen.

Derudover var det tid til at male og vedligeholde inden døre. Faldt der sne, skulle det skovles, og ellers var der arbejde i skoven med at skaffe træ til gårdens brændefyrede kakkelovne.

Forvalteren, eleverne og husmændene holdt ferie mellem jul og nytår. Staldfolkene gik på ferie på skift. Også tjenestepigerne i hovedbygningen måtte skiftes til at holde fri, da der var en hel del selskabelighed i forbindelse med jul og nytår.

Det daglige arbejde

I hovedbygningen havde husjomfruen ansvaret for madlavning til både staldfolk, markarbejdere og herskabet. Efter samråd med fruene satte husjomfruen tingene i værk. Foruden at lave mad hørte der til de daglige gøremål at tørre støv af, støvsuge og vaske gulv i hovedbygningens 14 værelser. Dertil kom vask af tøj, syltning, plukning af bær, forarbejdning af slagtekød og plukning af høns og ænder.

16 kakkelovne

En anden vigtig arbejdsopgave var at holde en god indetemperatur i hovedbygningen, som var opvarmet af 16 kakkelovne. Det var stuepigerne, som stod for at fyre op i dem, og det var i sig selv et stort arbejde, hvilket ses af, at så længe man havde kakkelovne, var der fire piger ansat. Da et centralvarmeanlæg i 1948 tog over, kunne tre stuepiger klare arbejdet i hovedbygningen.

I hovedbygningen hjalp også et par af husmandskonerne med efter behov, ligesom forvalterens kone var med til at servere, når der var mange gæster.

Proprietær Christen Hansen. Forvalter Andersen-Jensen. NN. Husmand Laus Mortensen. Ida Nymanns bror, elev. Husmændene Oluf Olsen og Stanislav Persson, NN, NN, NN, NN Elev Wedele. Proprietærens nevø, Ebbe Vallø Hansen. Forreste række: Husjomfru. Stuepige. Stuepige Dilling. Køkkenpige. Proprietærens kone Fru Paula. Forkarl Peter Søren Jensen. Billedet er taget i 1946.

Stuepigerne stod både for servering og vaskede op i et lille anretterkøkken tæt på spisestuen. Når husjomfruen havde fri, stod pigerne for at lave mad.

Herskabelige selskaber

Til middagsselskaber var stuepigerne klædt i sort kjole, hvid kappe og et lille, hvidt forklæde. Deres opgave var at stå lige inden for døren og holde øje med, om nogen af herskaberne manglede noget, så de på mindste vink straks kunne træde til.

Maden blev serveret fra fad for hver enkelt gæst: Man bød gæsterne af fadet fra venstre og tog ud fra højre. Når gæsterne skulle hjem, nogle gange først klokken to eller tre om natten, var det om at være på tæerne og hjælpe dem frakkerne på. I nogle tilfælde kunne stuepigerne være heldige, at der faldt drikkepenge af. Næste morgen skulle pigerne atter møde på arbejde klokken 7.

Alle hjalp til de dage, hvor der blev gjort hovedrent i hovedbygningen. Det tunge arbejde med at bære de store gulvtæpper ud og banke dem udenfor stod forkarlen og nogle af husmændene for.

Malkekonerne

Malkekonerne boede nede i Kohusene, hvorfra de to gange i døgnet gik op til gården for at gøre deres arbejde. Malkekonerne var som regel livlige og glade og sang tit til arbejdet. Inden en ko blev malket, fik den yveret vasket af med en klud vredet op i en spand lunkent vand. Malkningen foregik først med maskine, derefter pr. håndkraft, siddende på trebenet malkeskammel – for at få det hele ud.

Mælken blev kølet ned, opbevaret i gårdens kølerum, kaldet 'mejeriet', og næste morgen afhentet af kølebil fra mejeriet Enigheden i København.

Konerne havde et lille kittelrum i forlængelse af stalden med bord og stole. Her sad de og drak deres medbragte kaffe, som de hældte op fra en mælkeflaske. En af konerne drak 'fladvand', som man sagde. Hun hældte lidt kaffe op i underkoppen og pustede på det, så kaffen hurtigt mistede noget af varmen, hvorpå hun søbede drikken i sig.

Nogle af konerne røg, cigaretter eller pipe, stoppet med udkradset tobak fra cigaretskodder, intet gik til spilde!

Endnu i årene lige efter 2. Verdenskrigs afslutning blev mere end halvdelen af alle danske malkekøer malket med hånden.

Køkkenhaven

Peter forkarl stod for køkkenhaven, hvor han om foråret såede lange, lige rækker med salat, radiser, porrer, grønkål, rosenkål, gulerødder, ærter, rødbeder, agurker, asiagurker og græskar.

Foruden grøntsagerne i haven var der nøddehegn, valnøddetræer, kirsebær-, æble- og blommetræer samt buske med solbær, ribs og stikkelsbær.

Der blev syltet og henkogt, pigerne sad ofte ude ved havebordet og bælgede ærter i

store baljer, eller skrabe kerner ud af asierne. Når der blev syltet, hang den skarpe eddikedunst i luften, og det sværmede med hvepse omkring.

Solbærrom var en specialitet, som proprietærfruen tog sig af. De modne solbær blev forsigtigt varmet op i hvid rom og fik derefter lov til at stå og trække. En gang var forvalterens kone heldig at få bærrerne, efter de var siet fra rommen. Der blev en himmelsk rødgrød ud af de stærke bær.

Når der skulle laves frugtsaft, hældte man de afkogte bær op i en lærredspose på træben. De stod så og løb igennem for derefter at blive hældt på rengjorte mælkeflasker. Også rabarber blev kogt af til saft, som folkene fik ud at drikke under høstarbejdet.

I sæsonen blev der spist friske jordbær næsten hver dag, uden for sæsonen som frugtgrød.

Pigeliv på Barfredshøj

To af tjenestepigerne boede i hovedbygningen, på to mindre værelser på loftet i gavlen ud mod skoven. Der var håndvask på værelserne og en natpote under sengen.

Husjomfruen boede på et større værelse, som lå på førstesalen oven over hoveddøren. I kælderregionen havde pigerne toilet og brusebad med varmt vand.

Pigerne havde en lille hyggelig dagligstue med klunkemøbler ved indgangen til loftet, når man kom op ad køkkentrappen. Ofte fik de ansattes børn lov at komme op i dagligstuen om eftermiddagen til hyggeligt samvær, når pigerne havde deres fritimer mellem frokost- og aftensserveringen.

Her var også en radio, hvor der blev hørt Tommy Steele. Der var også en lille håndsymaskine, som blandt andet blev brugt til at sy en kjole om for fruen.

Maden på Barfredshøj

Maden var yderst vigtig for de hårdtarbejdende ansatte. Den skulle være mættende og nærende.

Morgenmaden bestod af havregryn med mælk, sigtebrød med margarine, syltetøj, kaffe og the. Den blev serveret klokken 7.30.

Nogle af pigerne kunne have svært ved at vågne om morgenen, men her hjalp forvalteren ved at kaste småsten på deres vinduer, når det var tid at stå op.

Klokken 12 var der varm mad. Man spiste to retter, en mættende forret og en kødret. En gang om ugen var det fiskedag.

Forretten kunne være sødgrød, byggrød, kærnemælkssuppe, vandgrød, kakaosuppe, rabarbersuppe med tvebakker, koldskål, fløjlsgrød, risvælling eller vandrisengrød med æblestykker. Om lørdagen var der som regel suppe eller øllebrød efterfulgt af pandekager.

Kødretten kunne være frikadeller eller stegt eller paneret flæsk. En anden typisk ret var hachis. Det var koldt, kogt eller stegt kød, som blev hakket gennem kødmaskinen. Derefter blandede man det op med hakkede, syltede asier og sovs, inden det blev varmet igennem.

Klokken 17 var arbejdsdagen slut, og så var det tid til at vaske sig inden aftensmaden klokken 18.

Om aftenen blev der først serveret brasede kartofler, derefter smørrebrød med æg, leverpostej, spegepølse og rester fra middagsmaden.

En gang om ugen kom fiskebilen og bagerbilen forbi, og efter at gårdens køer var blevet solgt, kom mælkemanden også fast forbi hver morgen.

Franziska Zürrick, køkkenpige og understuepige på Barfredshøj fra 1934 til 1936:

Franziska Zürrick var blot 14 år gammel, da hun kom til Barfredshøj som tjenestepige. Hun fik, ud over kost og logi, 25 kroner i løn om måneden.

I løbet af de to år, hun var på proprietærgården, arbejde hun både i køkkenet og som stuepige. Hendes første opgave om morgenen var at pudse proprietærens støvler. Derefter skulle hun anrette morgenmad for proprietærparret og deres to plejebørn. Siden ventede rengøring af hovedbygningens 14 værelser.

"Vi var kun to stuepiger, som skulle klare at støve af, støvsuge og vaske gulv. Nogle gange lagde fru en pengestykker under det røde gulvtæppe i dagligstuen. Så kunne hun dels se, om vi havde vasket gulvet under tæppekanten, dels se, om vi var ærlige. Men jeg tog altid pengene og lagde dem på bordet."

Med til den unge Franziskas arbejdsopgaver hørte at pudse de 16 kakkellovne i hovedbygningen, så de altid fremstod skinnende, så man nærmest kunne spejle sig i dem. Den 10 timer lange dag sluttede først, efter at der var vasket op efter herskabets aftensmad.

Efter tiden på Barfredshøj rejste Franziska til Lundhøjgaard i Reerslev. Her mødte hun Egon, som hun giftede sig med, da hun var 18 år. Parret fik tre børn.

Pigerne Franziska, frøken Thorsen (husjomfru), Elly og Margrethe

*Frøken Franziska Zürrick
har været hos mig fra Som-
meren 1934 som Hjælp i
Køkkenet - derefter fra 1. Novbr.
1934 til 1. Maj 1936 ved Stue-
pigeeremidlen. Hun var, trods
sit lige fyldte 16. Aar, da hun
rejste, en flittig, proper og paa-
lidelig ung Pige. Jeg giver hende
min bedste anbefaling.
Barfredshøj d. 15/11 - 1936.
Paula Hansen.*

Proprietærfruens bedste anbefaling

Frøken Franziska Zürrick har været hos mig fra Sommeren 1934 som Hjælp i Køkkenet – derefter fra 1. November 1934 til 1. Maj 1936 ved Stuepigeeremidlen. Hun var, trods sit lige fyldte 16. Aar, da hun rejste, en flittig, proper og paalidelig ung Pige. Jeg giver hende min bedste Anbefaling.

Barfredshøj d. 15/11 – 1936.
Paula Hansen.

Karl og piger førøvet på Barfredsgård i 1935. Franziska, siddende som nr. tre fra venstre, er 15 år på billedet.

Kun gode minder fra Barfredshøj

Hun genså sin første arbejdsplads efter 63 år

Isenhøj: Franziska Jensen var 14 år gammel, da hun i 1934 fik plads som køkkenpige på den nu frede proprietærgård Barfredshøj, der fylder 150 år på søndag. Mens selv om arbejdsdagen var på 10 timer eller mere, med hårdt fysisk arbejde, har hun, der i dag er 77 år, kun gode minder derfra.

Den små Franziska havde lige akkurat lært at gå, da hun måtte med moderen og faderen, der tjente på den store gård, i marken. Her skulle der renses ukrudt mellem røerne eller pilles sten op.

To om 14 værelser

I 1934, 14 år gammel, fik hun plads i huset hos pro-

prietærparret Paula og Christen Hansen.

- Vi var fire piger til at passe hovedbygningen, der bestod af 14 værelser. To køkkenpiger og to stuepiger. Jeg startede som køkkenpige og blev så senere understuepige. Om dagen var vi i hvidt og blåt, om aftenen, når der skulle serveres, i sort og hvidt. Vi skulle selv betale kjolerne, mens fruen betalte de hvide forklæder, fortæller Franziska Jensen.

Hendes opgaver bestod fra morgenstunden af at pudse proprietærens støvler og lave morgenmad til familien. Herefter ventede de 14 værelser på dagens rengøring.

- Vi var kun to til at klare

huset, tørre støv af, støvsuge og vaske gulv. Nogle gange lagde fruen pengestykker under det røde gulvtæppe i dagligstuen. Så kunne hun dels se, om vi havde vasket gulvet under tæppet, dels se, om vi var arlige, fortæller Franziska og ler.

- Men jeg tog altid penge og lagde dem på bordet. Pigerne boede to og to på loftet, hvor de havde seng, kommode og bord. Ellers intet, og der måtte først tændes op i kakkelovnen efter kl. 16.

- Jeg fik kost og løg og 25 kr. om måneden. Arbejdsdagen var godt 10 timer, og vi havde først fri, når der var vasket op efter aftenmaden. Nogle gan-

ge, når herskabet havde gæster, kunne klokken godt blive henad 2 eller 3 om natten, men vi skulle op og være i gang kl. 7 alligevel.

Puslede Ghita Nørby

Blandt gårdens gæster var i en periode, og gerne når der var jagt, Einar Nørby, og en af Franziskas opgaver var så at pusle den spæde Ghita Nørby om morgenen, mens gæsterne sov længe.

- Vi havde fri en time midt på dagen, og der var ikke noget med at have mænd på værelset. Hvis fruen fandt ud af det, så blev man fyrret. Hvis vi skulle noget om aftenen, måtte vi bede om lov. Jeg gik til gymnastik og folkedans. Nogle gange tog vi afsted, uden at fruen vidste det. Så sneget vi os i gummistøvler over markerne og med skoen i hånden, fortæller Franziska Jensen, der i dag bor i Torslunde.

16 kakkelovne

Der var dengang 16 kakkelovne på Barfredshøj, og det var en af Franziskas opgaver at pudse dem.

- Det var et hårdt arbejde, for de skulle jo være rene og skinnede, så man næsten kunne spejle sig i dem. Alle gulvene i huset skulle lakeres én gang om året. Så skulle vi først skrubbet alle gulvene. Vi lå på knæ og skurede med soda og brun sæbe og gulvene skulle så tørres flere gange i eddikevand - og så lakeres. Det var hårdt. I dag fatter jeg slet ikke, at mine knæ kunne holde til det, siger Franziska.

Når der var høstfest, blev der dækket op til karle og piger i laden. Så fik vi flæsketeg og lagkage,

Franziska Jensen, i dag 77 år, har hun gode minder om sin tid som køkken- og understuepige på herregården Barfredshøj, der runder 150 år på søndag.

Foto: Bjørn Armbjørn.

og når vi havde spist, stillede vi allesammen op på en lang række ude i gården. Så stod herren og fruen på det øverste trappetrin, mens vi gik frem en for en og nejedede eller bukkede og sagde »tak for mad«, husker Franziska.

Hun rejste i 1936 til Lundhøjgård i Reerslev, hvor hun mødte Egon, der ligesom hun selv gik til gymnastik. Da Franziska fyldte 18 år blev de gift og hun fik alle sine tre børn, inden hun var fyldt 25 år.

Franziska Jensen er blevet i området siden da. Hun flyttede til Torslunde i 1940 og er, som mange ved, nærmest blevet en institution på Omsorgscentret Kærbo, hvor hun er kommet to gange om ugen i 19 år.

Streng men retfærdig

- Selv om jeg tænker godt efter, har jeg ingen dårlige minder om tiden på Barfredshøj. Fruen var streng, men retfærdig. Hun sørgede bl.a. for, at

vi piger kom til tandlægen på skift - men vi skulle dog selv betale, lær Franziska.

Hun var for nylig et smut ude og se sin gamle arbejdsplads, der fylder 150 år den 8. juni. Og det kan nok være, at minderne vældede op i hende, for mange ting er usendret på den smukke herregård. Der er stadig 14 værelser, som for nylig er blevet renoveret, så de omtrent fremstår som i fortiden. Også det gamle køkken i kælderen og det enorme jernkøkken eksisterer i dag, men det er dog ikke i brug længere.

- Det var morsomt at se det hele igen, jeg kunne pludselig huske en masse ting fra min barndom, som jeg ellers troede, jeg havde glemt. Men alligevel kan jeg ikke sige andet end, at det var en god tid. Vi havde et fantastisk godt sammenhold, og selv om der hverken var TV eller radio, så kedede vi os aldrig, slutter Franziska Jensen.

Fotos fra Marie Hansens fotoalbum.

Marie var køkken- og stuepige på Barfredshøj fra 1937 til 1938.

Storvask i 1938: Husjomfru Gudrun, NN, Britta og stuepige Marie.

Husjomfru Gudrun Albrechtsen ved komfuret i 1938.

*På vej til dyrskue i Roskilde i 1938:
NN, Faurholt, NN, Thor og
forvalter Andersen Jensen.*

*Billedet taget i 1938 klokken 4 om
morgenen, hvor de unge mennesker
kommer fra bal i Reerslev
Forsamlingshus: NN, Thor, Marie,
NN, Britta, Faurholt, NN, NN.*

*Fra venstre: Edly fra Herlufmagle, som
først var husholdningselev og senere
husjomfru på proprietærens fødehjem
Stenager, nord for Taastrup. Stuepige
Esther fra Falster. Husjomfru Britta fra
Tybjerg. Stuepige Solveig, søster til
Edly. Fotoet er fra først i 1940'erne.*

*Husjomfru Nanna, samt pigerne
Hertha og 'lille' Dagmar.
Sidst i 1940'erne.*

*Pigerne Ruth og Esther med hunden
Flaks. Først i 1950'erne.*

*Husjomfru Birte Olsen og
køkkenpige Jytte Petersen i 1960.*

Fortalt af Inge Justesen (født Hansen), stuepige på Barfredshøj fra 1956 til 1959:

I februar 1958 var fru og proprietæren til fødselsdag hos godsejer Steen Nymann på Gjeddesdal. Jeg har fødselsdag næsten samtidig, så Ruth, der var tidligere stuepige, og hendes mand, Knud Olsen, der var traktorfører, var til aftenkaffe hos mig på Barfredshøj.

Det blev et forrygende snevejr, så jeg lånte Ruth mine gummistøvler til hjemturen ned til Kohusene, hvor de boede.

Lidt efter ringede telefonen, og jeg blev spurgt, om jeg kunne komme over til Gjeddesdal med gummistøvler til fru og proprietæren, som ikke kunne få bilen fri på grund af sne, da de skulle hjem.

Jeg tog et par af de andre pigers støvler og en lommelygte og gik så ad markvejen over til Gjeddesdal med støvler til fru og proprietæren.

Stuepige Inge Justesen i fuld galop i vinteren 1958.

Klædt på til aftensserveringen

Tøsen vil have citronfromage!

Fruen fandt tit opskrifter i avisen, der, hvis de lød spændende, skulle afprøves. En gang, hvor fru var i tvivl om, hvad der skulle serveres til dessert, foreslog jeg citronfromage, hvortil hun svarede: "Ja, når tøsen vil have det, så lad hende da få det!"

Da jeg havde lært Evald at kende, og fru endnu ikke havde set ham, sagde hun til mig: "Nu er han vel ikke lyshåret, for så får du rødhårede unger!"

Da der en aften kom en herregårdsmissionær på besøg, blev alle husmænd med koner samt andre medhjælpere inviteret til kaffe i proprietærparrets spisestue.

Herregårdsmissionærer

I dag ved de færreste, at der er i Danmark var herregårdsmissionærer, der drog fra herregård til herregård og fik ejerens tilladelse til at indbyde folk til missionsmøder. Formålet med denne del af Indre Missions arbejde var at udbrede Guds ord blandt arbejderne på de talrige herregårde og proprietærgårde.

Jeg havde været til frisør og fået krøller, men neutraliseringsvæsken havde ikke virket. Da proprietæren så mig næste morgen, spurgte han, hvad det var for en skaderede, jeg havde fået lavet.

Der kom også genindkaldte soldater til indkvartering. En officer med grad mellem oversergent og sekondløjtnant, en såkaldt fænrik, var vist lidt glad for unge piger, og vi blev inviteret udenfor om aftenen.

Nogle af de andre soldater havde fortalt os, at han var gift. Da han så kom for at møde os, spurgte vi ham om, hvad hans kone ville sige til, at han flirtede med os unge piger, og så fik han pludselig travlt med at skulle noget andet.

Folkene venter på at blive sat i arbejde. Fra venstre: Husmand Poul Nielsen, elev Bent Jørgensen, elev Erik Rasmussen, husmand og traktorfører Stanislav Persson, og – måske – omtalte fænrik. 1957.

Jeg rejste fra Barfredshøj den 1. maj 1959 for at prøve lykken i København. Her blev jeg gift i 1961 og ventede barn i 1962.

Jeg havde hørt, at det ikke var så let at få unge piger mere, så jeg tog ud til Barfredshøj og spurgte, om vi kunne leje fodermesterhuset. Så kunne jeg gå til hånd på gården. Sådan kom Evald og jeg tilbage til Barfredshøj, hvor vi boede fra 1962 til 1964.

Tjenestekontrakt.

Underskrevne B. Hansen antager herved

Arbejdsmænd Frin Inge Jørgensen i min Tjeneste

paa følgende Vilkaar: som Hjælper

Frin Jørgensen
Tjenestehusmanden er pligtig til paa egen Kost at udføre Arbejde paa nærværende Avlsgaard i sædvanlig Arbejdstid, saaledes som det af mig, min Forvalter eller andre Befuldmægtigede forlanges af ham. Han maa ikke i Kontraktstiden paatage sig Arbejde for andre, og han maa udvise absolut Ædruelighed under sit Arbejde i min Tjeneste.

2.

Som Vederlag for Arbejdet erholder han ugentlig udbetalt Løn efter de paa Avlsgaarden gældende Arbejdspriser, saaledes som de øvrige Arbejdere, og endvidere for sig og sin Familie fri Bolig i et under Avlsgaarden hørende Arbejderhus tillige med Brugen af den til Huset hørende Have.

Hansden gaar ogsaa Frin Inge Jørgensen og hustru

3.

Fremleje af Bolig og Have eller Dele deraf er forbudt.

Jeg forbeholder mig og min Befuldmægtigede Ret til at undersøge, at Lejligheden ikke vanrøgtes.

4.

Det bemærkes i Overensstemmelse med Lov om Fæste-, Leje- og Tjenestehuse af 23. Maj 1902 § 12, at naar Tjenestetiden lovlig ophører i Henhold til Bestemmelserne i Lov om Retsforhold mellem Husbond og Medhjælper af 6. Maj 1921, skal Brugeren fraflytte den overladte Lejlighed med Tilliggende og Tilbehør. Forsaavidt Brugeren maatte komme af sin Plads i Ulide, og dette ikke sker paa Grund af Utroskab eller anden af de i nævnte Lov af 6. Maj 1921 § 29 og 30 nævnte Aarsager, tilstaaes der ham 4 Ugers Frist til at ryddeligøre Boligen og søge sig Husly andetsteds, hvilken Frist ogsaa tilkommer hans efterladte Familie, saafremt han skulde afgaa ved Døden.

Nærværende Kontrakt kan fra begge Sider opsiges med et kvart Aars Varsel til en 1. Maj eller 1. November.

Underskrevne Inge og B. Jørgensen erkender herved at

være indgaaet paa nærværende Kontrakt, hvis Bestemmelser jeg forpligter mig til at efterkomme i alle dens Ord og Punkter.

Barfredshøj

den 5/5 - 1962

B. Hansen

Inge Jørgensen
Evald Jørgensen

Jeg gik ofte hen for at lave mad og gøre rent i hovedbygningen, og om tirsdagen var det den ugentlige vask, som skulle ordnes.

Da jeg havde født Ulla, kom hun med i barnevognen. Hvis hun vågnede, inden jeg var færdig med arbejdet, gik fru en og proprietæren tur med barnevognen i haven.

Da hun blev lidt større, var Ulla også med i stuerne, og der var en lille, rund hæklet serviet, kaldet en 'flakon' der brugtes som underlag til for eksempel en vase eller figur, hun absolut skulle krølle.

Vinteren 1962-63 var der meget hård frost. Vandledningen til huset frøs til, og toiletkummen sprang. Gennem et par måneder fik vi leveret vand i mælkejuger.

Vi fik bil, mens vi boede på Barfredshøj, en lille Morris Mascot. Der ikke var megen luft under bilen, så da vi en gang skulle til Lolland, kørte vi ud på marken for at undgå at køre på vejen, hvor der var så meget sne, at bunden af bilen ville skrabe imod. Da jeg fortalte det til fru en, spurgte hun, om vi havde ødelagt noget på marken.

En dag Guldborg Nørby (skuespiller Ghita Nørbys mor) kom på besøg, tog fru en Ulla med op i stuen, og så underholdt damerne Ulla, mens jeg lavede frokost.

Anne-Marie Poulsen, født Aarup, som var i huset på Barfredshøj 1962-63, var flink til at passe Ulla, når vi havde brug for det. Svend Poulsen, der var karl på Barfredshøj og kæreste med Anne-Marie, var gerne med for at hjælpe Anne-Marie.

Det var en stor hjælp for os at bo i fodermesterhuset. I 1964 ventede jeg barn igen og kunne ikke gå på arbejde med to børn, så derfor flyttede vi.

Fortalt af Anne-Marie Aarup Poulsen, tjenestepige på Barfredshøj fra 1962 til 1963:

Sommeren 1962, efter jeg havde fået min realeksamen, ville jeg gerne et år i huset. Jeg ønskede at uddanne mig til sygeplejerske, og dengang var det et krav for at kunne komme ind som elev, at man havde været i huset.

*Sygeplejerske
Anne-Marie Aarup Poulsen i 1966.*

Vores nabo, overbetjent Knudsen, som havde bier på Barfredshøj, fortalte, at de stod og manglede en ung pige. Jeg skrev en ansøgning, Knudsen anbefalede mig, og sådan gik det til, at min far kørte mig på sin motorcykel til Barfredshøj den 1. august 1962. Far parkerede ved hovedtrappen, og vi gik op og ringede på.

Fru en lukkede op, vi hilste og blev straks budt indenfor. Min far, som var politibetjent, undskyldte og forklarede, at han måtte køre igen, da han skulle på vagt.

Så snart jeg var kommet indenfor, slog fru en hænderne sammen og sagde: "Frøken Aarup, hvor har de dog en utrolig flot far." Det var han også, høj, rank og mørkhåret.

Jeg fik så anvist mit værelse, og lidt senere viste Inge Justesen, som var tidligere stuepige og nu konehjælp, mig de regioner, jeg i første omgang skulle færdes i.

Konehjælp

Begrebet 'konehjælp' dækkede dengang over gifte kvinder – de kunne eksempelvis være gift med gårdens landarbejdere – som efter behov hjalp til i husholdningen på Barfredshøj. I andre tilfælde var det voksne, gifte kvinder, som boede i de tidligere arbejderhuse mod at hjælpe til i hovedbygningen nogle gange om ugen og efter behov.

Inge havde lavet aftensmaden, så den skulle jeg bare varme. Hun fortalte mig, at proprietæren sad for bordenden og fruén på langsiden ved hans højre side.

Da jeg senere skulle dække bord, kom jeg i tanke om, at Inge ikke havde fortalt, hvor jeg skulle sidde. Men det mest logiske var vel, at jeg skulle sidde over for fruén, så kunne jeg bedst række dem det, de skulle bruge. Så sådan blev det.

Jeg satte mig ned til sidst, nogen pli havde man vel.

Da vi havde spist, fortalte fruén mig, at de indtog morgenmaden klokken 7.15 ved et lille, ovalt bord i hjørnet af spisestuen og dér sad over for hinanden.

Der var et anretterbord, hvor jeg kunne sætte brød, smør og marmelade. Jeg svarede, at det skulle jeg nok klare.

Mens jeg vaskede op, tænkte jeg, at der ikke var meget plads til tre kuverter på det lille bord, men kom så i tanke om, at der stod et anretterbord mere i havestuen. Næste morgen var alt klart klokken 7.15.

Jeg havde dækket til mig selv for bordenden og kunne så køre de to små borde hen på hver side af mig, hvor jeg kunne nå det hele og række det videre.

Sådan gik en uge. Jeg var faldet rigtig godt til. Mit snakketøj har aldrig fejlet noget, så jeg kendte allerede forvalterens og flere af husmandskonerne.

Da jeg den syvende dag forberedte aftensmaden, kom fruén ned i køkkenet til mig, og kluklo, mens hun fortalte, at aldrig før havde en af deres piger ovovet at sætte sig og spise sammen med dem. Men hun og proprietæren syntes, det var så hyggeligt, så det skulle jeg endelig blive ved med. Så sådan blev det.

I mine fritimer var jeg meget i parken, og gik mange, lange ture med husets dejlige schæfer. Vi løb, og vi legede. Hunden skulle bare være klar, når proprietæren ville ud og inspicere.

Lad mig køre traktor

En dag sidst i september var proprietæren ekstra gnaven efter sin morgentur. Han fortalte fruén, at forvalteren manglede en mand til at køre traktoren med radrenseren, og at alle var optaget af andre gøremål.

Jeg hørte samtalen og sagde, at jeg aldrig havde kørt traktor, men at det kunne jeg vel lære. Proprietæren så forbausset på mig, men så gik vi sammen ud til forvalteren, som var med på at gøre et forsøg.

Det var jo ikke så svært. Jeg kørte så traktoren, mens forvalteren sad på radrenseren og styrede.

Inden dagen var omme, var de tønder land så ordnet. Da jeg nu havde været optaget af arbejdet i marken, var tidligere stuepige Inge Justesen, som boede med sin mand i fodermesterhuset, kaldt op for at lave aftensmad. Da jeg om aftenen drak the med fru og proprietæren, var han nærmest i overstadigt humør.

I løbet af vinteren var jeg i Det Kongelige Teater to gange med fru og proprietæren. Det havde jeg aldrig prøvet før, så det var en stor oplevelse.

Ja, så var der jo også karlen Svend Poulsen. Vi forelskede os og er stadig gift.

Sygeplejerske Anne-Marie Aarup (gift Poulsen) og hendes mand Svend Poulsen, da de i 1990 fejrede sølvbryllup.

Lærte at slå fra sig

Når jeg skulle nogen steder, brugte jeg min cykel, men fru var ikke glad for, at jeg cyklede om aftenen. En dag hentede hun et stykke kæde fra et kotøjr, lagde det sammen og sagde, jeg altid skulle have det hængende på mit cykelstyr. Sådan var fru, meget varm og betænksom.

En enkelt gang fik jeg brug for det kotøjr. Det var, da jeg en aften var på vej hjem fra Hedehusene, og en yngre mand cyklede op på siden af mig og begyndte at tage på mig. Mine protester hjalp ikke. Han skiftede side, så han kørte på indersiden af mig. Da han et øjeblik havde begge hænder på styret, tog jeg mit kotøjr og gav ham sådan en over nallerne. Han væltede i grøften, og så hjulede jeg ellers derudaf. Da jeg så mig tilbage, havde han rejst sig og stod og råbte diverse ukvemsord efter mig.

Da jeg næste dag fortalte det til fru, gav hun mig et ordentligt kram og sagde: "Åh, hvor var det godt, De havde det kotøjr med!"

Min tid på Barfredshøj sluttede den 31. juli 1963. Efter at have pakket mit tøj og gjort værelset rent var jeg rundt og sige farvel. Da jeg sagde farvel til proprietæren i dagligstuen, bilder jeg mig ind, at han så helt vemodig ud.

Fruen fulgte mig ned til min cykel, hvor vi omfavnede hinanden og græd i stride strømme begge to. Jeg stod der som 18-årig og sagde farvel til det år, der på det tidspunkt havde været det bedste i mit liv.

Landbrugselever på Barfredshøj

Barfredshøj havde i 1950'erne 2-4 landbrugselever, som dengang blev kaldt landvæsenselever. De var typisk et halvt til et helt år på gården, inden de fortsatte deres uddannelse på en landbrugsskole eller en anden gård.

Elevernes værelser lå i forlængelse af hestestalden, og de havde en fællesstue med bobspil og bænke med hynder langs væggene. Staldkarlen havde værelse med egen indgang.

Landvæsenseleverne Hans Christian Yde og Erik Rasmussen på et af elevværelserne i 1957.

Når man kom ind ad det røde gangareal, faldt øjnene på den store, runde cementvask. Her foregik tandbørstning, barbering og 'etagevask', hvis man da ikke tog en tur under brusereis kolde vand. Om lørdagen blev der fyret op, så eleverne kunne få et varmt bad.

Landvæsenselever

I gamle dage kom unge mænd under uddannelse til at blive forvaltere ud som såkaldte landvæsenselever på de større gårde. Der var typisk et vist socialt skel mellem landsvæsenselever og karle. En landvæsenselev lavede ganske vist nogenlunde det samme som en karl, men fik typisk mindre i løn. Til gengæld kunne landvæsenseleverne på andre måder blive fremhævet, for eksempel ved at sidde på særlige pladser, når der skulle spises, eller ved at gå i andet tøj end bønderkarlene. På nogle godser havde landvæsenseleverne adgang til et varmt bad modsat karlene, hvilket var en fordel, når de skulle til bal.

Fortalt af Hans Christian Yde, landvæsenselev på Barfredshøj fra 1957 til 1958:

Første gang, jeg skulle køre traktor, var ved radrensning af en roemark. Radrenseren, som trækkes efter traktoren, luger ukrudtet væk mellem roerækkerne.

Jeg mindes, at vi på et tidspunkt på Barfredshøj fik en moderne grønthøster på prøve. Den fik hurtigt kælenavnet Kampmann, efter landets daværende finansminister, for sin effektivitet: Den tog alt med!

Da det blev hø-tid, mente forvalter Folmer Nielsen, at jeg havde godt af at prøve at læsse et læs hø af. Det var en god læring, hvor jeg blev klar over, at man skal tage fra oven – og at det ikke er en god idé selv at stå på det læs, man skal læsse af.

Så kom høsten med at binde neg, stille negene i hobe og til slut køre negene hjem til

gården. Jeg husker, at forvalteren mente, at vi kørte med for små læs, så nu skulle han vise os, hvordan det skulle gøres. Og hvilket læs! Det havde godt nok 'lidt' slagside med det resultat, at det lagde sig om på siden. Efter den demonstration fik vi lov at lave læssene, som vi ville.

Tømmermænd

Da høsten var i hus, og der blev holdt høstfest, var forvalteren med henvisning til mig henne og sige til de andre, at den der "bette hvalp" ikke skulle have for meget. Det fik han nu alligevel. Straffen kom dagen efter, hvor der skulle skårlægges rødkløver. Rødkløver kan kun tærskes, når den er fuldkommen tør, derfor 'skårlægges' man den, det vil sige at planterne skæres af og lægges i en lang række. Mit arbejde var at gå bag skårlæggeren og med en fork sørge for, at rødkløveren ikke klumpede sammen og satte sig fast. Det blev en laaaaaaang dag!

Snustobak

Husmand Oluf Olsen kaldt vi uden hans viden for "111". Det var et almindeligt tilnavn dengang til folk, der snuste meget: Stærk snustobak sætter gang i spytkirtlerne, og får man ikke spyttet det ud jævnlige, løber det sorte spyt ud ad mundvigene. I tilgift til de sorte striber fra mundvigene, løber der også en sort stribe ned midt på hagen, så det ligner tre et-taller.

På et tidspunkt mente Oluf Olsen, med de tre sorte streger snustobak ned ad hagen, at jeg skulle prøve en snus, hvilket jeg gjorde. Men det blev både første, eneste og sidste gang! De andre morede sig, mens jeg blev dårlig.

100 kilos sæk på ryggen

Om vinteren, når vi tærskede korn, lærte forvalter Folmer Nielsen mig at binde for en sæk med et snuptag, som jeg aldrig siden har glemt.

Jeg skulle også prøve at bære en 100 kilo sæk op ad trappen til 1. sal, hvilket gik, men vist kun med god hjælp fra andre.

Skovarbejde

En vinter, hvor det havde været snestorm, var der væltet et stort træ oppe på højen i haven bag hovedbygningen. Til at få træet ordentligt fældet brugte vi en gammeldags skovsav. Stanislav Persson, som var husmand, trak i savens ene ende, mens jeg trak i den anden. Stanislav var bomstærk og savede virkelig til, mens jeg trak saven 'tom' tilbage.

Samtidig balancerede forvalteren sammen med en anden af sted med en træstamme, da de gled på den isbelagte sti, og forvalteren blev ramt i hovedet af stammen. Læge Thorgaard måtte tilkaldes fra Taastrup for at sy ham i panden.

Som yngste-elev kunne jeg også af og til blive bedt om at være barnepige for forvalterparrets to søde småpiger. Det var en herlig tjans, for der var sat kaffe og kage frem, og jeg kunne lægge mig til at sove på sofaen.

Fra 1954 til 1956 var Klaus Perch-Nielsen, proprietærens søsters sønnesøn, landbrugselev på gården. En dag var han uheldig at vælte med den trehjulede Farmall-traktor, da han kørte mæg fra kostalden ud til en af markerne. Det havde andre landbrugselever før ham prøvet. Han kom dog intet til, men forvalteren råbte så højt, at det kunne høres helt til Gjeddedal.

Hans Christian Yde på gårdens 3-hjulede traktor af amerikansk fabrikat – en Farmall. Den var ikke så stabil og væltede ved flere lejligheder. Billedet er taget i 1957.

Fra venstre: NN, Karl Kai Olsen, NN, landbrugselev Klaus Perch-Nielsen, pigerne Bertha Nielsen og Ruth Olsen. 1956.

Aflønning af gårdens ansatte

På Barfredshøj var husmændene på fast ugeløn og fik lønnen udbetalt om fredagen. Der blev efter arbejdstids ophør sat et lille bord frem i forvalterens entré, hvor de fik pengene udbetalt. Som en del af lønnen fik hver husmand et læs risbrænde, det vil sige smågrene og kviste til optæning, samt noget flæsk til jul. Til hver husmandsbolig hørte en lille have, hvor de kunne dyrke grøntsager.

Ekstra arbejde blev aflønnet med overarbejdsbetaling, mens roehakning betaltes pr. række. Også flere af husmændenes koner hjalp i deres fritid til med at hakke roer for at tjene lidt ekstra. Især Peter forkarls kone Kathrine var ferm med roejernet.

Landbrugselever og tjenestepiger var fæstet for et halvt eller et helt år ad gangen. Skiftedage var 1. maj og 1. november. Det var også på de to datoer, at nye elever og piger kom til.

Landvæsenseleverne skulle som en del af deres uddannelse i et halvt eller et helt års praktik på forskellige gårde, før de begyndte på landbrugsskolen.

Eleverne skulle selv sørge for gummistøvler og arbejdstøj, mens de fik kost, logi og en lille løn og måtte slide i det for at få fine anbefalinger.

Elevlønnen lød i 1949 på 600 kroner inklusive kost og logi. Det var for perioden 1. november til 1. maj. For sommerperioden fra 1. maj til 1. november var lønnen det dobbelte, nemlig 1.200 kroner, fordi dagene var længere, og der var mere arbejde, særligt i forbindelse med høsten.

Gårdens maskiner, afgrøder og dyr

Som det fremgår af billedet, hørte der endnu i 1950'erne et stort folkehold til de store gårde. Siden førte store ændringer i landbruget til, at de fleste ansatte folk forsvandt fra herre- og proprietærgårde. Fotoet er fra først i 1950'erne, hvor heste og traktorer endnu arbejdede side om side på Barfredshøj.

Fra venstre, med sort hat, fodermester Knud Jacobsen. Til hest Peter forkarl. Med åbenstående jakke husmand Laus Mortensen. Navnene på de fire næste personer er ukendt. Stående med forklæde stuepigen "lille" Dagmar. Til hest stuepige Hertha Jacobsen. Til hest de tre søskende: Knud, Else og Kai Olsen. Husjomfru Nanna Belling. Forvalter Ebbe Vallø Hansen. Husmændene Stanislav Persson og Oluf Olsen.

Fra venstre: Husmand Oluf Olsen, NN, Stuepige Hertha, NN, pige lille Dagmar, husmand Stanislav Persson, NN, husjomfru Nanna Belling, NN, NN, Kai, Else og Knud, børn af Oluf Olsen, forvalter Ebbe Vallø. Bemærk de fire høje skorstene.

Fortalt af Gert Dilling, landvæsenselev i 1948:

Jeg var 17 år gammel, da jeg startede på Barfredshøj som yngste elev den 1. maj 1948. Der var fem spand heste og en ny Massey Ferguson-traktor med 30 hestekræfter. Lige inden høst fik vi endnu en Massey Ferguson-traktor, denne med 44 hestekræfter.

Traktorerne blev brugt til at trække selvbinderen samt til pløjning, harvning og sprøjtning. Sprøjten var én, Barfredshøj delte med Gjeddaldal.

Gården havde meget frøavl, som er temmelig arbejdskrævende. Når der skulle høstes frø, var der derfor også brug for daglejere. De var den tids løsarbejdere og fik arbejde fra dag til dag i højsæsonen.

I starten var der en del problemer med at få giftsprøjten til at fungere. Vi kørte vandvogne ud i marken for at nå at sprøjte så meget som muligt. Her sad vi længe på vores vandvogne og ventede på at slippe af med vores vand.

Efter nogen tid kom en mand gående på markvejen. Med blød hat, stok og træsko. Da han var ud for min vogn, slog han med stokken på vandtønden og sagde: "Det er noget I kan bruge, at sidde der og slikke solskin!"

Senere fortalte forvalter Ebbe Vallø mig, at det var godsejer Nymann fra Gjeddaldal. Han var kendt for sine kvikke og rammende bemærkninger.

Fortalt af Kai Olsen, karl i 1949:

Da der var flest heste på Barfredshøj, var der seks spand, det vil sige 12 heste i alt. Da vi fik først én, siden to og tre traktorer, faldt hestebestanden til fire spand og en hest, ni heste i alt.

Vi havde seks hesteplove og to-tre sæt grove, hestetrukne harver, som var i brug, når jorden skulle gøres klar til såning. Man sagde, at jorden skulle 'fældes'.

Nogle gange var der brug for at 'efterså', hvis der var bare pletter på en mark, hvor den første såning af den ene eller anden grund var slået fejl. Til eftersåningen var der et sæt lettere, hestetrukne harver og tre sæt tromler.

Harverne til traktoren var kraftigere end heste-harverne.

Dertil rådede gården over tre selvbindere og to hestetrukne såmaskiner.

Stivvogn fra før 1950'erne

I 1950 fik gården fem arbejdsvogne på gummihjul. De var langt bedre affjedrede end de gamle vogne, der meget sigende kaldtes for stivvogne og havde jernbeslåede træhjul med træ eger.

Såning med 4-spand sidst i 1940'erne. Ved hesteriven fra venstre forkarl Peter Søren Kusk: Elev NN, siddende forkarl Peter S. Jensen, Oluf Olsen og Ebbe Vallø. Stanislav Persson, Knud Olsen og Poul Nielsen.

Fortalt af Svend Poulsen-Hansen, proprietærens barnebarn:

Hestene på Barfredshøj var blandingsheste, mest Frederiksborgheste, som er ret høje, men ikke svære dyr. Proprietæren havde valgt at give de kastrerede hingste, vallakkerne, navne efter slægtens drengebørn, velsagtens for at glæde os over at have en særlig kammerat.

Blandt gårdens heste var der således en Klaus opkaldt efter Klaus Perch Nielsen, proprietærens søsters barnebarn. Hesten Lasse havde navn efter min ældste bror Lars, ligesom min yngste bror Per havde en hest opkaldt efter sig. Endelig var der blandt hestene min navnebror Svend.

Mie, datter af forvalter Folmer Nielsen på Frederiksborghesten Per, 1957.

Der var også et par små hopper, Amanda og Frederikke, som havde deres faste pladser i stalden og faste makkere på markarbejdet. Dertil en fast placering som 'nærmer' (den højre) eller 'fjerner' (den venstre) hest, set fra den styrendes position.

Proprietæren besigtiger pløjning med 2-spand.

På proprietærgården savnede man ikke arbejdskraft. To mand og en hest jævner havegangen, så den tager sig pænt ud.

Kostaldens personale bestod af en fodermester, som fik stillet bolig til rådighed, samt en gift røgter – nogle gange suppleret med en ugift røgter – samt to malkekoner.

Et kig ind i kostalden.

Fra venstre: NN, malkekonerne Meta og Rosa, NN, Knud Olsen, fodermester Knud Jacobsen og Kai Olsen.

Fortalt af Kurt Nordstrøm, søn af fodermester Knud Jacobsen:

Når der var brug for besøg af dyrlægen til gårdens dyr, blev der ikke ringet til den lokale dyrlæge, men til dyrlæge N.O. Rasbech, som var professor på Landbohøjskolen fra 1951 og 36 år frem.

Engang var professoren ude for at tilse en ko med yverbetændelse. Da han tørrede yveret af med finsprit, spurgte min far, om han kunne få lidt af den rene sprit: "Nej!" svarede professoren. "Den kan jeg godt selv drikke".

Fortalt af Mie, datter af forvalter Folmer Nielsen:

Forvalteren var meget omhyggelig med at efterprøve, om kornet var modent og tjenligt til at høste ved at undersøge kernerne. Senere, da man fik mulighed for at måle vandprocenten, blev denne udslagsgivende. Høsten kunne begynde, så snart duggen var tørret væk af solen. På gode sommerdage kørte man, så længe man kunne, lige til duggen faldt på ny.

Forvalter Nielsen efterser mejetærskeren under høsten i 1963.

På billedet ses Knud Olsen på mejetærskeren og forvalter Folmer Nielsen på stigen. I forgrunden et par montører fra D.L.A.M. (Dansk Landbrugs Andels-Maskinindkøb)1963.

Gården fik sin første mejetærsker i 1960. Det var en såkaldt bugseret mejetærsker, altså én, der blev trukket efter en traktor. Den blev brugt til at slå græsfrø og raps med. Engang var forvalteren uheldig at køre ind i en hvepsere og blev frygteligt stukket. Siden fik gården en selvkørende mejetærsker til at høste korn med.

For dansk landbrug var den selvkørende mejetærsker noget af en revolution: Nu behøvede man ikke længere at tærske kornneg om vinteren. Kornet blev slået, og kernerne sorteret fra inde i mejetærskeren, som spyttede halmen ud bagtil. Så var halmen lige klar til at blive presset til halmballer. I begyndelsen blev kornet fyldt på sække. Efter få år blev det almindeligt med korn-tanke på mejetærskeren. En sådan tank kunne rumme omkring 12 tønder korn.

Mejetærskeren afleverer korn til traktortrukken vogn ved Kohusene i 1963.

Halmpresning

Presning af halm til baller stod brødrene Axel og Karl Juul Bracher fra Dyrlæggegårdens Maskinstation for. Sidenhen overtog Gunner Larsen & Søn fra Smørum denne opgave. Den humørfyldte Gunner Larsen kaldte sig selv 'Onkel Halm' og satte pris på en kop kaffe i forvalterkøkkenet.

'Onkel Halm' alias Gunner Larsen -
Stifter af Gunner Larsen og Søn

Frem til 1961, hvor Barfredshøjs besætning af køer blev solgt, havde store arealer været udlagt til dyrkning af foder i form af græs og roer. Her blev nu sået nye afgrøder, eksempelvis hvidkløver, som kan være en givtig afgrøde, hvis man har vejret med sig. Man prøvede også at dyrke ærter, men dem var skovduerne lidt for glade for. Senere kom raps og roefrø, som blev høstet hen mod efteråret og gav gode priser.

Husmand og traktorfører Knud Olsen mejetærsker ved Kohusene. I baggrunden står hans datter Inge foran hjemmet og ser på.

Kornvognens last tømmes ned i 'graven'

Mejetærskerens last af korn tømmes ned i 'graven'.

Cera-tester, det lille handy vandbestemmelses-apparat til korn fra 1954.

Forvalteren måler kornets vandprocent med en Cera-tester fra firmaet Foss. Måleren var let at bruge: Der skulle bare fyldes lidt korn på den, og så fik man ved tryk på en knap svar på kornets vandindhold.

Forvalteren på kormagasinet på loftet i laden.

På Barfredshøj havde man et koldtørreri. Det blev alene brugt til tørring af frø og funge-rede på den måde, at nogle blæsere blæste kold luft gennem de frøfyldte sække. Salget af kærne gav økonomi til at bygge et moderne tørreri til tørring af korn. Korntørringsanlæg med varmluftsblæser blev bygget i laden af tømrer Olav Petersen fra Tune.

Nu kunne man nemt og bekvemt køre traktoren med den kornfyldte vogn ind i laden og hælde det hele ned i 'graven', som var en fordybning med en metalrist. Herfra førtes kornet ad ryste-render ind gennem tørreriet. Til slut endte det tørrede korn i store, dybe opbevaringssiloer.

Forvalteren tilser ryste-render

Når der var travlt, kørte varmlufttørreriet i døgndrift. Da skulle der løbende holdes øje med, at der ikke var noget, som stoppede i rysterenderne. Ofte var det proprietærparrets børnebørn, som tog disse nattevagter i laden. Også Cho, en ung koreaner, hjalp til. Da forvalter Folmer Nielsen en tidlig morgen kom ned i laden og opdagede, at korntørreriet var løbet over, fandt han Cho* sovende i en trillebør!

Det var virkelig noget hø, for når noget satte sig fast, væltede kornet ud over det hele, og der kunne gå mange timer med at få det skovlet op igen, så korntørringen kunne genoptages.

*Cho var med hjælp fra proprietærens lægesøn, Alfred, kommet til Danmark for at uddanne sig. Efter at have studeret på landbohøjskolen og uddannet sig til landbrugskandidat rejste han til Canada, hvor han arbejdede med lakseopdræt og fiskefoder.

Det sociale liv

Det sociale liv og fester med udgangspunkt i de ansatte.

Den 4. maj 1950 kunne flere ansatte fejre jubilæum for deres ansættelse på Barfredshøj. Peter forkarl 40 års- og Laus Mortensen 25-års jubilæum.

Bageste række fra venstre: Proprietær Christen Hansen. Peter forkarl, husmand Laus Mortensens søn og husmand Laus Mortensen.

Forreste række fra venstre: Stuepigen "store" Dagmar. Husjomfru Nanna. Proprietærfrue Paula Hansen. Kathrine, gift med Peter forkarl. Husmand Laus Mortensens datter, husmand Laus Mortensens kone.

Fortællinger fra dagligdagen

Fortalt af Kai Olsen, søn af husmand Oluf Olsen og malkekone Rosa Olsen:

I min barndom var det bedste, når hestene skulle vaskes i dammen efter arbejdstid, og vi fik lov at ride på dem, mens de gik gennem dammen.

Nogle gange gav forvalter Ebbe Vallø mig lov til at køre traktoren med ploven, mens han gik ved siden af. Hvis proprietæren dukkede op, byttede vi hurtigt plads.

Forvalterens datter Mie Bernhagen fortæller om:

Else Persson, gift med husmand Stanislav Persson, datter af malkekone Rosa og husmand Oluf Olsen, søster til tvillingebrødrene Knud og Kai, samt søstre Olga og Marie.

Else er ikke født på Barfredshøj.

Alle fra Elses familie har arbejdet på Barfredshøj. I årene 1939-1941 arbejdede søstre Olga og Marie her som tjenestepiger.

Den polskfødte malkekone Rosa Olsen omgivet af fire af sine fem børn. Datteren Else Persson til venstre. Til højre tvillingerne Kai og Knud. Bagest Olga. Alle børnene kom siden til at arbejde på Barfredshøj. Fotoet er taget sidst i 1930'erne.

Tvillingerne Knud og Kai med deres søster Else i starten af 1950'erne.

Da Else var en stor pige, hjalp hun til i køkkenet i hovedbygningen på Barfredshøj. Else var meget glad for heste, som hun striglede og tidligt lærte at køre.

Else var katolik ligesom sin mor, polske Rosa, og hendes første plads var i et nonnekloster på Valby Langgade. Siden kom hun ud at tjene på nogle gårde. Hun var pigehjælp på Lundhøjgaard i Reerslev, hos forpagter Madsen, hvor hun passede forpagterparrets lille dreng, Hans.

Herfra til Hedehusgaarden, hvor hun arbejdede sammen med nogle løvsagtige piger. Her fik hun lus og måtte hjem til mor Rosa, som kæmmede hende med terpentiner. Den fine og skrappe frue måtte ikke vide, at hun havde fået lus, håret var fedtet i lang tid efter, og lugten var svær at bortforklare.

Da hun kom til Nymøllegaarden, hvor Stanislav var forkarl, oplevede hun den store forelskelse. Hun blev gravid, men desværre var Stanislav på det tidspunkt ikke til sinds at tage ansvar og vedkende sig fadderskabet. Måske har han heller ikke haft muligheden, da han blev indkaldt til militæret i 1945. Else måtte flytte hjem til sine forældre på Barfredshøj. De boede i dobbelthuset ved alleen på Thorsbrovej 16.

Else på Barfredshøj

Stanislavs mor, polske Marie, arbejdede på Torslundegaarden, hvor hun boede i en lille arbejderbolig. Stanislavs og Elses forældre kendte hinanden, og da Stanislav kom hjem efter endt militærtjeneste, måtte han vedgå fadderskabet, og det endte med, at Else og Stanislav giftede sig i 1947. De arbejdede på Torslundegaarden og boede i huset sammen med Stanislavs mor.

Stanislav havde en bror, Josef, som var tjener på Hedehus-kroen i Hedehusene. De to havde en svensk far. De yngre halvsøskende, tvillingeparret Franz og Genia, havde en polsk far.

Else og Stanislav kom siden tilbage til Barfredshøj, Stanislav som husmand og Else fik ansvar for at holde 'folkeværelserne'. Sådan kaldte man de værelser, hvor gårdens landbrugselever og høstmedhjælpere boede. Hun skulle også vaske spande og køleanlæg i mejeriet, derudover hjalp hun med i køkkenet efter behov.

Stanislav og Else flyttede i 1968 fra Barfredshøj til en lejlighed i Hedehusene, hvor de levede som pensionister.

Else har fortalt, at samme dag, de skulle flytte, og gik og ventede på flyttebilen, kom fru ned og inviterede dem på frokost. Dengang var det ikke god stil at takke nej til en invitation fra sin chef, selvom den kom i 11. time og var meget ubelejlig. Der var ingen vej udenom, så de måtte gå til fin frokost iført deres arbejdstøj.

Uægte barn

Engang kom en ung tjenestepige på Barfredshøj 'i ulykke', som man sagde, når en pige blev gravid uden for ægteskab. Hun fødte en søn.

Ifølge kirkebøgerne blev barnet født den 26. november 1911 på Rigshospitalet i København af Ellen Margrethe Jensine Rasmussen, som kom fra Næstved og var 19 år. Han blev døbt i Reerslev Kirke og fik navnet Poul Rasmussen.

Proprietærfruen, Paula Hansen, sad i Børneværnet under sognerådet, og det var hende, der påtog sig opgaven med at finde en plejefamilie til barnet.

Barnet blev sat i pleje hos Hans Olsen, der var husmand på godset Gjeddesdal. Selvom familien på det tidspunkt selv havde 12 børn, sagde Hans Olsen: "Vi ta'r da gerne én til"

Meningen var, at drengen blot skulle bo en tid hos husmandsfamilien, til man fandt et sted, han kunne anbringes.

Den 'midlertidige' familie blev dog permanent, drengen faldt godt til i familien, og husmand Olsens børneflokk kom således op på 13, dog var ikke alle børn hjemmeboende samtidig.

På den tid var det almindeligt, at godserne stillede boliger til rådighed for deres arbejdere. Særligt de store børnefamilier måtte her klare sig på lidt plads, for tit var husene opdelt. Husmand Olsen boede således i den ene ende af et hus, som var opdelt i to lejligheder. Nabofamilien havde otte børn. På et tidspunkt var der tilsammen 16 hjemmeboende børn i huset.

*Huset på Stærkende Mark,
hvor plejesønnen Poul
voksede op i en børneflokk,
som med ham selv talte 13 børn.*

Poul havde en lys og dejlig barndom hos plejeforældrene og kom også selv til at arbejde en tid på Gjeddesdal Gods. Da han var fem år, kom hans biologiske mor og moster en dag på besøg for at se ham, hvilket var den eneste gang, drengen så sin mor.

Da plejeforældrene kom op i alderen og forlod Gjeddesdal, flyttede de ind og boede hos plejesønnen i hans hus i Taastrup. Selv boede han med kone og børn på førstesalen, mens de to gamle boede i stuen.

Poul Rasmussen blev født uden for ægteskab af en tjenestepige på Barfredshøj. Han voksede op som plejebarn hos en husmand på den nærliggende herregård Gjeddesdal.

Eksemplet med plejesønnen Poul Rasmussen er et blandt mange på, at man i landbrugssamfundet fik tingene til at fungere, hjælp, som man kunne og i mangt og meget kerede sig om hinanden.

En af gårdens landvæsenselever:

Hans Christian Yde, som var på Barfredshøj fra 1957 til 1958, huskede netop dette fra sin tid på proprietærgården:

"Mit indtryk var, at alle kerede sig om hinanden. Sådan en gård var jo et eget lille samfund, en oplevelse jeg også har fra de andre gårde, jeg var på."

Solidariteten og den ansvarsfulde omsorg gjaldt også i de privilegerede proprietær- og godsejercirkler.

På Barfredshøj så proprietærfruen på forskellig vis til, at gårdens ansatte havde det godt.

Et eksempel var en røgterfamilie, hvis datter arbejdede som tjenestepige i hovedbygningen. Pigen havde 'dobbelte tænder', som man sagde, når der bag rækken af fortænder voksede en ny række tænder frem. Det kunne proprietærfruen naturligvis ikke undgå at bemærke, og hun sørgede for, at pigen kom på tandlægehøjskolen i København og fik ordnet sine tænder.

Et kig i proprietærfruens dagbog giver flere eksempler:

- 1958 27. februar: *Skal på hospitalet at se til staldmesteren.*
- 1958 30. april: *Elever oppe til middag. Yde (landbrugselev) rejser i morgen.*
- 1958 29. november: *Folkene fik æbler.*
- 1958 20. december: *Leverede flæsk til husmænd.*
- 1959 4. februar: *Havde eleverne med til jagtfilm i Reerslev.*
- 1959 27. april: *I Gentofte Kino med de unge piger for at se "Borte med blæsten".*
- 1959 30. april: *Farvel til Inge (stuepige) om aftenen.*
- 1959 25. juli: *Yde kom på besøg til saftevand og kage.*
- 1959 14. august: *Pigerne til José Greco (flamenco danseforestilling)*
- 1960 24. januar: *Inge (forhenværende stuepige) med forlovede og forvalterens til the. Det forlovede par, Inge og Evald Justesen, blev til middag.*
- 1959 28. maj: *Fodermesterfruen med tre børn til Pinafore-operette (på fjernsynet) og bouillon og ostemad.*

Ulykke i branddammen

Fortalt af Inge Søndergaard, fodermesterens datter:

Som børn gav vores forældre os besked på, at vi ikke måtte lege ved branddammen. Men det glemte vi vist. I hvert fald satte vi os, min bror Kurt og jeg, en dag på stensætningen rundt om gårdens branddam. Jeg har vel været omkring to et halvt år gammel, mens Kurt var fem år. Her sad vi med hver vores pind 'fiskede'. Uheldigvis var den sten, jeg sad på, løs. Pludselig gav den efter, og jeg faldt i vandet. Kurt løb alt, hvad han kunne hjem til vores mor og råbte: "Lillesøsters hue ligger i vandet".

Hun skyndte sig op i stalden for at hente min far, som kom løbende med en lang rive, så han kunne nå ud til mig. Da han fik mig trukket i land, var jeg blå og livløs og havde slugt en del vand. Med mig i armene, løb han op til hovedbygningen. Her lagde Proprietærfruen mig ind til sit bryst for at holde mig varm. Til alt held var deres søn Alfred hjemme. Han var læge og gav mig kunstigt åndedræt og holdt liv i mig, indtil ambulancen kom og kørte mig på Roskilde Sygehus, hvor jeg var indlagt i en uge.

Branddammen bag den røde lade, hvor fodermesterens datter faldt i og nær var druknet.

Rejsende handelsfolk

Tilbage i 1950'erne, hvor de færreste endnu havde bil, og den offentlige transport endnu ikke udbygget, var det almindeligt, at handelsfolk som skræddere, slagtere, fiskemænd og bagere kørte rundt på landet for at sælge deres varer.

Fælles for dem alle var, at de kørte deres tur på en fast ugedag, hver fjortende dag eller en gang om måneden – og at de var uundværlige. Afstanden til byer med købmand var undertiden stor i en tid, hvor transportmulighederne var begrænset til hestevogn, cykel eller gåben.

Der var flere andre typer handelsmænd, man kunne møde på landet dengang. Børstenbinderen handlede med koste og børster, mens skærsliberen vandrede omkring og tilbød at slibe knive og sakse.

Skrædder Lottrup kom fra Odense og kørte rundt på de større gårde og tog mål til tøj til forvalteren, fodermesteren, tjenestepiger og landbrugselever. Han syede fine grå spadseredragter med jakke og nederdel til flere af de unge piger og en frakke til forvalterfruen. Forvalteren fik syet habit med to par bukser, et par almindelige samt et par ridebukser, som var tidens trend. Men Lottrup var dyr, kvalitet koster. Derfor var husmændene og røgterne ikke blandt skrædderens kunder. Herskabet fik syet deres tøj i København.

Lottrup blev altid beværtet godt, og det var fornøjeligt, når han fortalte nyt fra de andre gårde, hvor han havde været forud. Han var en slags rejsende 'omegnssavis'.

Det gjorde knap så ondt i tegnebogen at handle med kludekræmmeren. Han cyklede omkring med en stor bylt bag på cyklen. I et stort lagen som blev knyttet, havde han undertøj, skjorter og sokker til både mænd, damer og børn. Her var priserne til at komme i nærheden af.

Han solgte også 'gummi' – præservativer, som de unge landbrugselever købte.

Mie, forvalterens datter, husker de laksefarvede underbenklæder med kvarte ben, som blev holdt fast om lårene med blonde elastik; disse "smarte" bukser dækkede det bare stykke lår mellem nylon strømpen og hofteholderen, før strømpebuksernes komme.

Varme underbenklæder med lodden vrang

Efterhånden som det blev mere udbredt at have en bil, blev der også længere imellem de handlende, der kørte rundt. I løbet af 1960'erne var der ikke mange tilbage – nu kørte kunderne selv ind til byerne og handlede.

Børnelege på Barfredshøj

Fortalt af Henning Jacobsen, fodermesterens søn:

Under såning med heste løb Svend, Per, Kurt og jeg på hver vores side af såmaskinen og skød med cowboy-revolvere. Mandskabet på såmaskinen syntes, det var sjovt at se, hvordan vi drenge slap fantasien løs.

Skulle der skydes til måls, lavede vi selv buer og pile. Men blev det opdaget, at der var søm eller lignende på spidsen af pilene, fik vi dem inddraget af de voksne.

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

Når fodermesterens drenge skulle lege, satte de lillesøster Inge i et cementrør, hvor hun kunne stå og græde.

En dag, hvor Inge og Mie legede på transportøren, fik Inge en af piggene i låret. Kom hun så til lægen? Nej! De to piger turde ikke gå hjem og sige det, for de vidste godt, at de havde været på gale veje.

Høsttid i 1963. Forvalterens Jane og Mie og deres fætter Henrik.

Det var sjovt, når proprietærens tre børnebørn, Lars, Svend og Per, var på besøg. Så blev der leget cowboys og indianere, politi og tyve, røvere og soldater, skjul og tagfat.

Her deltog også fodermesterens drenge, Henning og Kurt sammen med Claus, der var yngste søn af husmandsparret Poul og Bertha Nielsen. Nogle gange fik fodermesterens datter Inge og forvalterens datter Mie, som de yngste, også lov at være med.

De større drenge havde en lejrplads inde i skoven, med en hjemmelavet gangbro over et vandhul. De vældige træer var gode at klatre i, og der var hemmelige huler hist og pist.

Gården var en mægtig legeplads. Et hyggeligt gemmested var gangen under terrassen bag hovedbygningen, og i laden var der en glidebane ned fra en mægtig halmstak.

Bærplukning

Vi børn kunne godt lide at hjælpe til, når det var bærplukningstid. Så fik vi vores egen lille spand og kunne plukke og hyggesnakke med køkkenpigerne. Vi slog os også ned, når de sad ved havebordet og bælgede ærter eller skræbde asier fri for kerner inden syltningen.

To køkkenpiger skræller asier, engang i 1940'erne.

Efter at være skrællet, skulle asierne deles på langs og kernerne fjernes. Hulrummet blev fyldt med salt. Efter at saltet havde trukket væden ud af asierne, blev de skåret i stykker, lagt på glas og overhældt med en kogende blanding af vand og eddike tilsat sukker og krydderier som dildskærme, sennepsfrø og sylteløg.

Frøken Frandsen og Fru Filt

På nabogodset Gjeddesdal boede på den tid to søde damer: Frøken Frandsen, som var husbestyrerinde i hovedbygningen, og fru Filt, der var bestyrerinde i avlsgården. Ved en lejlighed havde disse to elskelige kvinder ganske uopfordret inviteret mig til at komme og besøge dem, "hvis jeg blev træt af at være derhjemme."

Det var helt sikkert sagt i sjov, som et bevis på deres gode vilje over for mig, men jeg huskede det. En dag, hvor livet var gået mig imod, og jeg havde fået skældud, overtalte jeg fodermesterens Inge til at følges med mig over til damerne på Gjeddesdal.

Markvejen mellem gårdene var lang at gå for små pigeben, så der skulle overtalelse til at få Inge med. Frøken Frandsen og Fru Filt var overraskede over at få besøg, men vi blev godt modtaget og fik saftvand og småkager. Vi var dog ikke i 'himmerige' så længe. Min mor blev tilkaldt over telefonen og gik os i møde med min lillesøster i barnevognen. Underligt nok blev jeg ikke skældt ud, måske fordi de søde damer var gået i forbøn for mig?

Tyren løs

Jeg husker en gang, hvor en tyr var løs i baggården! Vi piger holdt os gysende i den fjerneste krog af gårdspladsen, mens et par mand legede rodeo for at få indfanget den hoppende og frysende tyr.

Træklatring

Haven, bag hovedbygningen var Peter forkarls domæne, og han har sikkert nogle gange været svært træt af os unger. Engang havde vi bygget en hytte af grene på den oversavede rod fra et stort træ. Det så ikke så pænt ud, og var synligt i udkanten af parken. Så gav han os besked om at fortrække til skoven.

Jeg elskede at klatre i træer og fik engang lokket min lillesøster med op i et træ. Selv kravlede jeg lidt højere op og satte mig på en gren. Pludselig knækkede den, og jeg faldt ned på ryggen og slog al luften ud af lungerne og lå så der og gispede efter vejret. Jane stak i et hyl, og da Peter forkarl hørte det, kom han løbende og hjalp hende ned fra træet. Jeg vidste godt, vi havde været på afveje og løb krumbøjet hjem, så godt det lod sig gøre, og gik på hovedet i seng midt på den lyse dag.

Da min mor kom hjem efter en tur til byen, undrede hun sig over at finde mig sengeliggende. Flov over min egen dumhed tav jeg stille om mine rygsmærter, og hvad der var sket:

"Gale katte får revet skind", som et gammelt mundheld siger. Sandheden i de ord, har jeg flere gange måttet erfare.

Mærkedage på Barfredshøj

Der var i årets løb foruden højtiderne med jul og påske en række mærkedage, som blev markeret på forskellig vis.

1. januar: Fejring af dagen for proprietærparrets overtagelse af Barfredshøj.

Februar: Fastelavnsryttere på besøg.

19. maj: Proprietærparrets bryllupsdag.

28. august: Proprietærfruens fødselsdag.

September: Høstgilde for personalet med spisning og dans.

19. oktober: Årsdagen til minde om, da de to forældreløse sønner Alfred og Peder i 1919 kom til Barfredshøj efter at være adopteret af proprietærparret.

1. november: Proprietærens fødselsdag.

Fastelavnsryttere

Reerslev Køre- og Rideforening var en forening for ryttere og hestevognskuske som deltog i stævner.

Fast tradition til fastelavn var, at der fastelavnssøndag kom et optog med vogne og festklædte fastelavnsryttere. Fremme ved hovedbygningen løb et par mand op ad hovedtrappen og bankede på, hvorefter proprietærparret kom ud og hørte på rytteriets sang og raslen.

Bagefter blev rytterne budt på varm chokolade og hjemmebag i folkekøkkenet. Mon ikke, der også var en pæn skilling at hente til raslebøsserne på Barfredshøj?

Om aftenen afholdt foreningen fest i Reerslev forsamlingshus.

Reerslev Køre- og Rideforening fastelavnsoptog:

Fastelavnsoptog i 1950'erne.

Fastelavnsoptog 1957.

Fastelavnsoptog i 1970'erne.

Fastelavnsridning

Når børnene den dag i dag i mange landsbyer fastelavns søndag går syngende fra dør til dør, viderefører de en meget gammel tradition.

I 1950'erne var det voksne karle og piger til hest, som besøgte hver gård og hvert hus på egnen for at samle penge sammen til en fest i forsamlingshuset.

Der var altid en eller to klovne med. Disse sad i en vogn, og måtte, til gengæld for at blive transporteret så mageligt, optræde, når de kom frem til gårdene.

Mange steder blev rytterne beværtet med både fast og flydende føde – brød, boller, varm chokolade, kaffe og brændevin.

Høstgilde

Hvert år, når høsten var sikkert i hus, var det tid til høstgilde for alle ansatte med påhæng samt gårdens tømrer. Proprietærparret også deltog i festlighederne.

Franziska Zürrick, gift Jensen, som var tjenestepige på Barfredshøj først i 1930'erne har berettet, hvordan der blev dækket op til karle og tjenestepiger i laden, og hvordan de efter maden stillede op på en lang række ude på gårdspladsen. Så stod herren og fruhen på øverste trin af hovedtrappen, mens de ansatte én for én gik op og nejede eller bukkede og sagde tak for mad.

I 1950'erne blev der dækket festligt op ved lange borde i et stort flisebelagt rum i kælderens under hovedbygningen.

For at pynte og skabe lidt hygge blev proprietærfruens gummitræer, som til daglig stod i store kobberbaljer i hallen, båret nedeunder og stillet i hjørnerne. Der blev serveret

flæskesteg med rødkål, derefter ost, og rundhåndet skænket øl og snaps. Senere kaffe og æblekage.

Proprietæren holdt en fin tale til sit mandskab.

Siden fortsatte festen på loftet over elevværelserne, hvor en lokal harmonika spillemand spillede op til dans. Som aftenen skred frem, blev folk mere og mere usikre på benene. Kl. henad 23 kom fru og pigerne op med punch, det satte endnu mere gang i løjterne. Så meget trampede de dansende, at lampeskærmene på lysekronen i forvalterfamiliens spisestue nedenunder næste dag sad skævt.

Engang var husjomfru Birte Olsen og hendes søster måske også blevet lidt bløde i knæene, da de sent på aftenen skulle anrette natmaden, som var røde pølser. Da de bar af sted med den store gryde fyldt med kogende vand og pølser fra kælderkøkkenet, tabte de gryden på jorden, så indholdet af kogende vand og pølser sejlede ud på gårdspladsen. Men, som husjomfru Birte sagde:

"Hvad man ikke ser, har man ikke ondt af" og pølserne gled ned, dog med en bemærkning fra forvalteren om, at "de knasede".

Efter de knasende pølser sagde proprietæren pænt "tak for i aften", og begyndte at gå ned ad trappen, da staldkarlen, som havde fået en tår over tørsten, i kådhed udbød: "Go'nat din gamle sjoer!".

At proprietæren var svært tunghør, var lige ved den lejlighed en stor fordel.

Stuepigen Birgit ved et af de opdækkede borde i kælderen.

Høstgilde i 1960. I forreste række fra venstre: Husmand Poul Nielsen. Karl Kai Olsen. Tømrer Olav Petersen. Husjomfru Birte Olsen. Yderst til højre en af gårdens landbrugselever.

Stuepige Ruth Olsen og landvæsenselev Klaus Perch-Nielsen.

Staldkarl Ejner og karl Kai Olsen.

Til venstre husmand Poul Nielsen.
I midten proprietær Christen Hansen.
Til højre høstmedhjælper og
barnebarn Lars Poulsen-Hansen.

Høstgilde i 1960. Trængsel omkring natmaden-
som altid røde pølser. Fra venstre karl Kai Olsen
Staldkarl Ejner. Forvalterparret Folmer og Ingrid
Nielsen. Husjomfruens søster Jytte Olsen.

Rengøringsholdet efter høstgildet:
Peter forkarl og husjomfru Birte Olsen.

Proprietærens 75-årsdag:

Den 1. november 1956 fyldte proprietæren 75 år. Der blev plantet et magnolietræ i
parken, en gave fra personalet. I forgrunden ses proprietærparrets svigerdatter og Peter
forkarl i gang med at plante træet. Fra venstre: Tage Perch-Nielsen, Christen Hansen,
Tages frue, NN, NN, Knud, Oluf og Rosa Olsen, Else Persson og proprietærfruen.

Fritid

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

Juleaften kom proprietæren stolt ned til forvalterfamilien med godteposer til børnene. Humøret var højt med en lille cerut i munden. Han tilbød, at forvalterfamilien kunne køre med til julegudstjeneste i Reerslev kirke.

Gårdens tjenestepiger måtte på skift arbejde, for der var gæstebud både ved jule- og nytårstid. Til daglig havde de fri én eftermiddag om ugen samt hver anden weekend. Her kunne de enten tage hjem til deres familier eller blive og gå til bal i forsamlingshuset eller cykle til Taastrup og måske gå i biografen.

Det skete ikke så sjældent, at unge mennesker fandt sammen på Barfredshøj, og så blev der 'gået tur' i skoven.

Proprietærens nevø, forvalter Ebbe Vallø Hansen og husjomfru Nanna Belling, stuepigen Ruth Bærentsen og husmand Knud Olsen, samt pigen Anne-Marie Aarup og karlen Svend Poulsen, blev par her.

Ruth var stuepige på Barfredshøj og mødte her husmand Knud. De to blev gift i 1956.

Mange af de unge mennesker på Barfredshøj gik til gymnastik om aftenen. I deres fritid kom pigerne også ofte ned til forvalterboligen for at få en kaffetår og sludder i køkkenet hos min mor. Skulle mine forældre i byen, var enten en af pigerne eller en af landbrugseleverne barnepige for min søster og jeg.

Mine forældre blev somme tider spurgt, om de ville køre søndagstur for det gamle proprietærpar. Engang, hvor jeg var med, gik turen til Dyrehaven nord for København. Udflugtens højdepunkt var besøg på et fint konditori med kager og chokolade.

Pigerne og eleverne blev et par gange om året inviteret med herskabet i cirkus, teater eller biografen. Engang var pigerne med i Scala at se filmen "Can-can" med Frank Sinatra og Shirley MacLaine.

Andre gange blev der budt på aften the hos proprietærparret, og senere, da parret fik fjernsyn, blev tjenestepiger og landbrugselever enkelte gange indbudt til at 'kigge med'. Samme indbydelse fik forvalterfamilien, før de fik eget tv-apparat. Så sad alle klistret til skærmen i tv-stuen oppe i hovedbygningen.

Det gjaldt for eksempel, da Danmarks Radio lavede en storstilet indsamling til Ungarn, efter Ungarn-opstanden i efteråret 1956, hvor befolkningen gjorde oprør mod Sovjetunionens besættelse af landet.

Ungarnshjælpen

I efteråret 1956 opstod der et oprør i Ungarn, ledet af studenter og arbejdere, som ønskede demokratiske reformer. Protesterne gjaldt dels det kommunistiske styre, som havde ledet landet, siden 2. verdenskrig sluttede, dels den sovjetiske militære tilstedeværelse i landet. Sovjet svarede igen ved at sende Den Røde Hær ind i Ungarns hovedstad Budapest, hvor opstanden blev brutalt nedkæmpet af de sovjetiske soldater.

Ungarnshjælpen - en af de utallige indsamlinger

Det lykkedes at samle næsten fire millioner kroner ind. I nutidskroner svarer det til op mod 55 millioner kroner.

Omkring 2.500 ungarere og omkring 700 sovjetiske soldater mistede livet under kampene. Flere tusinder blev såret, og næsten en kvart million mennesker flygtede fra landet.

Af dem kom op mod et tusind til Danmark som flygtninge.

I foråret 1957 arrangerede Danmarks Radio et storstilet indsamlingsshow til fordel for Ungarnshjælpen med titlen "Underholdning for millioner", som blev sendt over tre lørdage i både fjernsyn og radio. Mange almindelige danskere gav en skærv, og store firmaer kappedes om at give mest.

Hovedbygningens husholdning

– i 1960'erne –

Livet på Barfredshøj forandrede sig i høj grad, efter at gårdens kvægbesætning blev solgt i 1961. Med et slag var der ikke længere brug for alle de folk, som hidtil havde været knyttet til arbejdet med køerne. Fodermester, røgttere og malkekoner måtte finde noget andet at bestille, og med dem forsvandt også deres familier. I forbindelse med industrialiseringen søgte de ind til byerne som ufaglært arbejdskraft, og mange kom til at arbejde på fabrikkerne.

I takt med, at maskinerne efterhånden tog over op gennem 1960'erne skrumpede også markpersonalets antal. Forvalteren kunne klare arbejdet med to mand. Et par grise var, hvad der var tilbage af dyr på Barfredshøj.

Tilsvarende lå det store folkekøkken i hovedbygningen, som førhen havde summet af liv, nu stille hen. Proprietærparrets husholdningspersonale var reduceret til én tjenestepige og en konehjælp, som sørgede for madlavning, rengøring, opvask og andre opgaver.

Efterhånden blev det sværere at få unge piger. I 1960'erne havde de fleste unge piger andre planer og andre drømme.

Den sidste unge pige i huset rejste sommeren 1964. Herefter måtte den aldrende frue klare sig med konehjælp.

De tre huse i Kohusrækken, der før havde tjent som arbejderboliger for Barfredshøjs husmænd og røgttere, blev lejet ud. I nogle tilfælde blev der indgået en aftale om, at kvinden i huset forpligtede sig til arbejde hos det gamle proprietærpar og hjælpe med rengøring og madlavning. Til gengæld boede hun og familien vederlagsfrit.

I fodermesterhuset boede gennem en del år Ingeborg Hansen med sin søn, Karl-Viggo. Hun var en god hjælper for proprietærparret på deres gamle dage. Af og til kørte fru og proprietæren til Baldersbrønde for at spise til aften på motellet der.

Loftet over kostalden

På loftet i næsten hele kostaldens længde var der hø og halm. Mod syd var der et særligt rum til grovfoder og soja.

Transportøren sender halm- og høballer op på loftet over kostalden.

I 1953 byggede gårdens tømrer, Olav Petersen, en mekanisk sliske på loftet over kostalden. På slikken kunne hø og halm i transporteres i hele kostaldenes længde. Ud for hver af de tværgående gange nede i stalden var der en lem, så der kunne styrtes hø eller halm ned til brug som foder og strøelse til dyrene.

Midt i stalden var et stort roehus. Ud mod gårdspladsen lå 'mejeriet', det vil sige mælkekøleanlægget og rampen til mælkejunger.

Ajlebeholder

Alt flydende gødning fra kostalden blev opsamlet i gårdens nedgravede ajlebeholder, i møddingens nordlige ende. Den faste del blev manuelt muget ud to gange om dagen. Efter at være læsset på en trillebør med en møggreb, blev møget kørt ud på møddingen.

Hestestald

Længen til venstre, set fra hovedbygningen, var gårdens hestestald fra 1944. Den var bygget i egetømmer og havde plads til gårdens 14 arbejdsheste. Før besættelsen, før biler blev almindelige, og før den første traktor kørte ind på Barfredshøj, var her også plads til fire køreheste, to rideheste og to følbokse til eget tillæg af heste.

Forvalterbolig

Forvalteren med hans familie boede i en lejlighed midt i hestestaldslængen.

Garage

Kort før besættelsen havde proprietæren købt en 6-cylindret sort Vauxhall til afløsning for en Buick fra slutningen af 1920'erne. Bilen med nummerpladen A 812 stod i garagen mellem forvalterboligen og resten af værelsesfløjen.

Under krigen, hvor private ikke kunne få benzin, var Vauxhall'en klodset op. Den blev i foråret 1956 udskiftet med en grøn Rover 75, også 6-cylindret og med læderindtræk. Fodermesteren overtog da Vauxhall'en til afløsning for sin Adler med trækarosseri.

Roveren blev vasket og poleret hver lørdag, et betroet job, som først Bertha Nielsen, siden husmand Knud Olsen klarede.

Karle- og elevværelser

I 1930'erne blev to store vognporte nedlagt. Her havde tidligere stået to hestekøretøjer.

Dels en charabanc, med bænke anbragt på langs, så passagererne sad med front mod hinanden. Dels et andet stadskøretøj. Hvor de fine hestevogne havde stået, blev der nu plads til at indrette fem værelser og en samlingsstue for gårdens landbrugselever.

Charabanc-hestevogn.

Staldmesterens værelse

Gårdens staldmester havde sit eget værelse med selvstændig indgang ud til gårdspladsen.

Loftet over elevværelser

På loftet over fløjen med elevværelser blev der opbevaret seletøj til hestene. I gavlen var der to værelser til daglejere i høsten. Når der var høstgilde på gården, var her musik og dans.

Hestestaldsloft og avneloft

Gården havde et avnefyrr. Avner er de tynde beskyttelsesblade, som sidder omkring kernerne på korn. Når kornet tærskes, løsnes avnerne og flyver omkring. På Barfredshøj blev de blæst op på loftet gennem et rør. Fra loftet kunne avnerne føres ned til fyret. Halm til hestene lå i den anden ende af avneloftet. Avnefyret blev udskiftet med et oliefyr i midten af 1960'erne.

Tømrerloft

Olav Petersen fra Tune var fast tilknyttet Barfredshøj som tømrrer. Han opmagasinerede træ på tømrrerloftet, hvor han også havde sin høvlebænk stående.

Bolig for ugift forvalter

Da proprietæren var yngre, havde han haft en ugift forvalter, der boede i en lille lejlighed i den øverste ende af kostalden op mod hovedbygningen. Han havde sin egen spisestue ved siden af elevernes i kælderen under hovedbygningen.

Slagterum

I den del af kostaldslængen, der vendte op mod hovedbygningen, lå gårdens slagterum. Her var en stor gruekedel til at koge vand i samt en talje til at hænge kalv eller gris op i.

Til jul slagtede man tre store grise. De blev parteret, og foruden det, som gik til husholdningen i hovedbygningen, blev der delt ud til de gifte folk og forvalteren, da det var en del af deres løn.

Vandbeholder og pumpehus

Ved branddammen lå en vandbeholder og et pumpehus fra egen vandboring. Her lå også et lille simpelt toilet – et 'das'.

Hønsesus, andesus og gåsesesus

Til gården hørte tre huse til fjerkræ. De lå nord for laden og var proprietærfruens domæne, og hun styrede den dermed forbundne økonomi. Efter behov gik hun ned og tog en høne eller en stor kylling, som med et rask tag fik knækket halsen.

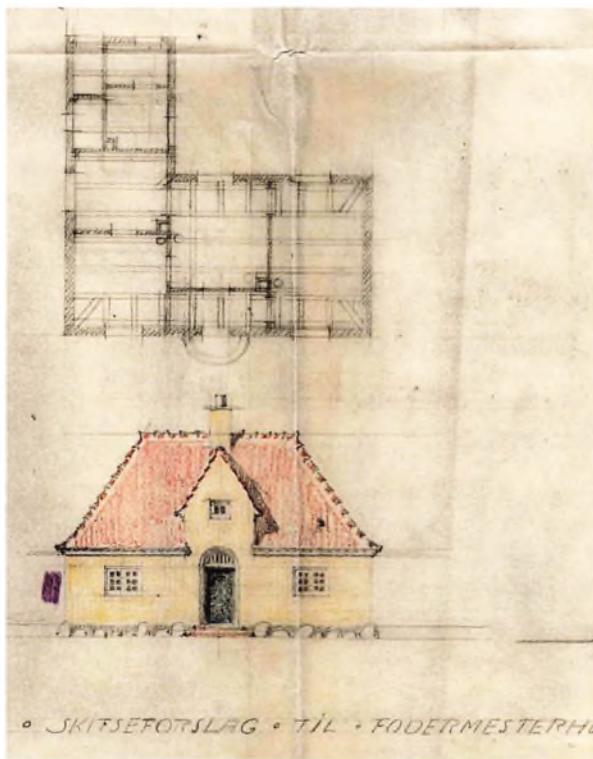
Maskinhus

Mellem laden og fodermesterhuset lå et maskinhus til opbevaring af plove, selvbindere og andre markredskaber, mens giftsprøjten var placeret i en af vognportene ved ladens nordside. Maskinhuset blev revet ned, da de selvkørende mejetærskere blev for store og høje, så de måtte parkeres i laden.

Fodermesterhuset

I 1914-1915 bad proprietæren sin gode bekendt arkitekt Gerhardt Poulsen om at tegne et nyt fodermesterhus med tilhørende garage. Huset skiller sig ud ved at være gulkalket – i modsætning til gårdens øvrige hvidkalkede bygninger. Det er en vellykket bygning med rødt tegltag og hvidmalede småsprossede vinduer. Fodermesterhuset på Barfredshøj har i øvrigt en 'storesøster' ved Nyborg Strand, tegnet af samme arkitekt.

Huset var kakkelovnsfyret, og der var das i sidelængen. Dasset blev erstattet med et wc i midten af 1950'erne.

Skitse tegning til Barfredshøjs fodermesterhus udarbejdet i 1917 af arkitekt Gerhardt Poulsen (1883-1918).

Barn på Barfredshøj

Skolegang

I 1960'erne og 70'erne forandrede skolen sig.

Endnu i begyndelsen var der elementer af den gammeldags 'sorte' skole. Lærerne måtte slå og på anden måde ydmyge og afstraffe eleverne. Der var også tydelig forskel mellem by og land og mellem sociale grupper. Langsomt blev den strenge disciplin blødt op, og skolen bevægede sig mod en skole, der i mange træk ligner nutidens, hvor idéet er, at alle børn får samme type skolegang uden deling eller forskel i antal skoleår.

I 1970'erne var det slut med de sidste kønsopdelte fag, så drenge også havde håndarbejde og husgerning og pigerne sløjd.

Reerslev Skole: Reerslev Skole var typisk for landsbyskolerne på landet i gamle dage. Man gik i skole, fra man var syv år, til man blev konfirmeret som 14-årig. Nogle stoppede deres skolegang her. Andre måtte til Roskilde eller andre større byer for at fortsætte skolegangen her.

Syv års skolegang

Frem til 1972 var der 7 års undervisningspligt i Danmark.

Med 1958-loven kunne man efter 7. klasse enten tage almindelig 8.-9. klasse eller gå i den mere boglige 1.-2. realklasse. Herefter kunne man enten afslutte med 3. real og realeksamen, eller gå i gymnasiet – eller begge dele.

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

En streng lærerinde

Selv startede jeg i 1. klasse på Reerslev Skole i 1959 og husker skolevejen til Reerslev som drøj at cykle, når vejret drillede. I snestorm måtte vi børn gå, hvis vi da ikke var så heldige, at husmand Stanislav Persson kørte os til skole i traktor. På vejen til skole mødte vi af og til en rytter. Det var baron, kammerherre og hofjægermester Christian Lerche fra godset Benzonsdal, som fra sin sadde hilste pænt på.

Jeg var noget betænkelig med henblik på min skolestart. De store drenge på gården havde nemlig advaret os småpiger om, at lærerne var strenge. Det gik nu bedre end forventet. Men sandt er det, at vores lærerinde, frøken Ulla Colberg Holm, havde et temmelig voldsomt temperament, så man var bedst tjent med at holde sig gode venner med hende.

Frøken Holm var lille og tæt og noget mandhaftig i sin fremtoning. Hun gik altid i skjorte og nederdel og brugte en del af sin fritid som 'lotte' i Lottekorpsset under hjemmeværnet, som ydede støtte til Hæren i form af signaltjeneste, forplejnings- og sanitetsopgaver. Hendes yndlingspositur var at stå med en tommel i linningen.

Klassekammerater, som havde svært ved at kende forskel på vokalerne æ, ø og å, blev sat på en forhøjning foran tavlen med bogstavsættekasser. Så kunne de sidde der til spot og spe, udstillet foran klassekammeraterne. Her fik de besked om at sætte bogstaverne sammen til ord, mens de andre elever så og hørte på det.

En af mine skoleveninder, Birte Lindhard, måtte med tårer i øjnene tåle denne ydmygende og hårdhudede behandling. Dagen efter i spisefrikvarteret kom hendes mor, som var en stor dame, sejlene ind gennem skolegården. Hendes ansigt var som en tordensky, og hun gik lige i kødet på frøkenen, som fik 'læst teksten' grundigt.

Efter det optrin ophørte frøken Holm med at bruge bogstavsættekasserne - i 'udstillingsøjemed'.

Frøkenen brugte en tung bog til at slå formastelige børn oven i hovederne med. En 'flad' ørefigen kunne også forekomme, inden synderen blev sat i skammekrogen. Og endelig var der spanskrøret. Ofte proklamerede den håndfaste frøken, at hun som lærer havde lov til at afstraffe vi elever med tre slag i rumpen med spanskrøret. Det var der mere end én elev, der fik at føle.

Spanskrør

Slag med spanskrøret

Et spanskrør kaldte man et stykke bambus, som tidligere blev brugt som strafferedskab i skolerne i Danmark.

Ifølge lærerinstruksen fra 1814 havde læreren ret til at straffe børn under 10 år "med et lidet Riis; de større med en tynd Tamp uden Knuder."

I 1860 var brug af "et tyndt Spanskrør" tilladt, fra 1938 dog kun med slag i bagdelen og uden på tøjet, og højst tre slag.

Først i 1967 blev legemlig afstraffelse i danske skoler afskaffet.

I hjemmene måtte børnene vente helt til 1997, før Folketinget valgte at vedtage en lov, der ophævede forældrenes såkaldte "revselsesret" – altså retten til at slå deres egne børn!

Én gang, hvor min søster og jeg kom gennemblødte til skole efter fire kilometers vandring i snestorm, viste frøken Holm dog barmhjertighed og gav os nogle tæpper, så vi kunne slå dem om os, mens vi sad i klassen og ventede på, at vores bukser tørrede på radiatoren.

Skrev med pen og blæk

Frøken Holm havde de små klasser, blandt andet til dansk. Der gik ikke så mange børn i hver klasse, så man havde samtlæsning, undervisning af 2 klasser samtidig, i flere fag. Vi havde blækhus i pultene og lærte at skrive med pen. Nogle var heldige at få en rigtig fyldepen i gave til jul eller fødselsdag. Fyldepennen levede op til sit navn: Den kunne fyldes med blæk. Man skruede pennen fra hinanden. Trykkede på gummi-blækbeholderen, og dyppede pennen ned i blækhuset. Undertrykket sørgede for, at der på den måde kunne suges blæk op i fyldepenne.

Før fyldepennens komme måtte man med gammeldags pen på et penneskaft dyppe pennen i blækhuset. Alt efter pennens beskaffenhed og elevens behændighed kunne der forekomme utilsigtede blækklatter, som ikke pyntede, og så måtte man bruge trækpapir til at suge op med. Først nogle år senere kom kuglepennen, og tilladelse til at skrive med sådan én fik eleverne ikke straks.

Frøkenen havde sine yndlinge. Det var de særligt dygtige, og disse 'udvalgte' fik den ære at blive sendt ned efter 'små sorte' i Brugsen. Det var nogle hårde, hagllignende lakridspastiller i metalæske. Som regel skulle hun ved samme lejlighed have en pakke med 10 Delicado-cerutter.

Skoleåret startede 1. april, og foruden undervisning fra mandag til fredag var der også skolegang om lørdagen.

På de sidste to klassetrin, svarende til vore dages 6. og 7. klasse, havde pigerne hver lørdag frøken Holm i husgerning. I løbet af de fire timer lærte hun os at lave mad og vi 'blev klædt på' til at gøre rent og vaske tøj.

Var hun i godt humør, hentede hun en krukke syltede blomster i skabet og bevæbnede sig med en stegegaffel. Så var det bare om at stille op på række, og så måtte vi efter tur hapse en sveskeblomme fra frøken Holms stegegaffel.

Frikvarter

Når timen var slut, kunne der nok være brug for at få brændt noget energi af. I frikvarteret hinkede vi og legede tag-fat og blindbuk.

Vi sjippede også i bue, med et langt sjippetov, eller tit to sjippetove, der var bundet sammen. To blev valgt som svingere, mens resten stillede sig i en række. Første i rækken bestemte, hvad vi skulle lave, og så gjaldt det om at hoppe ind i buen og ud igen på den helt rigtige måde. Det krævede både rytmisk sans og nogle gange mod, når der blev svinget med dobbelt hastighed. Når, der var én, der lavede en fejl, og buen gik i stå, afløste han eller hun den ene svinger.

Tit sang vi, mens vi sjippede. En populær remse var:
Der kom en mand fra det Røde Hav. Ej sikkelej sikkelatetus.

*Vi havde også en sangleg, som var meget populær i nogle år i skolegården. Pigerne stod i en rundkreds med en pige inde i kredsen. Alle sang:
"Åh, Bodil vil du ride på livets glade vej med – og så bestemte kredsen, hvem der skulle være pigens udkårne – svar ja eller nej?"*

Nu var det så op til pigen i rundkredsens midte at overveje og svare: *"Ja, jeg vil gerne ride på livets glade vej med Jan ved min side, for ham elsker jeg"*.

"Altså, hvis hun ikke svarede "Nej!" og sluttede med et:
"For ham hader jeg".

Det var en blanding af gys og fryd at få lov til at udpege kærester på denne måde.

I begyndelsen af 1960'erne kom der et ungt lærerægtepar til Reerslev Skole. Birthe og Knud Rasmussen var et frisk pust, særlig Birthes gode humør og energi kunne sætte lidt kulør på den ellers noget 'sorte' skole, hvor børnene skulle bukke og neje, når lærerne gik gennem skolegården.

I de større klasser underviste førstelærer Nielsen, som var streng, men retfærdig.

Besøg af skolekommissionen

En gang om året var der besøg af skolekommissionen med formanden, gårdejer og lokalpolitiker Harry Sørensen, i spidsen. Det var noget, vi elever gruede for. Vores forældre havde lov at komme denne ene dag, hvor de sad på en stolerække bagest i klassen, mens vi blev 'overhørt', som det hed.

På tur fik vi et mundtligt regnestykke, som vi skulle komme med facit på. De fleste var generte og røde i hovederne. I dansk skulle vi hver læse et stykke op fra læsebogen, som for eksempel kunne være "Ole Bole".

Billedtekst: Skolebøgerne på Reerslev Skole var tudsegamle og slidte. Men hver elev fik en helt ny sangbog og en salmebog til øje og streng besked på at passe godt på dem.

Ole Bole ABC

Læsebogen eller ABC'en "Ole Bole" udkom første gang i 1927. Den var skrevet af seminarielærer Claus Eskildsen og med tegninger af den siden så berømte vittighedstegner Storm P. Frem til omkring 1960 udkom bogen i flere hundrede tusinde eksemplarer. Ole Bole var for de fleste danske børn i denne periode vejen ind i læsningens verden, hvor de mødte dette rim:

Læs i denne bog som Ole, så kan du gå glad i skole, og du bliver flink og stor, til glæde for din far og mor.

*"Ole Bole" byggede på lydmetoden og indeholdt uforglemmelige rimede vers som:
Ole Bole gik i skole,
med sin søsters røde kjole,
kom hjem klokken fem,
gik på hovedet i sin seng,
Ole vip, Ole vap, du slap!*

Skoleudflugt

Den årlige skoleudflugt foregik med bus til et spændende sted inden for en rimelig køreafstand. Det kunne være godset Nysø ved Præstø, Møns Klint, eller herregårdene Bregentved og Gisselfeld.

I 6. og 7. klasse var eleverne med toget på lejrskole i Helsingør og boede på vandrerhjemmet "Grev Moltkes Palæ". Det var sjovt at sove flere sammen i køjesenge. Vi drillede hinanden med at putte sten og andre gode sager i soveposerne. En dag gik turen med færge den korte vej over Øresund til Helsingborg, hvor vi handlede i varehusene EPA og TEMPO, her købte flere af pigerne deres første læbestift.

Juletræsfest i forsamlingshuset

Juletræsfesten i Reerslev Forsamlingshus var et af årets højdepunkter. Eleverne sang "Et barn er født i Betlehem" og "Dejlig er den himmel blå", mens de travede rundt om et kæmpestort juletræ. Forældrene havde i fællesskab sørget for godteposer med en appelsin, et æble og en figen, til at fylde godt i posen, som ikke rummede så meget slik. Forældrene fik kaffe, mens børnene lavede glidebaner på parketgulvet.

Dans

I sommersæsonen gik børnene til dans i forsamlingshuset i Reerslev. Underviser var Lis Helmbæk, hvis mor Ella Kofoed havde grundlagt "Kofoeds Danseskole" i Taastrup. Fru Helmbæk havde et særligt tag på uartige drenge, som blev trukket af sted ved øret. Der var aldrig drenge nok, så pigerne ventede spændt på at blive budt op.

Min søster og jeg var altid i pæne, stivede sommerkjoler med 'kridtede' sandaler. Når vores lædersandaler var blevet lidt 'trætte' og slidte at se på, så lavede mor en pasta af kridt rørt op med vand og smurte det på sandalerne med en gammel tandbørste. Efter at have tørret i solen, så sandalerne nye og fine ud.

Til afdansningsballet var vi i nylonkjoler med strutskårter og sorte laksko. Her blev der uddelt 5- og 10-års medaljer til de vedholdende elever. De fik oven i købet kindkys af den energiske danselærer.

Når danseopvisningen var overstået, var der underholdning. Drengene dansede sømandsdans, mens Lis Helmbæks egne to piger lavede akrobatik.

Gymnastik

Om vinteren gik børnene til gymnastik. Det var nogle gange lidt af en prøvelse først at cykle til skole og tilbage igen. Og så senere samme dag at cykle de samme fire kilometer frem og tilbage til Reerslev. I første klasse gik vi til gymnastik i skolens gymnastiksal. Her var vores lærer fru Buhl, som boede på gården Lundhøj i Reerslev. Til en gymnastikopvisning i Roskilde på Hotel Roar dansede fodermesterens datter Inge og jeg parvis, mens vi sang "Hønsfødder og gulerødder".

Senere blev Ann-Marie Kragkjær fra Thorlundegården gymnastikleder. Gymnastikopvisningen i forsamlingshuset med bal bagefter trak mange lokale tilskuere.

Færre børn på Barfredshøj

De første skoleår var vi flere børn, som kunne følges ad til skole. Men så, da kvægbesætningen på Barfredshøj blev solgt i 1961, flyttede fodermester- og røgterfamilierne. Fra da af var min søster og jeg som døtre af forvalterparret de eneste børn tilbage på Barfredshøj. Der blev så stille, da alle aktiviteterne i forbindelse med

kørerne stoppede. Det var en tryk, hjemlig og rar fornemmelse at høre lydene fra stalden, når dyrene slog sig i tøjret, og når der blev skåret hakkelse til dyrene.

Efter syv år i Reerslev skole, måtte man videre til en større by, hvis man ville fortsætte skolegangen og eventuelt afslutte med at tage realeksamen eller studentereksamen.

Selv kom jeg til at gå på Roskilde realskole, Gråbrødre Skole. En enkelt pige fra min klasse og et par af drengene sluttede efter de syv års skolegang i Reerslev.

Bus nummer 127 med chaufførerne Olsen og Larsen, der dengang kørte ad Thorsbrovej, fungerede som skolebus til Roskilde for os fra Torslunde, Reerslev og Vindinge. Nu føltes det meget isoleret at bo på Barfredshøj, for ud over skolebussen var der kun dårlige busforbindelser. Da jeg fyldte 16 år, købte jeg derfor en knallert, så jeg bedre kunne holde kontakten til kammeraterne i Roskilde. Jeg kørte også til og fra mit fritidsjob på motellet i Baldersbrønde.

Naturen som legekammerat

Det var ikke let at få tjenestepiger længere. I stedet fik proprietærparret hushjælp gennem et særligt arrangement. De lejede fodermesterhuset ud, på den betingelse, at lejeren skulle arbejde som hushjælp i hovedbygningen.

Først flyttede fru Knoblauch ind. Hun var enlig mor med en voksen datter og en søn, Leif, der var lidt yngre end mig.

Da de flyttede efter et par år, flyttede fru Hansen ind med mand og sønnen Karl Viggo. Igen på betingelse af, at fru'en skulle arbejde oppe i hovedbygningen hos det gamle proprietærpar.

Både Leif og Karl Viggo blev mine gode legekammerater, og mig ville de gerne lege med, for jeg var glad for at klatre i træer og med på drengenes vilde lege.

Jeg elskede virkelig at være ude i naturen. Om foråret var skovbunden i parken omkring hovedbygningen fuld af gule kodrivere. Her var også masser af vinbjergsnegle.

Om sommeren plukkede jeg vilde bær i skoven nede ved Kohusene. Skoven var ganske særlig, et spændende, vådt vildnis. Langs Lille Vejleå fra skovområdet Djævlekrogen over mod godset Gjeddesdal levede der nogle spændende moosesnegle med højt, snoet hus, som jeg fandt uhyre interessante. Jeg tog nogle af dem med hjem og havde dem i et stort sylteglas i vindueskarmen på mit værelse, hvor jeg fodrede dem med håndplukket grønt. Sneglene formerede sig under fangenskab, for pludselig lå der en stor geleklat med masser af bittesmå snegle indeni. Da der en dag kravlede små snegle rundt i vindueskarmen, fik jeg besked på at sætte hele bestanden tilbage til naturen.

Da jeg blev lidt ældre, sørgede mine forældre for at holde mig beskæftiget. Jeg var med til roehakning, halmafbrænding og til at passe korntørreriet. Sidstnævnte var et betroet job, hvor man med jævne mellemrum skulle efterse ryste-renderne for at sikre, at kornet flød som en lind strøm og ikke klumpede sig sammen. Sådant en prop kunne forårsage overløb, så kornet løb ud over det hele.

Da jeg var i 13-års-alderen, fik jeg arbejde som afrydder på Gabriels Motel i Baldersbrønde. Arbejdsuniformen var en nydelig lyseblå nylonkittel med et lille hvidt pynteforklæde.

Til at starte med kørte jeg rundt med et rullebord og tog af bordene og fyldte og tømte den store opvaskemaskine.

Om søndagene var Roskildevej fuld af biler. Folk var ude at køre søndagstur og kom ind på cafeteriet og købte kaffe, chokolade, lagkage, boller og æblekage eller pølser, grillkyllinger, fiskefileter og pommes frites. Det kunne godt ligne en slagmark, når folk rejste sig fra bordet. Så var det om at rubbe neglene, så der var klart til de næste bølger af sultne søndagsgæster.

Snart avancerede jeg, kom til at stå i kassen og fik hurtigt mere og mere betroede opgaver. Fru Gabriel lærte mig at lave mad på de kæmpestore pander. I køkkenet på Gabriels Motel har jeg stegt utallige koteletter og hakkebøffer. Der skulle også røres frikadellefars og mayonnaise i en stor røremaskine og laves sovs i litervis i mægtige gryder.

Jeg lærte at gå på med krum hals og kan huske engang, hvor min mor kom på besøg. Hun gjorde store øjne, da hun så det store menageri, jeg havde ansvaret for. Ansvaret gav selvtillid, og siden har jeg aldrig været bange for store portioner. Det var en god erfaring at få med i rygsækken.

Hjemme på Barfredshøj hos proprietærparret kunne man af og til også bruge min assistance, hvis der kom gæster til frokost. Så blev jeg spurgt, om jeg kunne komme over og lave nogle lette frokostretter.

Fru Gabriel overlod efterhånden indkøb til køkkenet samt pasning af receptionen til mig. Jeg arbejdede der i perioder efter at have forladt skolen med realksamen.

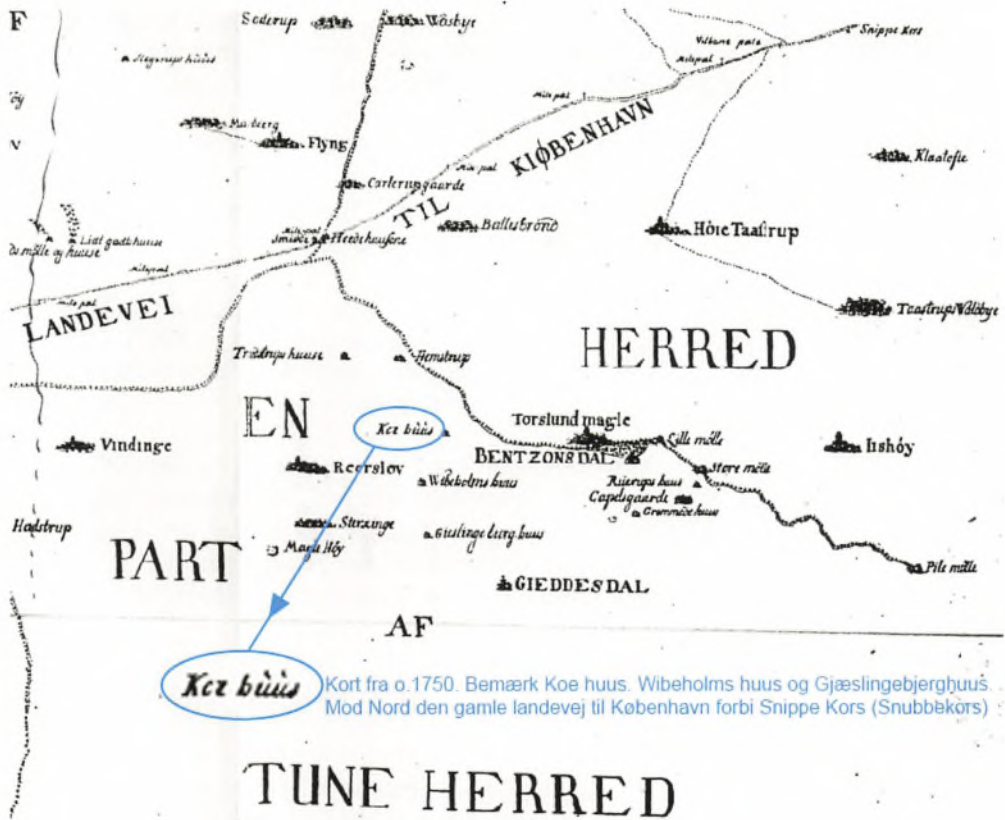

*Mie, forvalterens
12-årige datter,
hjælper til med
halmafbrænding i 1964.*

Kohusene

Fortalt af Mie Bernhagen, forvalterens datter:

På den vej, som i dag hedder Thorsbrovej, ligger en række huse, der aldrig har heddet andet end Kohusene. Husene er anført på gamle kort fra før 1750, altså før Barfredshøj blev opført. Siden kom tre af kohusene til at høre til Barfredshøj og tjente her som arbejderboliger for husmænd og røgere ansat på proprietærgården.

Kohusene i 1950'erne og 60'erne – beskrevet startende på toppen af Kohusbakken:

Thorsbrovej 19: Her boede i 1940'erne en hr. Bodekær. Senere flyttede parcellist Ejner Olsen ind med sin kone hed Elna og de tre børn Leif, Erling og Bodil. En parcellist drev et mindre jordbrug på et udstykket stykke jord – en parcel – fra en større gård.

Thorsbrovej 21: Her boede Peter Søren Jensen (kaldet *Peter forkarl*) sammen med sin polskfødte hustru Kathrine og børnene Marie og Børge. Huset, de boede i, var et, som Peter havde arvet.

Kathrine ville ikke officielt være ved sin polske herkomst. Hun blev også kaldt Sonja, fordi hun i hver sætning sagde 'såd'nja'. Familien havde en kæmpe køkkenhave med frugtbuske og dertil hønse- og grisehold.

Peter forkarl havde sin egen gnæggende måde at tale på og gik altid med hat, af og til en af proprietærens aflagte.

Forvalterens kone købte æg hos Kathrine. En gang havde hun sendt datteren af sted på cykel for at hente æg, da det gik galt for hende på hjemvejen op ad alleen. Den store æggebakke med 30 friske æg kom i søgang på bagagebæreren, så den aften fik familien æggekage.

For børnene var det en svir at komme på besøg hos Peter og Kathrine, for der blev altid disket op med franskbrød med smør og hjemmelavet syltetøj eller æbleskiver med ribsgele.

Kathrine og Peters søn Børge flyttede ind i huset efter forældrenes død. Sidenhen blev huset solgt til glarmester Kent Nielsen fra Taastrup, som byggede huset om og satte førstesal på det gamle, lerklinede hus med stråtag.

Thorsbrovej 23

Her i Barfredshøjs røgterhus boede parret Gunner og Meta med deres fire børn: Drengtevillingerne Godtfred og NN, samt Mona og Knud. Gunner arbejdede som røgter i kostalden på Barfredshøj, mens Meta arbejdede som malkekone.

Frem til 1961, hvor gårdens køer blev solgt, var det røgterens opgave at stå for alt forefaldende arbejde i stalden, herunder fodring og udmugning. Efter salget af køerne, blev huset renoveret, og husmand/traktorfører Knud Olsen og hans kone Ruth flyttede ind med deres lille datter Inge. Siden kom lillesøster Bodil til.

Thorsbrovej 25

Denne lille landejendom havde i 1940'erne tilhørt en tjekkisk familie ved navn Polisenky. De havde både køer, grise og en hest eller to. Manden var kurvefletter, mens konen passede det lille landbrug. I 1950'erne og de tidlige 60'ere var stedet ejet af frøken Mie Thomsen, som alene ernærede sig af det, hun kunne dyrke og opdrætte på det lille jordstykke, hvor hun havde frugtbuske, høns og en fedegrís.

Mie var en lille, energisk og bestemt kone med vejrbidt ansigt og gik klædt i lange bukser og alpehue.

Hun havde overskud til at dele sit liv med en adopteret søn, Peter, som senere blev politibetjent.

Til høsten fik Mie hjælp fra folkene på Barfredshøj. Hendes veninde, Astrid Biehl, drev i 1950'erne hotel "Tre Hjørner" ved Sølvtorvet i København, hvor Mie holdt høstgilde for sine hjælpere.

Efter høstgildet kørte folkene fra Barfredshøj hjem i forvalterens grå Commer-varevogn med forvalteren ved rattet og Peter

forkarl på passagersædet foran. På bagsædet sad forvalterens kone med datteren Mie og Peters kone Kathrine. Stemningen var vældig festlig. Særligt højrøstet var Peter forkarl, der havde fået sig en lille tår over tørsten. Da de var næsten hjemme, og bilen blev vinket ind til siden af politiet, havde Peter svært ved at bide mishagsytringerne i sig. Forvalteren tyssede og tyssede! Betjentene kiggede undersøgende ind i bilen og spurgte, hvad der var bagi. Det viste sig, at politiet var ude for at se, om de kunne pågribe gerningsmændene til en række hønsetyverier, som var anmeldt på egnen.

"Vi har kun skørtehøns," skræppede Peter op, netop som vi fik besked på, at vi godt kunne køre videre.

Forvalteren skyndte sig at smække døren i og køre, alt imens Peter råbte:

"De so-o-orte labaner! De sorte labaner!"

Mie solgte siden landejendommen til kedelpasser Paul Wagner og købte sig en ny landejendom ved Arresø.

Peter forkarl efter en cykeltur i 1957.

Thorsbrovej 27

Inde ad markvejen, op mod vandværksskoven lå et hus, som var opdelt i to lejligheder, og som regel beboet af to familier, tilknyttet kostalden.

Der var ikke megen plads i lejlighederne, som hver havde to små rum i stueplan og et værelse på loftet til hver familie.

I den ene lejlighed boede Stanislav Persson, som var husmand og traktorfører på Barfredshøj, sammen med sin kone Else, der var datter af husmand Oluf og malkekone Rosa Olsen.

I den anden lejlighed boede på den tid en røgterfamilie med 10 børn. Børnene var meget uartige, pinte og plagede deres kæledyr, og der var altid en råben og skrigen. Stanislavs kone fik dårlige nerver af uroen. Det var en lettelse for Else, da en familie med kun fem – søde – børn flyttede ind.

Efter denne familie flyttede Elses bror Knud ind. Han var husmand og traktorfører og nygift med stuepigen Ruth. Deres ældste datter, Inge, kom til verden her.

Knud og Ruth flyttede siden til røgterhuset i nummer 23, da det blev ledigt efter salget af Barfredshøjs kvægbesætning først i 1960'erne

Herefter fik Stanislav og Else med datteren Lise hele huset for sig selv. Væggene mellem stuerne blev revet ned og huset indrettet til én familie. Noget så moderne som et badeværelse kom til! Hele det store areal foran huset ned mod vejen omdannedes til køkkenhave, hvilket var en stor hjælp til husholdningen, for så var de så godt som selvforsynende med hjemmedyrkede grøntsager.

Thorsbrovej 16A og B I dobbelthuset ved alleens begyndelse boede to familier. I nummer 16B den enlige polskfødte kvinde Antonine, som arbejdede i køkkenet på Barfredshøj. Antonine lavede en suppe fra sit fødeland, 'Kapusta', som hun glædede sin polske nabokone, Rosa, med.

Kapusta er det polske ord for kål, og retten laves af surkål (*sauerkraut*) eller frisk kål med bacon, champignon, løg og hvidløg.

Da Antonine døde, flyttede husmand Poul Nielsen med sin kone Bertha og deres tre børn Hans Peter, Annelise og Claus ind.

Bertha var Jehovas vidne. Hun blev fast konehjælp på Barfredshøj, hvor hun bonede parketgulve og olierede fliserne i kælderen, hvilket foregik med påspændte skumgummipuder under hvert knæ. Bertha stod også for den mere almindelige rengøring, vaskede proprietærens Rover og serverede ved selskaber iført sort kjole, kappe og lille, hvidt forklæde.

I den anden halvdel af huset, nummer 16 A, boede husmand Oluf Olsen sammen med sin polskfødte kone Rosa. Oluf blev kaldt 'Sørøveren', fordi han havde fået en tatovering af en fuldrigger på armen. Oluf var god til at fortælle historier og havde en livlig fantasi. Med et glimt i øjet sagde man om ham, at han havde været marinesoldat – i Slagelse!

Både Oluf og Rosa 'leverede' arbejdskraft til gården i kraft af deres fem børn, som alle kom til at arbejde på Barfredshøj.

Rosa arbejdede som malkekone og gik hver morgen klokken fire sammen med Meta op til gården for at malke. Der skulle malkes igen klokken fire om eftermiddagen. Hver dag.

Roepolakker

Polske landarbejdere, både mænd og kvinder, kom til Danmark i perioden 1893-1929 for at arbejde inden for landbruget med markarbejde, sukkerroedyrkning og optagning af sukkerroer. Der kom flest til Lolland og Falster, men der var også roearbejdere på Fyn og Djursland.

De allerførste polske sæsonarbejdere kom til at arbejde på de store nye sukkerroefabrikker, som blev etableret 1870'erne og 80'erne i Odense, Assens, Holeby, Stege og Nakskov.

De fleste af de gæstende polakker rejste hjem igen, når roesæson var slut, men enkelte blev vinteren over og påtog sig andet arbejde.

Generelt var de danske arbejdsgivere glade for polakkerne, idet man regnede dem som flittige og dygtige. I årene op til 1. Verdenskrig var der op mod 14.000 polske roearbejdere i Danmark.

For en del af de polske sæsonarbejdere lykkedes det gennem hårdt arbejde at få sparet så mange penge sammen, at de kunne blive jordejere, skabe egne forretninger eller blive håndværkere. Andre fandt arbejde som landarbejdere, røgttere og malkekoner rundt på de større gårde og godser.

Også på Barfredshøj, hvor Kathrine Jensen, gift med Peter forkarl, og malkekone Rosa (født Rosalia) Olsen oprindelig kom fra Polen. Det samme gjaldt Antonine, som hjalp til i køkkenet på Barfredshøj. Endnu en med polske aner var husmand Stanislav Persson, hvis mor var polskfødt.

Anslået 3.000 polakker slog sig permanent ned i Danmark og opnåede med tiden dansk statsborgerskab.

Folkeholdet

Ansatte på Barfredshøj i 1950'erne

Forkarl: Lavede alt forefaldende arbejde i have og mark foruden at pudse sko og sølvtøj. Peter Søren Jensen gift med Kathrine, som var født i Polen.

Husmand: Arbejdede i skov og mark.

Oluf Hylleqvist Stanley Olsen født 1894. Gift med malkekone Rosalia (Rosa) Olsen, født i Polen i 1898.

Oluf og Rosa fik fem børn: Marie, Olga, Else, Kai og Knud.

Husmand senere traktorfører: Arbejdede i skov og mark.

Stanislaw Persson gift med Else, som var barn af Oluf og Rosalia Olsen.

Stanislav og Else fik et barn: Lise.

Husmand senere traktorfører: Arbejdede i skov og mark.

Knud født 1935, som var barn af Oluf og Rosalia Olsen, gift med stuepige Ruth Bærentsen.

Knud og Ruth fik to børn: Inge og Bodil.

Husmand: Beskæftiget i skov og mark.

Poul Nielsen (kaldet *Penilen* - en sammentrækning af hans for- og efternavn) gift med Bertha. Poul og Bertha fik tre børn: Annelise, Hans Peter og Claus.

Karl: Kai Olsen, søn af Oluf og Rosalia Olsen

Røgter: Lavede alt forefaldende arbejde i stalden.

Gunner gift med malkekone Meta.

Gunner og Meta fik fire børn: Knud, Mona og et hold drengetvillinger, hvor den ene hed Godtfred.

Fodermester: Ledede og fordelte arbejdet i stalden.

Knud Jacobsen og hans kone Gerda arbejdede på Barfredshøj fra 1948 til 1961.

Knud og Gerda fik fire børn: Bodil, Henning, Kurt og Inge.

Forvalter: Ledede og fordelte arbejdet på hele gården, med undtagelse af i stalden, som var fodermesterens domæne.

Ebbe og Nanna Vallø Hansen 1946-1954. Deres datter Annette blev født, mens de boede på Barfredshøj. Senere fik de sønnen Lars.

Folmer Nielsen og hustru Ingrid 1954-1977.

Folmer og Ingrid fik to børn: Mie, født på Fyn, og Jane, som blev født, mens de boede på Barfredshøj.

Landbrugselever: Arbejdede i skov og mark i det halve til hele år, hvor de var i praktik på Barfredshøj.

Klaus Perch-Nielsen.

Hans Christian Yde.

Erik Rasmussen.

Bent Jørgensen.

Tjenestepiger:

Køkkenpigerne stod for madlavning og rengøring.

Stuepigerne serverede, holdt stuerne og fyrede i kakkellovne.

Husjomfruen var leder af køkkenet.

Husjomfru Tove Lütken.

Stuepige Ruth Bærentsen

Stuepige Inge Hansen (gift Justesen).

Husjomfru Alice Petersen.

Køkkenpige Elsa (barnebarn af malkekone Rosa og husmand Oluf Olsen).

Husjomfru Birte Olsen (gift Thyssen).

Køkkenpige Jytte Petersen.

Pige i huset Karen Eriksen

Stuepige Birgit.

Efterord og en stor tak!

Ideen til denne bog om proprietærgården Barfredshøj opstod hos Mie Bernhagen og Svend Poulsen-Hansen, som begge er henholdsvis opvokset og ofte er kommet på Barfredshøj.

Mie, født 1952, er datter af forvalterparret på Barfredshøj, og Svend er født 1944 som barnebarn af proprietærparret.

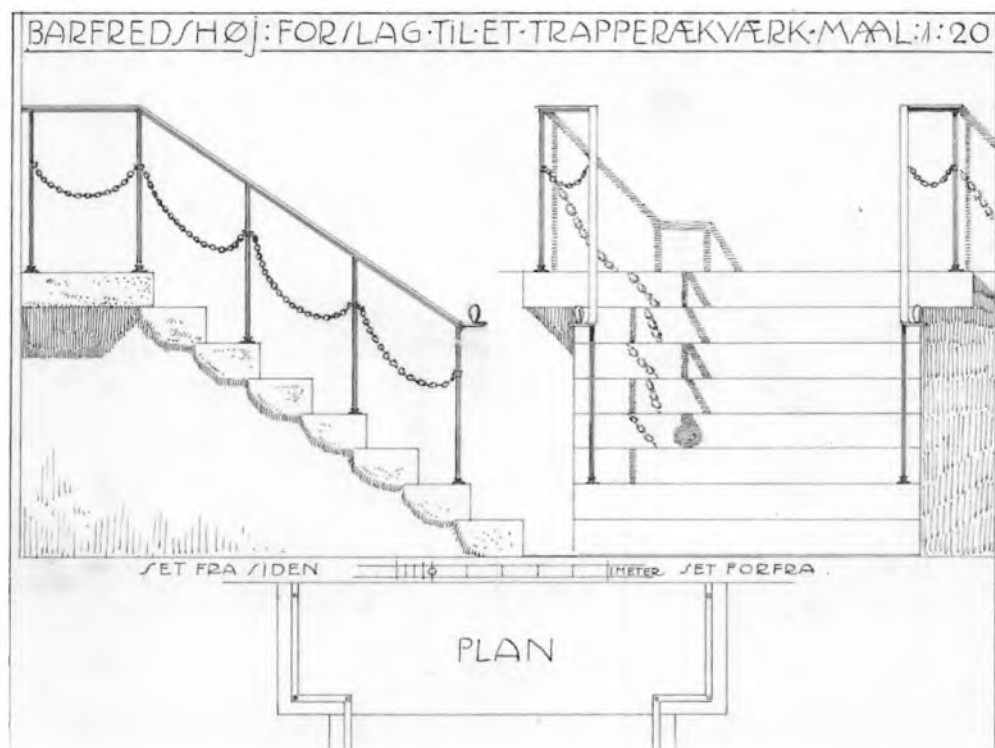
*Mie Bernhagen og Svend Poulsen-Hansen
fotograferet i 2007*

Følgende ansatte og børn af ansatte samt andre med relation til Barfredshøj skal have stor tak for deres bidrag til bogen med fotos og personlige beretninger om livet på Barfredshøj.

- **Ebbe og Nanna Vallø Hansen.** Forvalterpar.
- **Ingrid og Folmer Nielsen.** Forvalterpar.
- **Klaus Perch-Nielsen.** Søn af proprietærens nevø. Landbrugselev på Barfredshøj.
- **Inge Justesen.** Stuepige.
- **Birte Thyssen.** Husjomfru.
- **Anne Marie Aarup Poulsen.** Ung pige i huset.
- **Kai Olsen.** Søn af husmand Oluf Olsen og malkekone Rosa Olsen.
- **Else Persson.** Søster til tvillingerne Knud og Kai Olsen. Datter af husmand Oluf Olsen og malkekone Rosa Olsen. Gift med Husmand Stanislav Persson. Køkken- og rengøringshjælp.
- **Henning Nordstrøm Jacobsen.** Søn af fodermesterparret Knud og Gerda Jacobsen.
- **Kurt Nordstrøm Jacobsen.** Søn af fodermesterparret Knud og Gerda Jacobsen.
- **Inge Søndergaard.** Datter af fodermesterparret Knud og Gerda Jacobsen.
- **Gert Dilling-Hansen.** Landbrugselev og slægtning til proprietærfruen.
- **Hans Christian Yde.** Landbrugselev.
- **Erik Rasmussen.** Landbrugselev.
- **Johanne Larsen.** Datter af Marie Hansen, som var pige på Barfredshøj i 1938.
- **Tove Rasmussen og Mogens Larsen.** Begge aktive i Reerslev køre- og rideforening.
- **Lars, Svend og Per Poulsen-Hansen.** Proprietærparrets børnebørn.

En tak til Thorslunde-Ishøj Lokalhistoriske arkiv, Lars Robotham Hansen og Troels Oehlenschläger.

BARFREDSHØJS HOVEDTRAPPE

*Tegning af nyt gelænder til trappen mod gårdsiden
af arkitekt Gerhardt Poulsen 1916*

Tillæg til bogen

MINDER FRA BARFREDSHØJ

EN PROPRIETÆRGÅRD PÅ VESTEGNEN

U. Mølle Børnsgaard

FIK DU LÆST:

MINDER FRA BARFREDSHØJ

EN PROPRIETÆRGÅRD PÅ VESTEGNEN

v. Mie Bernhagen

I forlængelse af foreningens bogudgivelse fra 2018 har datteren af en tidligere ansat, stuepige Margrethe Larsen, indleveret sin mors erindringer samt 2 høstgildesange.

Margrethe Larsen var 17 år, da hun tjente på Barfredshøj. Forinden havde hun tjent 3 år på Stæregaarden i Stærkinde.

Margrethe var enebarn, og hendes datter beretter, at hun ofte fortalte sine to døtre om den sjove tid og sammenholdet imellem alle de unge mennesker på Barfredshøj.

Margrethe

Erindringer fra Barfredshøj 1938 – 1939

skrevet af Margrethe Larsen, 2. stuepige

1938-1939

1. Maj 1938 rejste jeg paa Barfredshøj, der skulde jeg være 2. Stuepige. Vi var fire Piger, 1 Husjomfru / Husholdningselev og 2 Stuepiger, de var alle tre flinke og arbejdede sammen med. Der var 6-7 Landvæsenselever, 1 Staldmester, og en Foderelev, som fik Kosten der, saa var der en Fodermester, 3 Røgttere, og 2 Husmænd, de fik ikke Kost, og boede saa i Huse nær Gaarden, Høstgildesang af Høsten og Fødsel de skulde jo opvækst, men ang de skulde have Mad, de var nu Røgtter og Fødelev skulde skam serveres mand, jeg var nu

Margrethe Larsen

1. Maj rejste jeg paa Barfredshøj, der skulde jeg være 2. Stuepige. Vi var fire Piger, 1 Husjomfru, 1 Husholdningselev og 2 Stuepiger, de var alle tre flinke og arbejdede sammen med. Der var 6-7 Landvæsenselever, 1 Staldmester, og en Foderelev, som fik Kosten der, saa var der en Fodermester, 3 Røgttere, og 2 Husmænd, de fik ikke kost, og boede saa i Huse nær Gaarden.

Herskabet fru en Paula og herren Christen Hansen

Herskabet bestod af Herren og Fruen, de skulde jo opvartes, hvergang de skulde have Mad, de varme Retter til Frokost skulde skam serveres pænt, jeg serverede til Frokost, og den anden Stuepige Midt-dagen, der altid bestod af to Retter Mad, bagefter Kaffe i Opholdsstuen. Det var et stort Hus at holde rent selvom vi var to om det. Jeg skulde kalde paa Proprietæren om Morgenen, saa pudsede jeg Fodtøj, medens den anden Pige dækkede Morgenbord. Jeg fik 50 Kr om Maanedn, det var en god Løn dengang, den anden Stuepige fik 80,00 Kr. Husholdningslevn- en fik ogsaa 50,00 Kr.

Husjomfruen fik 100,00 Kr, men hun havde ogsaa et stort Ansvar, og var oppe i tyverne. Fruen var vældig sød, jeg hørte aldrig hun skældte ud. Herren derimod,

kunde godt være lidt bister. Jeg var der kun et Aar, for jeg synes, der blev holdt for mange Selskaber, det brød jeg mig ikke om. Der havde jeg fri en Eftermiddag midt i Ugen, og hver anden Søndag fra Morgenstunden, og 1 Uges Sommerferie. Det var jo lækkert, vi skulde jo gøre det store Hus rent, og servere, fyre i en 3 – 4 Kakelovner, Køkkenet var i Kælderen, saa vi skulde Slæbe alt Maden op ovenpaa og ned igen, Porcelænet havde vi

dog deroppe, hver Mandag skulde vi vaske Klatvask og stryge det om Tirsdagen, der var mange Manchetskorter og stryge.

Hver Maaned vaskede vi Stovvask, saa kom Fodermesterens Kone og hjalp til, der var ogsaa to voksne Sønder, der kom hjem med Vasketøj, og alt Sengetøjet om os alle sammen, saa der var noget at rulle og stryge bagefter. Som regel havde vi fri et par Timer hver Eftermiddag.

Fruen havde en del Høns og Kyllinger og passe, hun kunde godt lide at gaa og rode nede i Hønsehuset. Om Foraaret

naar vi skulde slagte Kyllinger kvalte Fruen dem, og saa skulde vi Piger pille dem, det foregik ude ved Møddingen mens de var varme. Vi levede godt der, og der var altid rigeligt med Mad, Herskabet spiste

jo for sig selv ovenpaa. Fruens gamle Mor boede der hver Vinter, hun var ogsaa en sød gammel Dame. Folkestuen hvor Eleverne spiste, var i Kælderen, vi havde jo tit meget sjov om Aftenen, det er klart naar, vi var saa mange unge Mennesker. Naar Herskabet var borte, drak vi Kaffe i Folkestuen, og saa var der en, der spillede og saa dansede vi. Jeg havde et dejligt Værelse der, med Kakelovn, god Seng, Bord og et par Stole, Servante, og et lille Chatol. Vi skulde vaske os paa Værelset, det gjorde heller ikke noget, naar der var varme.

*Dansetrøtte unge efter bal kl. 4 om morgenen
Margrethe næstsiddst fra venstre'*

Tit tog vi alle sammen til Fest eller Bal, hvor der var noget, vi var ogsaa nogle, der begyndte at gaa til Dans, det var jo vældig morsomt alt sammen.

På hælæsset Folmer Nielsen

Høstfolkene ved hesteriven

Naar de var færdig med at høste, blev der holdt Høstgilde saa spiste vi alle i Kælderen, baade Herskabet, Eleverne, Husmænd, og Fodermestre, saa havde Husmændene Konerne med, vi fik god Mad, det var varm Mad. Saa lavede vi Piger en Sang, der vankede ogsaa lidt Spiritus saadan en Aften. Fruen hjalp os med at vaske op, saa vi kunde blive færdig og komme op paa Kornloftet og danse, Herskabet var ogsaa med deroppe, men Herren gik tidligt, det var ikke noget for ham, men Fruen holdt altid længe ud hun morede sig.

På vej til dyrskue

Naar der var Dyrskue holdt Eleverne fri, saa tog Herskabet dem med til Dyrskue, vi skulde saa smøre Mad, de skulde have med, om Aftenen skulde vi Piger saa komme til Roskilde, og træffe Eleverne, saa gik vi til Dyrskuebal, vi cyklede selvfølgelig derop og hjem igen, men det var altid sjovt, der var Fest baade paa

Roar og Trægaarden, saa vi gik fra det ene til det andet. Jeg kan huske at Stationen i Roskilde skulde mørkelægges en Aften og en Nat, de skulde prøve hvordan det fungerede, saa cyklede alle vi unge Mennesker op for at se, hvordan det saa ud, jeg forstaar ikke at vi gad, bagefter var vi i Biografen, saa det blev jo en god Aften. Om Formiddagen skulde vi gaa i blaa Kjole, og stort hvidt Forklæde, og om Eftermiddagen med sort Kjole og et lille hvidt Forklæde og saa selvfølgelig Stuepige-gekke, det var værst med den, for jeg har jo aldrig kunnet lide at havde noget paa Hovedet.

Medens jeg tjente der solgte mine Forældre mit Barn- domshjem, og flyttede ud paa den anden side af Stærkinde,

dengang hed det Stærkindehusene, der var lidt mere Jord til, og Jorden var bedre, men det var noget gammelt noget. Jeg synes alligevel det var underligt og ikke skulde komme i mit Barndomshjem mere, men saadan er det jo. Det de nu havde købt, havde staaet tom et stykke tid, saa der var jo blevet lidt snusket, og ogsaa lidt fugtigt i Køkkenet, saadan noget gammelt noget har ikke godt at at staa tomt, min Far var ikke meget fingernem, saa det var ikke meget, han fik gjort ved Bygningerne, det var jo dyrt at have Haandværkere. Selvom der var lidt mere Jord, var det heller ikke til at leve paa, saa en gang imellem maatte min Far have en Mælkerute, eller ogsaa køre Vejmaterialer. De boede langt ude paa Marken nu, der var slet ikke nogen Bus, der kørte derude. Da vi naaede Maj 1939 rejste jeg fra Barfredshøj, jeg kunde ikke finde mig til rette med alle de Gæster de havde, jeg havde det ellers godt der, Fruen var altid glad og i godt Humør, og jeg kom godt ud af det, med de andre Piger.

HØSTGILDESANG BARFREDSHØJ 1938

Mel.: Lidt Hø og Halm som Tilskudsfoeder (Herlig en Sommernat)

1. Vi her paa Barfredshøj
rigtig vil ha' Halløj
more vi vil os tilsammen
Høstgilde her i Dag
holdes i muntert Lag
baade i Fryd og i Gammen
Se Vinen funkler i mit Glas
stemmer mig veltilpas
og husk nu skal vi lave Spas
tøm med mig dit fyldte Glas.
2. Vi vil dog allerførst
slukke vor store Tørst,
drikke en Skaal for vort Herskab
raabe et højt Hurra
som løfter Taget af.
3. Vore Elever ska'
nu deres Omgang ha'
bare det dem nu kan passe.
I bli'r saa flove hvad?
Spis dog den gode Mad
alle vi hæver da Glasset.

4. For det er ligemeget
selv om I tar paa Vej
saa'en Sang ind imellem
blot vi en Dans ka' faa
er I no'en søde smaa
hævder vi her i Brødres Vrimmel.
5. Husmænd der har vi tre
nu de forskrækket ble'
men I kan være ganske rolig
vi gør jer ej fortræd
men bliv nu ikke vred
vi vil blot være lidt fortrolig.

6. Tag I jer blot en Snus
her i det høje Hus.
Vi jer det rigtig kan unde
gaa i en salig Rus
rundt her i Sus og Dus
bare I stadig kan bunde.
7. Røgt're og Mest're her
nu vil jeg nævne jer,
I vil vel have 'Hjertedraaber',
Jørg'sen, han gaar paa Lur,
han er en stor Filur.
Paa Piger han stille gaar og haaber.

8. Saa har til allersidst
vi faa't den sidste Frist
Pigerne her danner Rammen
de har jo travet rundt
bare de ej faar ondt,
saa passer det os alle sammen.

”En Original”

HØSTGILDESANG BARFREDSHØJ 1940

Mel.. Det kniber altid svært at komme op (Ved Bov der slog en kugle mig et hul, faldera)

På Barfredshøj vi fester her i Dag, faldera
for Laden den er nu fyldt op til Tag, faldera
og nu i Aften vi os mere skal, faldera
og have rigtig god og dejlig Mad, faldera

Forrest Peter forkarl

Hestetrukken såmaskine

Hr. Peter er en ganske lille Mand, faldera
men kører dog paa allerførste Spand, faldera
han sætter Haakon, Harald godt i Sving, faldera
og passer paa Tobakken den er gemt, faldera.

Laus vasker bil

At Laus er vores Ven, vi alle ved, faldera
til Køkkenet han ofte titter ned, faldera
Kloarkerne han renser som en Leg, faldera
hvad skulle vi dog gøre uden dig, faldera.

En dag til "Skue" de i Taastrup tog, faldera
da de sku hjem da var den ikke god, faldera
for hjem det ved vi, at vi alle skal, faldera
men Nielsen syntes, Vejen var for smal, faldera.

Til "skue"
Nielsen nr. 2 fra venstre

Hvis man nu op til Rolsøe kigge vil, faldera
man Nakken godt tilbage lægge skal, faldera
og Hansen ofte gaar paa Hjørnet* ned, faldera
jeg tror vi alle hermed ved Besked, faldera.

* Ned 'på Hjørnet' menes dobbelthuset ved starten af alléen op til Barfredshøj.

I den ene halvdel af huset boede husmand Oluf & malkekone Rosa med deres 5 børn.

Rosa vaskede og strøg for flere af eleverne for at tjene en ekstra skilling.

Eleven 'Hansen' - Bruno 'Klemme' Hansen (søn fra Klemmefabrikken i Roskilde) gik ofte ned på hjørnet, både for at få vasket tøj, men også, fordi han var kæreste med husets datter, Olga.

Naar Petersen i Marken traver rundt, faldera
han tænker Havets Luft, det er saa sundt, faldera
paa Træerne dem har han ogsaa kig, faldera
lidt mere Farve der et øje fik, faldera.

Til Reerslev der ivrigt hjuler Quist, faldera
en Pigelil han der har fundet vist, faldera
i Jørgensen vi fundet har en Ven, faldera
Kartoflerne til os han henter ind, faldera.

Med Maden maa man være helt præcis, faldera
for ellers bliver Karls Humør saa trist, faldera
saa banker han i Bordet med en Kniv, faldera
og Etly raaber ”ta’ den dog med Ro”, faldera.

Hver Morgen strømmer muntre Sange ud, faldera
det er Thor som synger om sin lille Brud, faldera
han synger af sine Lungers fulde Kraft, faldera
mon Mester staar med Stokken og slaar Takt, faldera.

En Stab vi heller ikke glemme maa, faldera
de tidligt ud af Fjerene maa staa, faldera
for Kvierne skal passes mægtigt godt, faldera
saa Gaarden den kan blive helt Tip-Top, faldera.

To Stuepiger det har vi ogsaa her, faldera
om dem kunde siges meget hver især, faldera
og vores Jomfru hun er vældig rar, faldera
det hele med et Smil hun altid tar, faldera.

Mel.. Der er et Land..

Ja, nu til Slut vi alle vil os rejse
og takke vores Herskab for i Dag
for Barfredshøj som der på Bakken knejser
den taler godt for gamle Danmarks Sag
ja bedre Herskab skal man lede efter
derom vi alle enige vist er
og derfor nu for Barfredshøj vi raaber
et vældigt højt og dundrende Hurra.

Bogen 'MINDER FRA BARFREDSHØJ' pris
85,- kan købes hos
Thorslunde-Ishøj Lokalhistoriske Forening,
Tranegilde Bygade 4, Ishøj og hos
Bernhagen, Taastrup Hovedgade 78, Taastrup

Tekstredigering: Mie Bernhagen og Lise Heeno